

วารสารวิชาการ

คณะนิติศาสตร์

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ISSN 3056 - 9346 (Online)

บทความวิจัย

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

ชิดชนก ลำไย วิวิธ วงศ์ทิพย์ ปุณณ์ดาพัชร วัฒนคุณารักษ์

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

ณัฐวิภา ทลิ่งแพ สุรัตนา อติพัฒน์

มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5: ศึกษาเปรียบเทียบประเทศอังกฤษ และประเทศจีน

จักรี อดุลนิรัตน์

ความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ

ขวัญลักษณ์ ตู้จินดา รัตนา อติพัฒน์

สิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์

วรรณภานต์ สิทธิสุข

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการให้บริการทางคลินิก สภาพแวดล้อมของคลินิก และความพึงพอใจ ต่อการให้บริการทางคลินิกในคลินิกกุมารเวชศาสตร์จังหวัดน่าน

กรรช วนกรกุล

บทความวิชาการ

การครอบครองทรัพย์สินในกฎหมายไทย: หลักการ การตีความ และข้อถกเถียง

วุฒิชัย เต็งพงศธร

มาตรการทางกฎหมายในการขอรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีกรณีศึกษาจากแปปปลูกพื้นที่ป่า

พันธุ์ทิพย์ นวานุช ณัฐรินทร์ หลิมวิรัตน์ นักรบ หลิมวิรัตน์

HUACHIEW
CHALERM PRAKIET LAW JOURNAL

วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
HUACHIEW CHALERMPRAKIET LAW JOURNAL

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568 ISSN 3056 - 9346 (Online)

Vol.16 No.1 (July - December 2025)

เจ้าของ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

18/18 ถนนเทพรัตน์ กิโลเมตร 18 ตำบลบางโจลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540

โทรศัพท์ 0 -2312-6300 ต่อ 1689 1690

E-mail : faclaw120hcu@gmail.com

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์พิเศษประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล (เกษียณอายุ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิก สุนทรชัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

หัวหน้าบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชัย เต็งพงศธร

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย สุวรรณพานิช (เกษียณอายุ)

รองศาสตราจารย์มาลี สุรเชษฐ (เกษียณอายุ)

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ

รองศาสตราจารย์ ดร.เดือนเด่น นาคสีหราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรษา สิงห์สงบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรวิธ กิจกุล (เกษียณอายุ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ สถาปนศิริ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธนาชัย สุนทรอนันตชัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

วชิราวุธวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

กองบรรณาธิการและเหรียญกษาปณ์

นางวารารณ์ แจ่มแจ้ง

ผู้ช่วยเลขานุการ

นางอิสรา วงษ์ดี

กำหนดการออกวารสาร

ปีการศึกษาละ 2 ฉบับ (มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม)

บทความหรือข้อความความคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นวรรณกรรมของผู้เขียน โดยเฉพาะ คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และกองบรรณาธิการไม่มีส่วนรับผิดชอบหรือไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับข้อคิดเห็นนั้น แต่ประการใด

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกตรวจสอบความวารสารวิชาการประจำฉบับ (Peer review)

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กิจบดี ก้องเบญจกุล

ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ปกรณ์นิมิตติ

พันตำรวจเอก ดร.อรรณพ กาวิกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวิธ วงศ์ทิพย์

ดร.นัศดาภา จิตต์แจ้ง

ดร.วิศรุต สำลีอ่อน

ดร.สุริย์ฉาย พลวัน

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิภายในตรวจสอบความวารสารวิชาการประจำฉบับ (Peer review)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชัย เต็งพงศธร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิก สุนทรชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนาชัย สุนทรอนันตชัย

สารบัญ

บทความวิจัย

- มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ 1
ชิตชนก ลำไย วิวิธ วงศ์ทิพย์ ปุณณ์ดาพัชร วัฒนคุณารักษ์
- การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ 22
ระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1
ณัฐวิภา หลั่งแพ สุรัตนา อติพัฒน์
- มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5: ศึกษาเปรียบเทียบประเทศอังกฤษ 34
และประเทศจีน
จักรี อดุลนิรัตน์
- ความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ 48
ขวัญลักษณ์ ตูจินดา รัตนา อติพัฒน์
- สิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ 63
วรรณกานต์ สิทธิสุข
- การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการให้บริการทางคลินิก สภาพแวดล้อมของคลินิก 88
และความพึงพอใจต่อการให้บริการทางคลินิกในคลินิกกุมารเวชศาสตร์จังหวัดน่าน
กรกช วนกรกุล

บทความวิชาการ

- การครอบครองทรัพย์สินตามกฎหมายไทย: หลักการ การตีความ และข้อถกเถียง 98
วุฒิชัย เต็งพงศธร
- มาตรการทางกฎหมายในการขอรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีกรณีศึกษากาแฟปลูกพื้นที่ป่า 112
พันธุ์ทิพย์ นวานุช ณุสิรินทร์ หล่มวิรัตน์ นักรบ หล่มวิรัตน์

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ดำเนินการมาถึงปีที่ 16 เล่มที่ 1 แล้วโดยได้จัดอยู่ในกลุ่มที่ 2 ของฐานข้อมูล TCI (Thai-Journal Citation Index Centre) ซึ่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติได้รวบรวมบทความหลากหลายด้านที่น่าสนใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ บุคคลภายนอก และคณาจารย์ประจำ โดยบทความเหล่านี้มีคุณค่าทางวิชาการ อีกทั้งยังได้นำเสนอบทความทางกฎหมายในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน เช่น บทความวิจัยเรื่องมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา การแข่งขันทางการค้า และข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการมีมาตรการทางกฎหมาย ได้แก่ ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป บทความวิจัยเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5: ศึกษาเปรียบเทียบประเทศอังกฤษ และประเทศจีนที่พบว่า ปัญหาสำคัญของมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ได้แก่ ความซ้ำซ้อนและการขาดเอกภาพของกฎหมาย การกำหนดค่ามาตรฐานและเป้าหมายที่ไม่เหมาะสม การขาดกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการขาดการกระจายอำนาจและความเข้มแข็งของท้องถิ่น

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ที่สนับสนุนบทความมาโดยตลอดและขอขอบคุณผู้ส่งบทความมาร่วมเผยแพร่ในครั้งนี้ อนึ่ง คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติขอเชิญชวนผู้สนใจส่งบทความตีพิมพ์ที่วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ในฉบับต่อไปเพื่อพัฒนาวิชาการและเผยแพร่ความรู้ อันเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา คณาจารย์ และประชาชนทั่วไป ซึ่งคณะจะจัดพิมพ์วารสารวิชาการเผยแพร่ปีการศึกษาละ 2 ฉบับ โดยสามารถติดต่อสอบถามได้ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โทรศัพท์ 0-2312-6300 ต่อ 1689 หรือ 1690

วุฒิชัย เต็งพงศธร

บรรณาธิการ

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

Legal Measures Concerning Rewards Points in Modern Trade

ชิตชนก ลำไย

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 9/9 ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

Chitchanok Lamyai

School of Law Sukhothai Thammathirat Open University 9/9 Chaengwattana Road, Bangpood,
Pakkret, Nonthanburi 11120

E-mail : chitmylaw@gmail.com

วิวิธ วงศ์ทิพย์

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 9/9 ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

Vivit Vongthip

School of Law Sukhothai Thammathirat Open University 9/9 Chaengwattana Road,
Bangpood, Pakkret, Nonthanburi 11120

E-mail : vivit.von@stou.ac.th

ปฐมน์ดาพัชร วิมลคุณารักษ์

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 9/9 ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

Poolapat Wimonkunarak

School of Law Sukhothai Thammathirat Open University 9/9 Chaengwattana Road,
Bangpood, Pakkret, Nonthanburi 11120

E-mail : sathita.wim@stou.ac.th

(Received: 12 March 2025; Revised: 30 April 2525; Accepted: 6 May 2525)

บทคัดย่อ

ผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ใช้การส่งเสริมการขายด้วยคะแนนสะสมเพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าอย่างแพร่หลาย เนื่องจากคะแนนสะสมมีสถานะทางกฎหมายไม่ชัดเจน และประเทศไทยไม่มีมาตรการทางกฎหมายบังคับใช้กับคะแนนสะสม ทำให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบในด้านสัญญาและส่งผลต่อการแข่งขันของผู้ประกอบการรายอื่นในตลาด รวมถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภค

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา การแข่งขันทางการค้า และข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการมีมาตรการทางกฎหมาย ได้แก่ ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป พบว่าคะแนนสะสมมีสถานะเป็นทรัพย์สินประเภทบุคคลสิทธิ และเสนอแนะให้แก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้ครอบคลุมคะแนนสะสม และควรกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาขอบเขตตลาดและต้นทุนสินค้าที่เกิดจากส่วนลดจากคะแนนสะสม และหลักเกณฑ์การเสนอสิ่งตอบแทนเพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคให้ความยินยอมเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอย่างชัดเจน

คำสำคัญ : กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีก คะแนนสะสม

Abstract

Modern retail businesses operators widely use promotional strategies involving reward points to incentivize consumers to purchase products. However, due to the unclear legal status of reward points and the absence of legal measures in Thailand to regulate them, consumers are often exploited in terms of contracts, which also impacts market competition among business operators and the protection of consumers' personal data.

This research aims to study the legal measures related to reward points in modern retail businesses concerning consumer protection in contracts, competition, and personal data protection. The study focuses on countries or international organizations that have successfully implemented legal measures, such as Canada, the United States, and the European Union. The study found that reward points are classified as property under the category of personal rights. It is recommended that the Consumer Protection Act B.E. 2522 be amended to include provisions on reward points. Additionally, criteria should be established for assessing market boundaries and product costs arising from loyalty point-based discounts, as well as clear guidelines for offering incentives to obtain consumers' consent regarding personal data

Keywords : Consumer Protection Law, Retail Operator, Reward Points

บทนำ

ธุรกิจค้าปลีกเป็นการประกอบกิจการจำหน่ายสินค้าหรือบริการให้แก่ผู้บริโภคเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนจึงเป็นธุรกิจที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคโดยตรง ธุรกิจค้าปลีกแบ่งเป็นธุรกิจค้าปลีกดั้งเดิมและธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ การมีระบบบริหารจัดการที่ซับซ้อนและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่เติบโตอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมมากกว่าธุรกิจค้าปลีกดั้งเดิม ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ใช้กลยุทธ์ส่งเสริมการขายต่างๆ เป็นเครื่องมือในการแข่งขัน กลยุทธ์สำคัญที่นำมาใช้กับผู้บริโภคในธุรกิจค้าปลีกคือ การสะสมคะแนน (Reward programs) ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อใช้คะแนนสะสมเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดความต้องการซื้อของผู้บริโภคและรักษาลูกค้าเดิมให้กลับมาซื้อสินค้าหรือบริการซ้ำ และใช้ส่วนลดหรือเงินสดจากการแลกคะแนนสะสมเป็นกลยุทธ์การกำหนดราคา (Pricing strategy) โดยอาจกำหนดรายการสินค้าแบบเจาะจงในการซื้อครั้งแรก หรือกำหนดรายการสินค้าเป็นเงื่อนไขในการใช้รางวัลในการซื้อครั้งถัดไป ซึ่งไม่ว่าจะกรณีใด ย่อมส่งผลให้จำนวนเงินที่ผู้บริโภคต้องจ่ายแก่ผู้ประกอบธุรกิจสำหรับสินค้านั้นลดลง

อย่างไรก็ตาม แม้การมอบรางวัลหรือสิทธิประโยชน์จากการสะสมคะแนนจะมีลักษณะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค แต่การสะสมคะแนนอาจทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบจากข้อกำหนดและเงื่อนไขของการสะสมคะแนนที่ผู้ประกอบธุรกิจกำหนดแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยผู้บริโภคปราศจากอำนาจต่อรองและต้องยอมรับข้อกำหนดหรือเงื่อนไขดังกล่าว ทั้งผลกระทบต่อการแข่งขันในตลาดจากการใช้ส่วนลดหรือเงินสดจากคะแนนสะสมทำให้ราคาขายสินค้าหรือบริการดังกล่าวต่ำกว่าราคาต้นทุนของสินค้าหรือบริการนั้น ซึ่งหากการกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อไม่ให้ผู้ประกอบธุรกิจรายอื่นสามารถแข่งขันได้และต้องออกจากตลาดไป อาจเป็นพฤติกรรมการใช้อำนาจเหนือตลาดโดยไม่เป็นธรรมในลักษณะการตั้งราคาเพื่อจำกัดคู่แข่งหรือพฤติกรรมกีดกันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมในลักษณะเป็นการกีดกันการประกอบธุรกิจตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

นอกจากนี้ ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขในการสมัครเข้าร่วมโครงการสะสมคะแนนอาจมีลักษณะบังคับให้ผู้บริโภคต้องยินยอมให้ข้อมูลส่วนบุคคลแก่ผู้ประกอบธุรกิจ และให้ผู้ประกอบธุรกิจมีอำนาจในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลรวมทั้งข้อมูลการซื้อสินค้าหรือบริการตลอดระยะเวลาที่ผู้บริโภคเข้าร่วมโครงการสะสมคะแนน ประกอบกับการให้ความยินยอมอันเกิดจากการจูงใจด้วยสิ่งตอบแทนในรูปแบบของคะแนนสะสมหรือสิทธิประโยชน์อื่นที่ผู้ประกอบธุรกิจมอบให้แก่ผู้บริโภคในการสมัครเข้าเป็นสมาชิก อาจขัดต่อหลักความยินยอมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมของประเทศหรือองค์กร

ระหว่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการมีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา การแข่งขันทางการค้า และข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาและจัดทำข้อเสนอแนะในการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการตลาด จิตวิทยา และทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการเกิดสัญญา การคุ้มครองผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้า การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนความหมาย ลักษณะ รูปแบบของคะแนนสะสมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้า และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับคะแนนสะสมระหว่างกฎหมายไทย ต่างประเทศ และหน่วยงานระหว่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์สถานะทางกฎหมายของคะแนนสะสม สภาพปัญหาและมาตรการทางกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้า และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับคะแนนสะสมในธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่ของประเทศไทย
4. เพื่อนำผลการศึกษามาจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงกฎหมายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้า และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับคะแนนสะสมในประเทศไทย

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในประเทศไทยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมการขายในรูปแบบการสะสมคะแนน ซึ่งสัญญาสมาชิกสะสมคะแนนที่ผู้ประกอบการกำหนดขึ้นมีลักษณะข้อสัญญาเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค ทั้งผู้ประกอบการได้ใช้การดำเนินการโครงการสะสมคะแนนเป็นเครื่องมือในการกีดกันการแข่งขันในตลาดของผู้ประกอบการรายอื่น และมีการขอความยินยอมขัดต่อหลักการให้ความยินยอมโดยอิสระและประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคอย่างไม่เหมาะสม นอกจากนี้ ความไม่แน่ชัดในสถานะทางกฎหมายของคะแนนสะสมทำให้เกิดปัญหาต่อการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองผู้บริโภค มาตรการการแข่งขันทางการค้า และมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเรื่องการสะสมคะแนน เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมจากสัญญาสมาชิกสะสมคะแนน และป้องกันพฤติกรรมการแข่งขันในตลาดอย่างไม่เป็นธรรมที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในอนาคต ตลอดจนคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคอย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้า และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับคะแนนสะสมของผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2567 โดยศึกษามาตรการทางกฎหมายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้า และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป รวมถึงศึกษาข้อกำหนดและเงื่อนไขการสะสมคะแนนของโครงการสะสมคะแนนจากสัญญาสมาชิกสะสมคะแนนของผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ขนาดใหญ่ในประเทศไทย จำนวน 16 แห่ง

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยทางกฎหมายโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมาย หนังสือ ตำราทางวิชาการ งานวิจัย บทความ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ คำพิพากษาศาล ข้อความเห็นทางวิชาการของประเทศไทยและต่างประเทศ สัญญาหรือเงื่อนไขโครงการสะสมคะแนนของผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีทางการตลาด จิตวิทยา และทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการเกิดสัญญา การคุ้มครองผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้า การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนความหมาย ลักษณะรูปแบบของคะแนนสะสมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่
2. ทราบถึงความเหมือนและแตกต่างของมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้าและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับคะแนนสะสมระหว่างกฎหมายไทย ต่างประเทศ และหน่วยงานระหว่างประเทศ
3. ทราบถึงสถานะทางกฎหมายของคะแนนสะสม สภาพปัญหาและมาตรการทางกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้า และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับคะแนนสะสมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ของประเทศไทย
4. ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงกฎหมายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค การแข่งขันทางการค้า และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับคะแนนสะสมในประเทศไทย

ความหมายและประเภทของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern trade) คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการขายสินค้าหรือบริการโดยผู้ค้าปลีก เป็นคนกลางระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคคนสุดท้ายนำไปบริโภคเพื่อตนเองหรือครัวเรือน รูปแบบการค้าปลีกสมัยใหม่มีการบริหารจัดการและระบบที่ซับซ้อนโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สินค้ามีความหลากหลาย และ

ใช้เงินลงทุนสูง ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในประเทศไทย แบ่งเป็น 5 ประเภท¹ ได้แก่ ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ (Discount store/ Super center / Hypermarket) ร้านซูเปอร์มาร์เก็ต (Supermarket) ร้านสะดวกซื้อ (Convenience store/Express/Mini mart) ห้างสรรพสินค้า (Department store) ร้านขายสินค้าเฉพาะอย่าง (Specialty store) และร้านขายสินค้าเฉพาะอย่างราคาถูก (Category killer) แม้ว่าผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่จะมีจำนวนมาก และมีความแตกต่างกันหลายด้าน แต่สินค้าและบริการมีลักษณะที่ทดแทนกันได้ การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคจึงขึ้นอยู่กับราคาสินค้าและบริการ ทำให้ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่มีการแข่งขันด้านราคาระหว่างผู้ประกอบการอย่างมาก

ความหมาย รายละเอียดและลักษณะของคะแนนสะสม

จากการศึกษาความหมายของคะแนนสะสมของผู้วิจัย สรุปได้ว่า คะแนนสะสม หมายถึง สิ่งจูงใจที่ผู้ประกอบการธุรกิจกำหนดขึ้นให้มีมูลค่าและอัตราแลกเปลี่ยนทำหน้าที่เสมือนเงินใช้แลกรางวัลซึ่งอาจเป็นสินค้า บริการ หรือสิทธิประโยชน์ในอนาคต เพื่อใช้กระตุ้นการซื้อสินค้าหรือบริการของผู้บริโภคเข้า ๆ ภายใต้งบประมาณส่งเสริมการขายด้วยวิธีการสะสมคะแนน คะแนนสะสมประกอบด้วย ชื่อเรียก วิธีการได้รับ อัตราแลกเปลี่ยน วิธีการตรวจสอบ วิธีการแลกและอายุของคะแนนสะสม เมื่อพิจารณาความหมายและรายละเอียดของคะแนนสะสม ผู้วิจัยสามารถสรุปลักษณะของคะแนนสะสมได้ดังนี้

เป็นสิ่งสมมุติขึ้น กล่าวคือ สิ่งที่ใช้เป็นคะแนนสะสมอาจเป็นหน่วยวัดที่มีอยู่จริง หรือเป็นเพียงชื่อเรียกที่ผู้ประกอบการกำหนดขึ้นเอง เช่น M Point, คะแนน The 1, Big Point, Lotus's Coin

เป็นสิ่งที่กำหนดโดยผู้ประกอบการ กล่าวคือ ผู้ประกอบการที่ให้คะแนนสะสมจะกำหนดวิธีการได้รับ การใช้ เงื่อนไขและข้อตกลงต่าง ๆ เกี่ยวกับคะแนนสะสมเพียงฝ่ายเดียว

เป็นสิ่งที่นับและระบุจำนวนได้แน่นอน กล่าวคือ สิ่งที่ใช้เป็นคะแนนสะสมต้องสามารถกำหนดปริมาณเป็นตัวเลขได้แน่นอนชัดเจน

เป็นสิ่งที่มีความหมาย กล่าวคือ มูลค่าของคะแนนสะสมเกิดขึ้นจากการกำหนดของผู้ประกอบการภายใต้อำนาจสัญญาสมาชิกสะสมคะแนน ซึ่งสามารถทราบมูลค่าของคะแนนสะสมได้ด้วยการคำนวณจากอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างคะแนนสะสมกับของรางวัล

เป็นสิ่งจูงใจพิเศษ กล่าวคือ คะแนนสะสมต้องสามารถกระตุ้นผู้บริโภคให้เกิดพฤติกรรมซื้อสินค้าหรือบริการตามที่ผู้ประกอบการมุ่งหวังไว้ได้ ไม่ใช่สิ่งที่มีผู้บริโภคจะได้รับจากการซื้อสินค้าหรือบริการตามปกติ

¹ คณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สถาบันบัญญัติแห่งชาติ, รายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง โครงสร้างธุรกิจค้าปลีกค้าส่งสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไข (กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่ สำนักงานเลขาธิการสถาบันบัญญัติแห่งชาติ, 2559) 3.

แนวคิด ทฤษฎีทางการตลาด และจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง

ผู้ประกอบการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนโดยกำหนดให้ผู้บริโภคปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ โดยใช้คะแนนสะสมหรือรางวัลเป็นสิ่งเร้าที่กระตุ้นความรู้สึกของผู้บริโภคตามทฤษฎีการรับรู้ของผู้บริโภค และเป็นแรงจูงใจในทางบวกเพื่อตอบสนองพฤติกรรมการซื้อสินค้า หรือพฤติกรรมอื่นที่ผู้ประกอบการต้องการให้ผู้บริโภคกระทำตามหลักการเรียนรู้ของผู้บริโภค (Consumer learning) ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่ผู้ประกอบการกำหนด ซึ่งหากปฏิบัติเป็นระยะเวลานานติดต่อกันอาจเกิดเป็นนิสัยอันเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการซื้อของผู้บริโภค ตามทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior) นอกจากนี้ โครงการสะสมคะแนนยังก่อให้เกิดกลไก Lock-in คือการทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าจะสะสมมีมูลค่าจนกลัวจะสูญเสียประโยชน์จากคะแนนสะสมที่ตนเองได้รับมาหากเปลี่ยนไปซื้อสินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบการรายอื่น ผู้บริโภคจึงเกิดการยึดติดต่อผู้ประกอบการที่มีโครงการสะสมคะแนน และไม่เปลี่ยนไปซื้อสินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบการรายอื่น ผู้ประกอบการอื่นจึงต้องเสนอสิทธิประโยชน์ให้เท่าเทียมหรือมากกว่าการสูญเสียประโยชน์จากคะแนนสะสมเกิดเป็นต้นทุนการสับเปลี่ยน (Switching costs)²

แนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการทำสัญญา ประกอบด้วย หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา มีหลักเกณฑ์ว่าบุคคลต้องมีอิสระในการทำสัญญาตามที่เขาต้องการโดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ³ และหลักเสรีภาพในการทำสัญญาที่รัฐต้องรับรองตามเจตนาของคู่สัญญา แนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ประกอบด้วย การไม่ให้ความสำคัญกับ ความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา โดยการไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ทางสัญญาและการไม่คำนึงถึงทฤษฎีความรับผิดชอบคู่กรณีในสัญญาซึ่งเป็นการผ่อนคลายนหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา และหลักผู้ขายต้องระมัดระวังซึ่งกำหนดผู้ขายมีหน้าที่ต้องระมัดระวังความชำรุดบกพร่องสินค้า ก่อให้เกิดหน้าที่ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ที่ถูกต้องเพียงพอที่จะไม่ทำให้ผู้บริโภคหลงผิดในการเลือกซื้อสินค้า แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายการแข่งขันทางการค้า ประกอบด้วย โครงสร้างตลาด ซึ่งอธิบายลักษณะของตลาดแต่ละประเภท แนวคิด การแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคจากเอารัดเอาเปรียบซึ่งกลไกตลาดไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ การกำหนดราคาของผู้ประกอบการ และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ และหลักการสากลในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล⁴

² Australian Competition and Consumer Commission, *Customer loyalty schemes-final report* (Canberra: ACCC, 2019) 64-68.

³ ไชยยศ เหมะรัชตะ, *กฎหมายว่าด้วยสัญญา* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2539) 82.

⁴ OECD, *Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Data Flows of Personal Data* (9 February 2025) OECD <https://www.oecd.org/en/publications/oecd-guidelines-on-the-protection-of-privacy-and-transborder-flows-of-personal-data_9789264196391-en.html>.

ส่วนลดความภักดี (fidelity discount)

สำนักงานเลขาธิการขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) ได้ให้คำนิยาม “ส่วนลดความภักดี” หมายถึง โครงสร้างการกำหนดราคาที่เสนอราคาต่ำกว่าให้ผู้ซื้อเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับความตกลงหรือค้ำประกันจากผู้ซื้อว่าจะเพิ่มจำนวน และ/หรือ สัดส่วนของความต้องการของตนกับผู้ให้ส่วนลด⁵ ในการประชุมแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างผู้แทนของประเทศสมาชิกเห็นว่า ส่วนลดความภักดีอาจก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อตลาดหลายประการ เช่น การประหยัดขนาด (Economies of Scale) ของผู้ประกอบการ แต่ในบางกรณีการใช้ส่วนลดความภักดีของผู้ประกอบการที่มีอำนาจเหนือตลาดสามารถทำให้ผู้บริโภคได้รับผลกระทบในทางลบโดยการลดความสามารถของคู่แข่งในการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพ และ โน้มน้าวให้ผู้ซื้อสินค้าเฉพาะอย่างซึ่งถือเป็นข้อตกลงพิเศษในทางปฏิบัติ (De Facto) เช่นเดียวกับการซื้อขายสินค้าเฉพาะ (Exclusive dealing) ซึ่งสามารถกีดกันคู่แข่งได้ การทดสอบการตั้งราคาต่ำกว่าต้นทุน รวมถึงการทดสอบการจัดสรรส่วนลด (Discount attribution test) ไม่ใช่วิธีที่เชื่อถือได้ในการระบุผลกระทบต่อการต่อต้านการแข่งขันของโครงการส่วนลดความภักดี ผู้ประกอบการอาจกีดกันคู่แข่งที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่าโดยการใช้ประโยชน์จากความไม่สมดุลของการแข่งขันในตลาด หรืออาจกีดกันคู่แข่งที่มีประสิทธิภาพน้อยกว่าโดยไม่ต้องเสียสละกำไร แนวคิดการพิจารณาส่วนลดความภักดีมีแนวโน้มจะมุ่งเน้นที่ผลกระทบจากส่วนลดความภักดีต่อผู้บริโภค โดยสันนิษฐานว่า ส่วนลดความภักดีมีผลกระทบต่อการแข่งขัน และเป็นอันตรายในฐานะข้อตกลงพิเศษในทางปฏิบัติมากขึ้น⁶

หลักกฎหมายลักษณะสัญญาเกี่ยวกับโครงการสะสมคะแนนของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโครงการสะสมคะแนนของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในประเทศไทยรวม 16 โครงการ พบว่า ใบบัตรสมาชิกที่ปรากฏข้อกำหนดและเงื่อนไขของโครงการสะสมคะแนนซึ่งผู้ประกอบการเป็นผู้กำหนดขึ้นแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่ใช่คำเสนอของผู้ประกอบการ หากแต่เป็นคำเชิญชวนให้ผู้บริโภคนำมาใช้แสดงเจตนาเข้าเป็นสมาชิกโครงการสะสมคะแนนโดยยินยอมผูกพันตามข้อกำหนดและเงื่อนไขดังกล่าวต่อผู้ประกอบการ เพราะการเป็นสมาชิกโครงการสะสมคะแนนต้องได้รับพิจารณาคุณสมบัติและตกลงอนุมัติการเป็นสมาชิกจากผู้ประกอบการเสียก่อน โดยผู้ประกอบการอาจใช้วิธีส่งข้อความตอบรับการเข้าเป็นสมาชิก ออกบัตรหรือเลขที่สมาชิก หรือมอบสิทธิสะสมคะแนนให้แก่ผู้บริโภคแทนการจัดทำเอกสารแจ้งการอนุมัติ ซึ่งเป็นการแสดงออกตามปกติประเพณีของการดำเนินธุรกิจโครงการสะสมคะแนนถือเป็นการสนองรับคำเสนอของผู้บริโภคแล้ว โดยยกเว้นไม่ต้องทำคำบอกกล่าวสนองเป็นหนังสืออีกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 361 วรรคสอง ดังนั้น จึงเกิดเป็นสัญญาสมาชิกสะสมคะแนน

⁵ OECD, “Loyalty and Fidelity Discounts and Rebates” (2003) 5:2 OECD *Journal of Competition Law and Policy* 133, 136.

⁶ OECD, *Executive Summary of the Roundtable on Fidelity Rebates held at the 125th meeting of the Competition Committee of the OECD* (9 February 2025) OECD <[https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/M\(2016\)1/ANN4/FINAL/en/pdf/](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/M(2016)1/ANN4/FINAL/en/pdf/)>.

โดยข้อกำหนดและเงื่อนไขของโครงการสะสมคะแนนที่ผู้ประกอบการธุรกิจกำหนดขึ้น เป็นข้อสัญญาหรือข้อตกลงของสัญญาดังกล่าว สัญญาสมาชิกสะสมคะแนนเป็นสัญญาไม่มีชื่อและมีลักษณะเป็นสัญญาหลายฝ่าย ผู้บริโภคจะได้รับคะแนนสะสมต่อเมื่อปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ผู้ประกอบการธุรกิจกำหนด คะแนนสะสมจึงไม่ใช่สิ่งที่ผู้บริโภคได้รับแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่ต้องกระทำสิ่งใดตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ สัญญาสมาชิกสะสมคะแนนจึงเป็นสัญญาที่มีค่าตอบแทน

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมของประเทศไทย

1. มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องมี 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 เนื่องจากสัญญาสมาชิกสะสมมีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูปตามบทนิยามของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 วรรคสาม เป็นผลให้ข้อสัญญาหรือข้อตกลงทำให้ผู้ประกอบการได้เปรียบผู้บริโภคเกินสมควร ใช้ได้เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี⁷ และการตีความสัญญาสมาชิกสะสมคะแนนต้องตีความเป็นคุณแก่ผู้บริโภค⁸ มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการคุ้มครองภายหลังที่เกิดสัญญาขึ้นแล้ว และใช้บังคับเมื่อมีการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลแล้วเท่านั้น ผู้บริโภคจึงอาจถูกเอารัดเอาเปรียบด้วยข้อสัญญาหรือข้อตกลงที่ทำให้จนกว่าศาลจะพิพากษาตัดสินคดี กฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกฉบับคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติมาตรการควบคุม ข้อสัญญาหรือข้อความที่ทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบการเกินสมควร โดยให้คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้ธุรกิจที่ควบคุมสัญญาหรือธุรกิจควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงิน ต้องใช้ข้อสัญญาข้อความหรือรายการที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญา รายการ หรือข้อความเช่นนั้น แล้วแต่กรณี จะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบการเกินสมควร และห้ามใช้ข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค⁹ หากฝ่าฝืนทำให้ข้อสัญญาหรือข้อความที่ฝ่าฝืนไม่มีผลบังคับใช้ต่อผู้บริโภค¹⁰ ในทางกลับกัน ให้ข้อสัญญาหรือข้อความที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดมีผลบังคับใช้แม้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะไม่ได้ตกลงกัน¹¹ อย่างไรก็ตามโครงการสะสมคะแนนหรือคะแนนสะสมต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นปัญหาการตีความบทนิยามคำว่า “สินค้า” หรือ “บริการ” ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อสภาพปัญหาต่อไป

มาตรการทางกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 กำหนดมาตรการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรการในการควบคุมพฤติกรรมการใช้อำนาจเหนือตลาดอย่างไม่เป็นธรรม โดยกำหนดห้ามผู้ประกอบการซึ่ง

⁷ มาตรา 4 วรรคหนึ่ง, พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540.

⁸ มาตรา 4 วรรคสอง, พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540.

⁹ มาตรา 35 ทวิ, พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.

¹⁰ มาตรา 35 จัตวา, พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.

¹¹ มาตรา 35 ตริ, พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.

มีอำนาจเหนือตลาดกระทำการกำหนดหรือรักษาระดับราคาซื้อหรือขายสินค้าหรือค่าบริการอย่างไม่เป็นธรรม ตามมาตรา 50 (1) ซึ่งมีลักษณะเป็นการตั้งราคาเพื่อกำจัดคู่แข่งเป็นการตั้งราคาสินค้าหรือบริการในระดับต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (Average variable cost : AVC) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจที่เป็นคู่แข่งกันต้องออกจากตลาดไป หรือตั้งราคาแต่ต่ำกว่าต้นทุนรวมเฉลี่ย (Average total cost : ATC)¹² ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาความเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดโดยกำหนดขอบเขตตลาดจากส่วนแบ่งตลาด (Market share) และยอดเงินขาย (Sales volume) และวิธีการคำนวณหาราคาสินค้าต่ำกว่าต้นทุนซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้ากำหนด ปัจจุบันไม่ปรากฏว่ามีหลักเกณฑ์การพิจารณาเกี่ยวกับธุรกิจดำเนินการโครงการสะสมคะแนนไว้เป็นการเฉพาะแต่อย่างใด ซึ่งหากพิจารณาได้ว่าการกำหนดขอบเขตธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่มีความซับซ้อน คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้ามีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการในการพิจารณากำหนดขอบเขตตลาดได้¹³ ในส่วนมาตรการในการควบคุมพฤติกรรม การปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมตามมาตรา 57 ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนคือการห้ามผู้ประกอบการกำหนดเงื่อนไขทางการค้าอันเป็นการจำกัดหรือขัดขวางการประกอบธุรกิจของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม อันเป็นผลให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น เช่น การเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ประกอบการต่างรายหรือพื้นที่การทำธุรกิจที่แตกต่างกันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร การเลือกปฏิบัติโดยเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการบางรายเป็นการเฉพาะโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร¹⁴ ผู้ประกอบการที่ฝ่าฝืน บทบัญญัติมาตรา 50 ต้องความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญาในขณะที่การฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 57 มีบทลงโทษเป็นค่าปรับทางปกครอง

มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล และต้องดำเนินการภายใต้ขอบเขตวัตถุประสงค์ที่ให้ความยินยอมก่อนหรือขณะเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่อาศัยฐานกฎหมายซึ่งเป็นข้อยกเว้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 24 กำหนดให้กระทำได้ โดยแนวทางการดำเนินการในการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลกรณีไม่มีการกำหนดมาตรฐานรูปแบบหรือข้อความไว้ต้องขอความยินยอมก่อนหรือในขณะกระทำการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้งวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการขอความยินยอมให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบ (Informed) ก่อนจะให้ความยินยอม

¹² ข้อ 5, ประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการพิจารณาการกระทำต้องห้ามของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด พ.ศ. 2561.

¹³ ข้อ 9, ประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการพิจารณากำหนดขอบเขตตลาดและส่วนแบ่งตลาด พ.ศ. 2561.

¹⁴ ข้อ 11, ประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า เรื่อง แนวทางพิจารณาการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นผลให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น 2565.

ทั้งต้องระบุวัตถุประสงค์ในการให้ความยินยอมอย่างเฉพาะเจาะจง (Specific) และแยกส่วนการขอความยินยอมออกจากข้อความอื่นในสัญญา โดยเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลต้องให้ความยินยอมโดยสมัครใจและอิสระ (Freely given) ไม่มีลักษณะที่เป็นเงื่อนไขที่บังคับหรือผูกมัด หรือเป็นเงื่อนไขที่บังคับให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลต้องให้ความยินยอมก่อนการเข้าทำสัญญา¹⁵ ซึ่งปัจจุบันธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่หรือธุรกิจ การดำเนินการโครงการสะสมคะแนนไม่มีกฎหมายเฉพาะหรือมีหน่วยงานที่มีอำนาจกำหนดแบบหรือข้อความในการขอความยินยอมไว้เป็นการเฉพาะหรือมีประกาศของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกำหนดไว้เฉพาะ การขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลจึงต้องปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมของต่างประเทศ

1. มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษามาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศแคนาดาและสหรัฐอเมริกาซึ่งบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมไว้เป็นการเฉพาะ พบว่า กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของรัฐออนแทรีโอ¹⁶ และรัฐควิเบก¹⁷ ประเทศแคนาดาได้กำหนดนิยามคำว่า คะแนนสะสมไว้เป็นการเฉพาะ โดยสรุปหมายถึง สิ่งที่มีนับเป็นจำนวนได้ซึ่งผู้ประกอบการจัดหาให้แก่ผู้บริโภค โดยผู้บริโภคได้รับคะแนนจากการทำธุรกรรมหลาย ๆ ครั้งและสะสมไว้ก่อนแล้วจึงสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงิน สินค้า หรือบริการได้ ภายใต้สัญญาสมาชิกสะสมคะแนน ทั้งนี้ไม่รวมถึงข้อเสนอรางวัลที่ระบุไว้ตั้งแต่เริ่มแรก หรือสินค้าหรือบริการชุดใดชุดหนึ่งที่ถูกระบุไว้โดยเฉพาะหลังจากที่ผู้บริโภคสะสมครบจำนวน และต้องไม่เป็นบัตรของขวัญ บัตรกำนัล หรือรายการที่คล้ายกัน และกำหนดให้ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับโครงการสะสมคะแนนที่กำหนดให้ผู้บริโภคทราบ และห้ามผู้ประกอบการกำหนดวันหมดอายุของคะแนนสะสมด้วยเหตุครบกำหนดระยะเวลาเพียงอย่างเดียว โดยเงื่อนไขการหมดอายุของคะแนนสะสมต้องเป็นเหตุผลที่เป็นปัจจัยสำคัญ เช่น ผู้บริโภคไม่ซื้อสินค้าหรือบริการหรือดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิในคะแนนสะสมเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยรัฐควิเบกกำหนดระยะเวลาอย่างน้อยหนึ่งปี โดยต้องแจ้งเตือนผู้บริโภคล่วงหน้า 30 ถึง 60 วันก่อนวันหมดอายุ และห้ามการแก้ไขสัญญาสมาชิกสะสมคะแนนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคเสียประโยชน์ เช่น จำนวนหน่วยแลกเปลี่ยนที่ผู้บริโภคได้รับ ทั้งห้ามกำหนดข้อกำหนดที่อนุญาตให้ผู้ประกอบการเพิ่มอัตราแลกเปลี่ยนในการรับรางวัลในลักษณะที่ไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มมูลค่าขายปลีกของสินค้าหรือบริการที่เป็นรางวัลแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ไม่ห้ามแก้ไข ข้อสัญญาที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์ชั่วคราว เช่น การเพิ่มอัตราคะแนนสะสมตามช่วงฤดูกาล ส่วน ข้อสัญญาที่ไม่เป็นองค์ประกอบสำคัญต้องได้รับความยินยอมจากผู้บริโภคเสมอ โดยผู้ประกอบการยังมีหน้าที่ต้องส่งประกาศแจ้ง

¹⁵ คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, แนวทางการดำเนินการในการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (9 กุมภาพันธ์ 2568) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม <<https://www.mdes.go.th/law/detail/6045>>.

¹⁶ Section 47.1 (1), *Protecting Re-wards Points Act (Consumer Protection Amendment) 2016*.

¹⁷ Section.79.6.1, *Regulation respecting the application of the Consumer Protection Act (RRC)2018 under Consumer Protection Act 1971*.

ข้อกำหนดใหม่หรือข้อกำหนดที่แก้ไขเพิ่มเติมและข้อกำหนดเดิม และวันบังคับใช้เป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้บริโภคด้วย ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับกฎหมายธุรกิจของรัฐนิวยอร์ก¹⁸ สหรัฐอเมริกา ซึ่งกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับคะแนนบัตรเครดิตโดยกำหนดให้ผู้ถือบัตรเครดิตต้องแจ้งเตือนการแก้ไขสัญญาที่มีผลเป็นการจำกัดหรือลดสิทธิประโยชน์ของผู้บริโภค ได้แก่ การจำกัดหรือลดมูลค่าของคะแนน การจำกัดหรือลดของรางวัล การจำกัดการใช้คะแนนหรือบัญชีบัตรเครดิต การยกเลิก ปิดหรือบอกลิขสัญญาให้ผู้บริโภคทราบโดยเร็วที่สุดแต่ไม่เกิน 45 วัน และนับตั้งแต่วันที่ส่งการแจ้งเตือน ผู้ถือบัตรเครดิตจะมีเวลา 90 วันในการแลกเปลี่ยน หรือใช้คะแนนบัตรเครดิตดังกล่าว

มาตรการทางกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

มาตรการควบคุมพฤติกรรมการใช้อำนาจเหนือตลาดในประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ใช้การตั้งราคาสินค้าที่ต่ำกว่าต้นทุนโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรเป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นธรรม แต่หลักเกณฑ์การพิจารณาราคาต่ำกว่าต้นทุนแตกต่างกัน โดย Competition Act 1985 (c. C-34) ของประเทศแคนาดาใช้ต้นทุนที่หลีกเลี่ยงได้¹⁹ ส่วน Sherman Act of 1890 ของสหรัฐอเมริกาคำหนดไว้กว้างๆ ว่าการตั้งราคาต่ำกว่าต้นทุนของคู่แข่งที่เหมาะสม ซึ่งแนวทางพิจารณาตัดสินของศาลยอมรับต้นทุนผันแปรโดยเฉลี่ยเป็นเกณฑ์วัดที่ยุติธรรม และผู้ประกอบการที่ตั้งราคาเพื่อกำจัดคู่แข่งมีความน่าจะเป็นที่เป็นอันตราย (Dangerous probability) ที่จะชดใช้การลงทุนด้วยรูปแบบการกำหนดราคาต่ำกว่าต้นทุน เรียกว่า “การวัดต้นทุนที่เหมาะสม”²⁰ นอกจากนี้ Clayton Act of 1914 Section 2 (a) ของสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดมาตรการควบคุมการเลือกปฏิบัติด้านราคาต้องเป็นการขายสินค้าเกรด (Grade) และคุณภาพเดียวกันให้ผู้ซื้อมากกว่า 1 ราย ในราคาที่แตกต่างกัน และผลของการเลือกปฏิบัติด้านราคาเป็นการจำกัดหรือลดการแข่งขันระหว่างคู่แข่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาการให้สิทธิสมาชิกซื้อสินค้าหรือบริการในราคาที่ต่ำกว่าลูกค้าทั่วไป อาจเป็นการเลือกปฏิบัติด้านราคาได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม มาตรการควบคุมการเลือกปฏิบัติด้านราคาดังกล่าวบังคับใช้เฉพาะการซื้อขายระหว่างรัฐกล่าวคือ ผู้ซื้อและผู้ขายมีภูมิลำเนาต่างรัฐกันเพื่อควบคุมราคาสินค้าไม่ให้แตกต่างกันเนื่องจากสหรัฐอเมริกามีพื้นที่ขนาดใหญ่ การนำมาปรับใช้กับประเทศไทยที่มีขนาดเล็กกว่ามากอาจต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่อาจเกิดกับผู้ประกอบการที่ไม่สามารถแข่งขันด้านราคาได้ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริโภคไม่ได้รับประโยชน์จากการแข่งขันที่ถูกจำกัดด้วยมาตรการดังกล่าว

ในส่วนของสหภาพยุโรป สนธิสัญญาว่าด้วยการทำงานของสหภาพยุโรป (Treaty on the Functioning of the European Union หรือ TFEU) Article 102 (เดิม Article 82 TEC) ได้กำหนดคณาการกระทำที่เป็นการใช้อำนาจเหนือตลาดอย่างไม่เป็นธรรม โดยหนึ่งในรูปแบบการกระทำในทางที่ผิดคือ ส่วนลดความภักดี

¹⁸ Section 520-E 2, *General Business Law - Consolidated Laws of New York Chapter 20 General Business*.

¹⁹ Competition Bureau, *Abuse of Dominance Enforcement Guidelines* (9 February 2025) Government of Canada <<https://competition-bureau.canada.ca/en/how-we-foster-competition/education-and-outreach/abuse-dominance-enforcement-guidelines>>.

²⁰ Richard A. Duncan and Brian S. McCormac, 'Loyalty & Fidelity Discounts & Rebates in the U.S. & EU: Will Divergence Occur Over Cost-Based Standards of Liability?' (2008) 9:SEDONA CONF.J. The Sedona Conference Journal 133, 137.

ที่มีลักษณะเป็นการมอบส่วนลดให้แก่ลูกค้าเพื่อตอบแทนพฤติกรรมกรซื้อในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น ซื้องานตามเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนลดความภักดีจึงเป็นส่วนลดที่มีเงื่อนไข (Conditional rebates) ซึ่งสามารถเทียบได้กับส่วนลดที่ได้รับจากการแลกคะแนนสะสมในโครงการสะสมคะแนนนั่นเอง ซึ่งการใช้ส่วนลดความภักดีของผู้ประกอบธุรกิจที่มีอำนาจเหนือตลาดสามารถทำให้ผู้บริโภคได้รับผลกระทบในทางลบโดยการลดความสามารถของกลุ่มในการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะส่วนลดความภักดีเป็นการแข่งขันเพื่อแย่งลูกค้าที่จะเป็นหน่วยสินค้าที่ผู้บริโภค ทำให้คู่แข่งขายได้จำนวนไม่เพียงพอเกิดการเพิ่มต้นทุนสินค้าจนไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ เกณฑ์มาตรฐานต้นทุนที่คณะกรรมการมีแนวโน้มที่จะใช้คือ ต้นทุนหลีกเลี่ยงเฉลี่ย (Average avoidable cost: AAC) และต้นทุนเพิ่มเฉลี่ยในระยะยาว (Long-run average incremental cost: LRAIC) แต่วิธีการดังกล่าวไม่ได้สะท้อนผลกระทบที่เกิดกับผู้บริโภคจากการใช้ส่วนลดความภักดีดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันข้อสันนิษฐานได้เปลี่ยนจากส่วนลดที่มีราคาสูงกว่าต้นทุนไม่มีผลกระทบต่อด้านการแข่งขันเป็นส่วนลดความภักดีมีผลกระทบต่อด้านการแข่งขัน ทำให้การพิจารณามุ่งเน้นที่ผลกระทบต่อการแข่งขันโดยเฉพาะผลกระทบต่อผู้บริโภคมากกว่าพิจารณาระดับราคา²¹

มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลพิจารณาว่าโครงการสะสมเป็นส่วนประกอบการขายสินค้าหรือบริการซึ่งไม่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติตามสัญญาซื้อขาย จึงต้องอาศัยฐานความยินยอมในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่ง Consumer Fraud and Deceptive Business Practices Act ของรัฐอิลลินอย สหรัฐอเมริกาได้กำหนดมาตรการให้ความยินยอมของผู้สมัครหรือสมาชิกโครงการคลับผู้ซื้อ (Shoppers club) ไว้เป็นการเฉพาะว่า หากผู้สมัครหรือสมาชิกได้รับแจ้งการรักษาสิทธิไม่เปิดเผยข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรแต่ผู้สมัครหรือสมาชิกไม่ได้แสดงเจตจำนงที่จะรักษาสิทธินั้นอย่างชัดเจน ถือว่าผู้สมัครหรือสมาชิกได้ให้ความยินยอมแล้ว เป็นการให้ความยินยอมโดยปริยายซึ่งไม่พบในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐอื่นของสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดาหรือสหภาพยุโรป

นอกจากนี้ มีการกำหนดมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเฉพาะเรื่อง ซึ่งมาตรการที่สำคัญได้แก่ มาตรการเสนอสิ่งจูงใจทางการเงิน (Financial incentives) ซึ่งปรากฏในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐแคลิฟอร์เนีย²² รัฐโคโลราโด²³ รัฐฟลอริดา²⁴ และรัฐแมสซาชูเซตส์²⁵ ให้ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอสินค้าหรือบริการโดยไม่คิดค่าธรรมเนียม หากเป็นการเสนอที่เกี่ยวกับการเข้าร่วมโดยสมัครใจของ

²¹ The Commission, *Guidance on the Commission's enforcement priorities in applying Article 82 of the EC Treaty to abusive exclusionary conduct by dominant undertakings* (9 February 2025) European Union <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2009_045_R_0007_01>.

²² Section 1798.125. (b)(1), *California Consumer Privacy Act 2018*.

²³ Section 6-1-1308(d), *Colorado Privacy Act 2023*.

²⁴ Section 501.71 (2), *Florida Digital Bill of Rights 2023*.

²⁵ Section 6, *Massachusetts Data Privacy Protection Act 2023*.

ผู้บริโภคในโครงการสะสมคะแนน เพื่อเป็นค่าตอบแทนของการให้ความยินยอมในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประกอบธุรกิจ และกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องแจ้งและจัดให้มีบุคลากรให้คำแนะนำในเรื่องเงื่อนไขสำคัญของการมอบสิ่งจูงใจทางการเงินและสิทธิของผู้บริโภค ซึ่งใกล้เคียงกับหน้าที่แจ้งรายละเอียดโครงการสะสมคะแนนตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของรัฐออนแทรีโอและรัฐควิเบก ประเทศแคนาดา เพียงแต่สิ่งจูงใจทางการเงินนำมาใช้ได้เฉพาะกับคะแนนสะสมที่ผู้ประกอบธุรกิจมอบให้ผู้บริโภคในวันที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกเท่านั้น มาตรการเกี่ยวกับธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์หลักเป็นการซื้อการขาย การได้มา การจำหน่าย หรือการเช่าข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศแคนาดา²⁶ กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อนเสมอ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับการแบ่งปันข้อมูลระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับพันธมิตรในโครงการสะสมคะแนน มาตรการเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีระบุตัว ตำแหน่ง หรือ โพรไฟล์ของรัฐควิเบก²⁷ ประเทศแคนาดา ซึ่งมีการนำมาใช้ในโครงการสะสมคะแนนของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ เรียกว่า “ระบบเชื่อมต่อตำแหน่งผู้บริโภคเพื่อรับคะแนนสะสม (Location-based social network)” กำหนดให้ผู้รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบการมีอยู่ของเทคโนโลยีและวิธีการเปิดใช้งาน มาตรการแจ้งกระบวนการประมวลผลเฉพาะเรื่องของสหภาพยุโรป²⁸ กำหนดให้ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้งกระบวนการสร้างโพรไฟล์ (Profiling) และการตัดสินใจอัตโนมัติ (Automated decision-making) และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามหลัก ความโปร่งใสในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (Transparency of personal data processing) มาตรการเฉพาะเรื่องดังกล่าวยังไม่ปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แต่อย่างใด

ปัญหาการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนสะสมของประเทศไทย

1. ปัญหาสถานะทางกฎหมายของคะแนนสะสม

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คะแนนสะสมมีลักษณะเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นตามสัญญาสมาชิกสะสมคะแนนระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภคที่สมัครเข้าเป็นสมาชิก ผู้ประกอบธุรกิจจะให้สิทธิได้รับคะแนนสะสมแก่สมาชิกเป็นรายบุคคล โดยคำนวณจากเงื่อนไขที่สมาชิกรายนั้น ๆ ได้กระทำสำเร็จ การมอบคะแนนสะสมให้ผู้บริโภคจะปรากฏเพียงจำนวนคะแนนสะสมในระบบสมาชิกสะสมคะแนนของผู้ประกอบธุรกิจ ผู้บริโภคจะไม่ได้รับคะแนนที่เป็นสิ่งของหรือวัตถุ และรับรู้ถึงการมีตัวตนของคะแนนสะสมได้เพียงในระบบสมาชิกสะสมคะแนนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น แต่ไม่มีตัวตนในโลกของความเป็นจริงจึงเป็นวัตถุไม่มีรูปร่าง ผู้บริโภคสามารถประเมินมูลค่าของคะแนนสะสมได้จากยอดการซื้อหรือมูลค่าของรางวัลที่ได้รับจึงมีคุณค่าสำหรับเจ้าของ²⁹ และแสดงความเป็นสมาชิกเพื่อรับสิทธิที่เกี่ยวกับคะแนนสะสมเป็นรายบุคคลได้คะแนนสะสม

²⁶ Section 2(1), *Personal Information Protection and Electronic Documents Act 2000*.

²⁷ Section 8.1, *Act Respecting the Protection of Personal Information In The Private Sector, chapter P-39.1, Division II 1994*.

²⁸ Article 13 (2) (f), 14 (2) (g), *General Data Protection Regulation (GDPR)*.

²⁹ วิกรม รัชชปวงชน, *คำอธิบายกฎหมาย ว่าด้วยทรัพย์สิน* (กรุงเทพฯ: พิมพ์กิจการพิมพ์, 2560) 13.

จึงเป็นบุคคลสิทธิที่อาจมีราคาและถือเอาได้ มีสถานะเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 และแม้จะมีข้อตกลงห้ามโอนสิทธิก็ไม่ทำให้คะแนนสะสมเป็นทรัพย์สินนอกพาณิชย์แต่อย่างใด เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4222/2536 สถานะเป็นทรัพย์สินของคะแนนสะสมยังมีลักษณะคล้ายคลึงกับทรัพย์สินเสมือน (Virtual property) ในเกมออนไลน์ ซึ่งถือเป็นการให้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน³⁰ นอกจากนี้ คะแนนสะสมมีมูลค่าใช้แลกเปลี่ยนกับของรางวัลทำหน้าที่เสมือนเป็นเงินตราในระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความใกล้เคียงกับเงินอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic money หรือ E-money) และ เงินดิจิทัล (Digital currency) ตามพระราชบัญญัติระบบการชำระเงิน พ.ศ. 2560 มาตรา 3 แต่คะแนนสะสมไม่ได้เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ใช้แทนเงินแบบดั้งเดิม³¹ แต่เป็นเพียงกลยุทธ์ส่งเสริมการขายเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสถานะทางกฎหมายของคะแนนสะสมยังไม่มี ความชัดเจน เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติสถานะของคะแนนสะสมไว้เป็นการเฉพาะ การพิจารณาสถานะทางกฎหมายของคะแนนสะสมจึงต้องเป็นไปตามบทนิยามของกฎหมายแต่ละฉบับ ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมถึงคะแนนสะสมทำให้ไม่อาจบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีได้

ปัญหาการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

ปัญหาสำคัญประการแรก คือ การพิจารณาขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จากบทนิยามคำว่า “สินค้า” หรือ “บริการ” ครอบคลุมถึงคะแนนสะสมหรือไม่ เนื่องจากคะแนนสะสมเป็นเพียงผลพลอยได้จากการที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าหรือบริการตามจำนวนเงินที่กำหนด หรือปฏิบัติตามเงื่อนไข โดยผู้บริโภคไม่ได้เสียค่าตอบแทนเป็นเงินหรือประโยชน์อื่นให้แก่ผู้ประกอบการ จึงถือไม่ได้ว่ามีกรเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่นซึ่งเป็นองค์ประกอบในบทนิยามคำว่า “สินค้า” หรือ “บริการ” ปัญหาประการต่อมาคือ ปัญหาการขาดมาตรการควบคุมเงื่อนไขซึ่งมีลักษณะเป็นไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคก่อนหรือขณะทำสัญญาสมาชิกสะสมคะแนน เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ เงื่อนไขการแลกเปลี่ยนคะแนนสะสมซึ่งประกอบด้วยอัตราแลกเปลี่ยนและข้อกำหนดการได้รับและแลกคะแนนสะสมที่เป็นไปเพื่อการจำกัดสิทธิประโยชน์ของผู้บริโภค ซึ่งผู้ประกอบการมีสิทธิเปลี่ยนแปลงตามการส่งเสริมการขายในแต่ละช่วงและเกิดขึ้นภายหลังการเข้าร่วมโครงการสะสมคะแนน รวมถึงเงื่อนไขดังกล่าวอาจกำหนดแตกต่างกันระหว่างสมาชิก เงื่อนไขการหมดอายุของสมาชิกและคะแนนสะสม ซึ่งกำหนดโดยผู้ประกอบการแต่เพียงฝ่ายเดียวทำให้ผู้บริโภคต้องสูญเสียสิทธิในคะแนนสะสมที่มีอยู่ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญที่นำมาพิจารณาคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในต่างประเทศ และเงื่อนไขข้อสงวนสิทธิ์ของผู้ประกอบการในการเปลี่ยนแปลง แก้ไขข้อสัญญาหรือยกเลิกสัญญาสมาชิกสะสมคะแนนได้แต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งล้วนเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ประกอบการได้เปรียบผู้บริโภคเกินสมควร และอาจทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ตามที่โครงการสะสมคะแนนกำหนดไว้ตอนสมัครสมาชิก

³⁰ สันจิติ ธนสริชัย, *ปัญหาการปรับใช้กฎหมายทางแพ่งในเกมออนไลน์*. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559) 95.

³¹ สุรภา ศรีเมือง, *กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ Cryptocurrency* (9 กุมภาพันธ์ 2568) รัฐสภา <https://old.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=3048>.

ปัญหาการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

ปัญหาการบังคับใช้มาตรการตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ประการแรก คือ มาตรการควบคุมพฤติกรรมของการใช้อำนาจเหนือตลาดอย่างไม่เป็นธรรม หลักเกณฑ์ที่มีอยู่นำมาใช้พิจารณา พฤติกรรมการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนของผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ได้ยาก กล่าวคือ 1) หลักเกณฑ์การกำหนดขอบเขตตลาด เนื่องจากการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนครอบคลุมสินค้า หรือบริการหลากหลายประเภท ซึ่งผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกอาจไม่ได้ขายสินค้าหรือบริการนั้น เพียงแต่ใช้เป็นของรางวัลในโครงการสะสมคะแนนเท่านั้น ทั้งการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนอาจมีพันธมิตร ซึ่งเป็นผู้ผลิต ผู้จำหน่าย หรือผู้ประกอบธุรกิจในอุตสาหกรรมอื่นเข้าร่วมโครงการ การกำหนดขอบเขตตลาดของธุรกิจดำเนินการโครงการสะสมคะแนนจากสินค้าหรือบริการที่มีในโครงการสะสมคะแนนจึงมีขอบเขตที่กว้างอย่างมาก และ 2) หลักเกณฑ์การคำนวณหาราคาสินค้าต่ำกว่าต้นทุน เนื่องจากการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่มีราคาสินค้าที่เกี่ยวข้องสองช่วงเวลา ได้แก่ ราคาสินค้า ช่วงสะสมคะแนนและราคาสินค้าในครั้งที่ผู้บริโภคใช้สิทธิแลกคะแนนสะสม ประกอบกับความหลากหลายของสินค้าและการสับเปลี่ยนสินค้าที่จัดรายการส่งเสริมการขายแตกต่างกันแต่ละช่วงเวลาทำให้การคำนวณหาต้นทุนของสินค้าแต่ละรายการและแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกัน การคำนวณหาราคาสินค้าต่ำกว่าต้นทุนสำหรับสินค้าหรือบริการในโครงการสะสมคะแนนจึงกระทำได้ยาก แม้จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการคำนวณไว้อย่างกว้าง ๆ ก็ตาม³² ประการต่อมาคือ มาตรการควบคุมพฤติกรรมปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ไม่ครอบคลุมถึงพฤติกรรมการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนที่ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกกำหนดราคาสินค้าแตกต่างกันระหว่างสมาชิกกับลูกค้าทั่วไป ซึ่งเดิมการกระทำดังกล่าวจัดเป็นการกำหนดเงื่อนไขทางการค้าที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรระหว่างลูกค้าต่างรายหรือต่างพื้นที่การทำธุรกิจที่แตกต่างกันแต่ปัจจุบันประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าไม่ได้กำหนดการกระทำดังกล่าวไว้³³ ทำให้การกำหนดเงื่อนไขการเลือกปฏิบัติโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรระหว่างสมาชิกกับลูกค้าทั่วไปแตกต่างกันไม่เป็นการกำหนดเงื่อนไขทางการค้าอันเป็นการจำกัดหรือขัดขวางการประกอบธุรกิจของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม ตามมาตรา 57(3) อีกต่อไป นอกจากนี้ แนวทางพิจารณาการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบธุรกิจค้าส่งค้าปลีกกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย³⁴ ก็ไม่ครอบคลุมการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกที่กำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องผลิตหรือจัดทำขนาด รูปแบบ บรรจุภัณฑ์ของสินค้าให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นการเฉพาะเพื่อจำหน่ายให้เฉพาะสมาชิกโครงการสะสมคะแนน แตกต่างจากการผลิตหรือจัดทำสินค้าตามปกติของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย ซึ่งอาจเป็นการกำหนดเงื่อนไขทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมเช่นกัน

³² ข้อ 5, ประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการพิจารณาการกระทำต้องห้ามของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด พ.ศ. 2561.

³³ ข้อ 11, ประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า เรื่อง แนวทางพิจารณาการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นผลให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบธุรกิจรายอื่น พ.ศ. 2565.

³⁴ ข้อ 5, ประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า เรื่อง แนวทางพิจารณาการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบธุรกิจค้าส่งค้าปลีกกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย พ.ศ. 2562.

ปัญหาการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ปัญหาประการสำคัญคือ ความไม่ชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ในประเทศไทยระหว่างฐานความยินยอมกับฐานสัญญาโดยอาศัยสัญญาสมาชิกสะสมคะแนนซึ่งเข้าข้อยกเว้นการขอความยินยอมจากผู้บริโภค ความไม่ชัดเจนนี้ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกโดยถือเป็นการจำเป็นเพื่อปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งรวมถึงการจัดทำโพรไฟล์ การตัดสินใจอัตโนมัติ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต่อบุคคลฝ่ายที่สาม โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้บริโภคซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ผู้วิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจมีการชักจูงผู้บริโภคโดยการเสนอคะแนนสะสมสำหรับการสมัครสมาชิกครั้งแรก ซึ่งผู้บริโภคต้องให้ความยินยอมในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลด้วยการให้ความยินยอมของผู้บริโภคดังกล่าวจึงอาจเกิดขึ้นจากความต้องการคะแนนสะสมจนละเลยหรือไม่ได้พิจารณาถึงวัตถุประสงค์และผลกระทบที่เกิดจากการให้ข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเพียงพอ ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในเรื่องสิ่งจูงใจทางการเงินดังกล่าว และอาจขัดต่อหลักการให้ความยินยอมโดยสมัครใจและอิสระได้ ปัญหาประการต่อมาคือ การขาดมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเฉพาะเรื่อง เนื่องจากกระบวนการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนมีความซับซ้อนและอาจมีบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นนอกเหนือจาก ผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค ซึ่งแม้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 23 ได้กำหนดมาตรการให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีหน้าที่ต้องแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลให้ผู้บริโภคทราบ แต่การดำเนินการโครงการสะสมคะแนนมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขและสลับเปลี่ยน ผู้ประกอบการธุรกิจที่เข้าร่วมโครงการสะสมคะแนนตามการส่งเสริมการขายซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ การแจ้งให้ผู้บริโภคทราบถึงกระบวนการประมวลผล หรือบุคคลที่สามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลจึงกระทำได้ยาก ผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกจึงหลบเลี่ยงโดยใช้ถ้อยคำกว้าง ๆ เช่น พันธมิตร คู่ค้า ผู้ผลิต แทนชื่อของ ผู้ประกอบการธุรกิจอื่นอย่างเจาะจง ซึ่งขัดต่อหลักความโปร่งใสในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้ การขาดมาตรการเฉพาะเรื่อง ได้แก่ การสร้างโพรไฟล์ การตัดสินใจอัตโนมัติ และการใช้เทคโนโลยีที่ระบุตัวหรือตำแหน่ง ซึ่งเป็นกระบวนการประมวลผลที่สำคัญของการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนและ มีผลกระทบต่อผู้บริโภค อาจทำให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

ปัญหาบทนิยามสินค้าและบริการตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคไม่ครอบคลุมคะแนนสะสมไม่ได้เกิดขึ้นแต่เพียงประเทศไทยเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากการแก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามคะแนนสะสมไว้เป็นการเฉพาะในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของรัฐออนแทรีโอและรัฐควิเบก ประเทศแคนาดา และรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอให้เพิ่มเติมบทนิยามคำว่า “คะแนนสะสม” หมายความว่า

หน่วยแลกเปลี่ยนที่ผู้ประกอบการมอบให้ผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคสามารถสะสมและแลกเปลี่ยนเป็นเงินสด สินค้า หรือบริการ รวมถึงสิทธิใด ๆ จากผู้ประกอบการหรือบุคคลฝ่ายที่สาม แต่ไม่รวมสินค้าหรือบริการที่ระบุไว้ให้ตั้งแต่เริ่มแรก บัตรสะสมปีตรา บัตรของขวัญ บัตรกำนัล บัตรเติมเงิน และแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และกฎหมายลำดับรอง เพื่อให้คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจบังคับใช้มาตรการควบคุมข้อสัญญาหรือข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค ซึ่งลักษณะของธุรกิจดำเนินการโครงการสะสมคะแนนในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่เป็นธุรกิจที่มีอำนาจต่อรองเหนือกว่าผู้บริโภคเข้าลักษณะธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงิน คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้ผู้ประกอบการใช้ข้อความหรือรายการที่กำหนด หรือห้ามใช้ข้อความหรือรายการที่กำหนด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เช่นเดียวกับสินค้าหรือบริการอื่น

2. ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

เนื่องจากมีบทบัญญัติให้อำนาจแก่คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตตลาดที่มีความยุ่งยากซับซ้อนแล้ว คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าจึงอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตตลาดของการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนของผู้ประกอบการค้าปลีกสมัยใหม่ได้ในอนาคต ซึ่งจากการศึกษาประเด็นปัญหาดังกล่าวพบว่าประเทศแคนาดาได้กำหนดขอบเขตตลาดโดยพิจารณาจากประเภทธุรกิจหลักของผู้ประกอบการโครงการสะสมคะแนนรายนั้น ๆ โดยไม่ได้พิจารณาถึงขอบเขตการดำเนินการโครงการสะสมคะแนน³⁵ ซึ่งประเทศไทยอาจนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตตลาดดังกล่าวได้ ในส่วนการคำนวณหาราคาดำกว่าต้นทุน ผู้วิจัยเสนอวิธีการคำนวณหาราคาสินค้าหรือบริการที่เป็นการกำหนดหรือรักษาระดับราคาอย่างไม่เป็นธรรมจากราคาขายสินค้าหรือบริการปกติในครั้งที่มีการใช้สิทธิในการแลกคะแนนเป็นรางวัลลดด้วยมูลค่าของคะแนนสะสม (มูลค่ายุติธรรมของสิ่งตอบแทน พิจารณาจาก (1) จำนวนเงินของส่วนลดหรือสิ่งจูงใจที่เสนอให้แก่ลูกค้าที่ไม่ได้รับคะแนนสะสมจากการขายแรกเริ่ม (2) สัดส่วนของคะแนนสะสมที่คาดว่าลูกค้าจะไม่นำมาใช้สิทธิแลก และ (3) ความเสี่ยงที่ลูกค้าไม่สามารถทำคะแนนสะสมได้ตามเงื่อนไข) ตามจำนวนคะแนนสะสมที่ผู้บริโภคได้รับจากการซื้อสินค้าหรือบริการนั้น ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานวิธีบันทึกรายการทางบัญชี³⁶ และสอดคล้องกับการดำเนินการโครงการสะสมคะแนนที่คะแนนสะสมจะมีผลให้ราคาสินค้าหรือบริการลดลงต่อเมื่อผู้บริโภคแลกคะแนนสะสมเป็นเงินสดหรือส่วนลดในการซื้อสินค้าครั้งนั้น ๆ

³⁵ The Canadian Legal Information Institute, *Canada (Commissioner of Competition) v. Canada Pipe Co. (F.C.A.)* 2006 FCA 233 (CanLII) [2007] 2 FCR 3 (9 February 2025) CanLii <<https://canlii.ca/t/1nv78>>.

³⁶ ข้อ 6, ประกาศสภาวิชาชีพบัญชีที่ 60/2560 เรื่อง การตีความมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง โปรแกรมสิทธิพิเศษแก่ลูกค้า.

ในส่วนมาตรการควบคุมพฤติกรรมทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม เนื่องจากคณะกรรมการแข่งขันทางการค้าได้กำหนดแนวทางพิจารณาการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจค้าส่งค้าปลีกกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายไว้แล้ว ผู้วิจัยจึงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมประกาศดังกล่าวให้ครอบคลุมกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจบังคับให้ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องผลิตหรือจัดทำขนาด ปริมาณ รูปแบบของสินค้าแตกต่างจากการผลิตหรือจัดทำสินค้าตามปกติของผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่าย เพื่อกำหนดให้แก่สมาชิกของโครงการสะสมคะแนนโดยเฉพาะ

3. ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพิ่งเริ่มบังคับใช้เมื่อ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2565 ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติหรือแนวทางปฏิบัติสำหรับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับธุรกิจดำเนินการโครงการสะสมคะแนนไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเพียงพอ ผู้วิจัยจึงเสนอให้กำหนดมาตรการให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ต้องแจ้งและจัดให้มีบุคลากรให้คำแนะนำในเรื่องเงื่อนไขสำคัญของการมอบคะแนนสะสมเป็นสิ่งที่มุ่งใจในการให้ความยินยอมประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นการยอมรับว่าการให้ความยินยอมโดยใช้คะแนนสะสมเป็นสิ่งที่มุ่งใจสามารถกระทำได้ กระบวนการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล การใช้เทคโนโลยีระบุตำแหน่งและวิธีการปิดระบบการติดตามตำแหน่งอย่างชัดเจน การมีอยู่ของการสร้างโปรไฟล์ และการตัดสินใจอัตโนมัติ ให้ผู้บริโภคทราบก่อน และต้องแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคเมื่อมีการร้องขอจากผู้บริโภค การแจ้งดังกล่าวต้องแยกส่วนจากใบสมัคร สัญญาสมาชิก หรือเอกสารแสดงเงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการสะสมคะแนน และต้องแจ้งให้ผู้บริโภคทราบก่อนการให้ความยินยอมประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, *แนวทางการดำเนินการในการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562* (9 กุมภาพันธ์ 2568) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม <<https://www.mdes.go.th /law/detail/6045>>.
- คณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สถาบันบัญญัติแห่งชาติ, *รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง โครงสร้างธุรกิจค้าปลีกค้าส่งสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา* (กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสถาบันบัญญัติแห่งชาติ, 2559).
- ไชยยศเหมะรัชตะ, *กฎหมายว่าด้วยสัญญา* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2539).
- วิกรณ์ รักษ์ปวงชน, *คำอธิบายกฎหมาย ว่าด้วยทรัพย์สิน* (กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์, 2560).
- สันจิติ ธนสถิตย์, *ปัญหาการปรับใช้กฎหมายทางแพ่งในแกมออนไลน์*. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559).
- สุรภา ศรีเมือง, *กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ Cryptocurrency* (9 กุมภาพันธ์ 2568) รัฐสภา <https://old.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=3048>.
- Australian Competition and Consumer Commission, *Customer loyalty schemes-final report (Canberra: ACCC, 2019)*.
- Competition Bureau, *Abuse of Dominance Enforcement Guidelines* (9 February 2025) Government of Canada <<https://competition-bureau.canada.ca/en/how-we-foster-competition/education-and-outreach/abuse-dominance-enforcement-guidelines>>.
- Duncan, Richard A. and McCormac, Brian S., ‘Loyalty & Fidelity Discounts & Rebates in the U.S. & EU: Will Divergence Occur Over Cost-Based Standards of Liability?’ (2008) 9:SEDONA CONF.J. *The Sedona Conference Journal*.
- OECD, ‘Loyalty and Fidelity Discounts and Rebates’ (2003) 5:2 *OECD Journal of Competition Law and Policy*.
- OECD, *Executive Summary of the Roundtable on Fidelity Rebates held at the 125th meeting of the Competition Committee of the OECD* (9 February 2025) OECD <[https://one.oecd.org/document /DAF/COMP/M\(2016\)1/ANN4/FINAL/en/pdf](https://one.oecd.org/document /DAF/COMP/M(2016)1/ANN4/FINAL/en/pdf)>.

OECD, *Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Data Flows of Personal Data* (9 February 2025) OECD <https://www.oecd.org/en/publications/oecd-guidelines-on-the-protection-of-privacy-and-transborder-flows-of-personal-data_9789264196391-en.html>.

The Canadian Legal Information Institute, *Canada (Commissioner of Competition) v. Canada Pipe Co. (F.C.A.) 2006 FCA 233 (CanLII) [2007] 2 FCR 3* (9 February 2025) Canlii <<https://canlii.ca/t/1nv78>>.

The Commission, *Guidance on the Commission's enforcement priorities in applying Article 82 of the EC Treaty to abusive exclusionary conduct by dominant undertakings* (9 February 2025) European Union <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2009_045_R_0007_01>.

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)

ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

A Study of Factors Affecting the Growth Mindset of Primary School English

Teachers Under the Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 1

ณัฐวิภา หลังแพ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

Nattawipa Langpae

Ramkhamhaeng University, Huamak, Bangkok, Bangkok 10240

E-mail: 6614590009@rumail.ru.ac.th

สุรตนา อติพัฒน์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

Surattana Adipat

Ramkhamhaeng University, Huamak, Bangkok, Bangkok 10240

E-mail: ajsurattana@gmail.com

(Received: 30 May 2025; Revised: 7 July 2025; Accepted: 8 August 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ประชากรในการวิจัยคือครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 100 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา จำนวน 80 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านกายภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโตของครูผู้สอนภาษาอังกฤษในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยจำแนกตามลำดับดังนี้: ปัจจัยส่วนบุคคลมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.25) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสังคม ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.30) และปัจจัยด้านกายภาพ ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.35) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง ทักษะคิดเชิงบวก และสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครู

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต ครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา

Abstract

The objective of this research was to study the factors affecting the growth mindset of primary school English teachers under the Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 1. The sample consisted of 80 primary school English teachers, selected through simple random sampling. The research instrument was a five-level rating scale questionnaires that covered 3 aspects: personal factors, social factors, and physical factors. The data were analyzed using basic statistics, including mean, percentage, and standard deviation.

The findings revealed that, overall, the factors affecting the growth mindset of English teachers were at a high level which classified in order as follows : personal factors had the highest mean score ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.25), followed by social factors ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.30), and physical factors ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.35). These results shown that self-confidence, a positive attitude, and a supportive work environment are key elements contributing to the development of a growth mindset among these teachers.

Keywords : A Study of Factors Affecting the Growth Mindset, Primary School English Teachers

บทนำ

การศึกษาตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพและทักษะที่จำเป็นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะในด้านการศึกษาซึ่งกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง ฉัชชามหปญญานนท์ และคณะ (2565)¹ ได้ศึกษาและพบว่า กรอบความคิดเติบโตเป็นหนึ่งในตัวบ่งชี้สำคัญของศักยภาพเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและส่งเสริมเนื่องจากในโลกยุคปัจจุบันที่มีการเชื่อมโยงและการสื่อสารไร้พรมแดน ภาษาอังกฤษได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้คนจากทั่วทุกมุมโลก การปูพื้นฐานภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่สมองมีการพัฒนาและมีความยืดหยุ่นสูง สามารถเรียนรู้และจดจำภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนภาษาที่สองในช่วงวัยเด็กจะช่วยพัฒนาความสามารถทางสมองในหลายด้าน ทั้งความจำ การคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์

¹ ฉัชชามหปญญานนท์ และคณะ, การพัฒนาตัวบ่งชี้และชุดเครื่องมือวัดศักยภาพเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ด้านกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) (กรุงเทพฯ: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565) 45.

อย่างไรก็ตาม การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในบริบทการศึกษาไทย โดยเฉพาะในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ยังประสบปัญหาและความท้าทายหลายประการ ตามที่สมชายเทพแสง(2565) ได้ชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนจำนวนมากยังขาดความเข้าใจและทักษะในการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนยังคงยึดติดกับรูปแบบเดิมที่เน้นการท่องจำและไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง จากการศึกษาของมานิกาวิเศษสาธิต และคณะ (2565)² เกี่ยวกับการพัฒนาแบบวัด Growth Mindset สำหรับครูผู้สอน พบว่าครูไทยจำนวนมากยังมีกรอบความคิดแบบจำกัด (Fixed Mindset) ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะในวิชาที่มีความท้าทาย เช่น ภาษาอังกฤษ ครูที่มีกรอบความคิดแบบจำกัดมักจะมี ความเชื่อว่าความสามารถทางภาษาเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาวิธีการสอนใหม่ ๆ มีแนวโน้มที่จะด่วนตัดสินและจำกัดโอกาสในการพัฒนาของผู้เรียน โดยปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นช่วงสำคัญของการวางรากฐานทักษะทางภาษา การพัฒนาแนวทางการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดของครูผู้สอนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างกรอบการคิดแบบเติบโตให้แก่ นักเรียน (มานิกา วิเศษสาธิต, 2565) ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศักยภาพของผู้เรียน รวมถึงงานของ Abboud (2017)³ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนกรอบความคิดแบบเติบโตในครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยเน้นย้ำถึงความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กร การให้ข้อเสนอแนะแก่ครู และการเฉลิมฉลองความสำเร็จ นอกจากนี้ ยังพบว่าครูที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตมีลักษณะเด่นคือ มีความอยากลองสิ่งใหม่ ๆ และเรียนรู้จากข้อเสนอแนะ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโตของครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 1 เพื่อให้ได้องค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน พัฒนาวิชาชีพและองค์กรที่สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาไทย ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากร ครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 100 คน

² มานิกา วิเศษสาธิต และคณะ, “การพัฒนาแบบวัด Growth Mindset สำหรับครูผู้สอนวิทยาการคำนวณ” (2565) 24:2 *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์* 232, 232–247.

³ Abboud, P., *Supporting a growth mindset in high school classroom teachers* (Massachusetts; Massachusetts university, 2017) 38.

กลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 80 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิจัยจะช่วยให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นว่าครูผู้สอนภาษาอังกฤษในพื้นที่ศึกษา มีความเชื่อ ความคิดเห็น และทัศนคติเกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษอย่างไร ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรอบรมหรือกิจกรรมพัฒนาครูต่อไป
2. ข้อมูลจากการวิจัยจะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถปรับปรุงนโยบายและแนวทางในการพัฒนาครูผู้สอนภาษาอังกฤษได้อย่างตรงจุด เช่น การจัดอบรมที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และการส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 100 คน กลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 80 คน แบ่งออกเป็น ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 30 คน ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนอำเภอมืองสมุทรปราการ จำนวน 30 คน และ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียน อำเภอพระประแดง จำนวน 20 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970)⁴

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการเริ่มตั้งแต่ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างแบบสอบถาม วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโตเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 และนำไปสร้างข้อความหรือคำถามบนแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดกรอบความคิดแบบเติบโตเติบโตของครูผู้สอน ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกรอบความคิดเชิงเติบโตเติบโตของ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตรวัดแบบ ลิเคิร์ต (Likert scale) 5 ระดับ 3 ด้าน จำนวน 20 ข้อ โดยครอบคลุมปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) ด้านปัจจัยส่วนบุคคล 2) ด้านปัจจัยทางสังคม และ 3) ด้านปัจจัยทางกายภาพ นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คนตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาโดยประเมินความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ผลการ

⁴ Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., "Determining sample size for research activities" (1970) 30:3 *Educational and Psychological Measurement*, 607, 607-610.

ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คนเห็นพ้องกันว่าข้อคำถามบนแบบสอบถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน ผลลัพธ์ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับ 1.0 ซึ่งแสดงถึงความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Turner et al., 2002)⁵ นำแบบสอบถามไปทดลองกับครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 50 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ทดลองหาค่าอำนาจจำแนก (r) ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.51 – 0.65 ทุกข้อ และนำข้อมูลจากการทดลองหาค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ซึ่งได้ค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.90

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น จัดทำบันทึกข้อความขอความอนุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เพื่อทำหนังสือส่งออกไปยังโรงเรียน 72 แห่ง ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เก็บข้อมูลจากครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลผลที่กำหนดไว้โดยใช้แบบประเมินเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสรุปผลในภาพรวมและรายด้าน ได้ดังนี้

1. ในภาพรวม พบว่า ด้านที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านที่ 2 ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านที่ 3 ปัจจัยด้านกายภาพ

2. ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ระดับความเห็นด้วยของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 7 ประสิทธิภาพการเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีผลต่อการพัฒนากรอบความคิด

⁵ Turner, R. C., & Theriault, J. E., "Computing indices of item congruence for test development and validation" (2002) 62;1 *Educational and Psychological Measurement* 1, 1-13.

ของฉัน รองลงมาคือ ข้อที่ 3 ฉันเชื่อมั่นในศักยภาพการสอนภาษาอังกฤษของตนเอง ข้อที่ 8 การเข้าร่วมอบรมหรือสัมมนาช่วยให้ฉันพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตได้ ข้อที่ 4 ฉันชอบที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษ ข้อที่ 1 ฉันเชื่อว่าความสามารถในการสอนภาษาอังกฤษของฉันสามารถพัฒนาได้ตลอดเวลา ฉันรู้สึกกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองด้านการสอนภาษาอังกฤษ ข้อที่ 9 การอ่านหนังสือหรือบทความเกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษมีส่วนช่วยในการพัฒนากรอบความคิด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อที่ 5 ฉันเปิดใจรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากเพื่อนครู และผู้นิเทศการสอน

3. ปัจจัยด้านสังคม พบว่า ระดับความเห็นด้วยของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 11 โรงเรียนมีนโยบายที่สนับสนุนให้ครูผู้สอนมีทัศนคติเปิดกว้างต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ 13 ฉันมีโอกาสร่วมกันพัฒนารูปแบบการสอนกับเพื่อนร่วมงาน ข้อที่ 14 ฉันได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานในการนำความรู้ไปปฏิบัติ ข้อที่ 17 ผู้บริหารให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของครู ข้อที่ 15 ผู้บริหารมีการสนับสนุนการอบรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาครู ข้อที่ 16 ผู้บริหารให้โอกาสฉันได้ทดลองวิธีการสอนใหม่ ๆ ข้อที่ 12 เพื่อนร่วมงานให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือข้อที่ 10 บรรยากาศในโรงเรียนส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อที่ 18 ผู้บริหารให้การสนับสนุนด้านสื่อการสอนและทรัพยากรในองค์กรให้ครูพร้อมต่อการสอน

4. ปัจจัยด้านกายภาพ พบว่า ระดับความเห็นด้วยของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 19 สภาพแวดล้อมในการทำงานส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ในการสอนของฉัน รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ 20 ฉันมีอุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นในภาพรวมและ รายด้านที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นด้วยสูงสูดนำมาอภิปรายผลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ในภาพรวม พบว่า ด้านที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 มากที่สุด ($\bar{X} = 3.93, S.D. = 0.25$) รองลงมาคือ ด้านที่ 2 ปัจจัยด้านสังคม ($\bar{X} = 3.86, S.D. = 0.30$) และปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านที่ 3 ปัจจัยด้านกายภาพ ($\bar{X} = 3.64, S.D. = 0.35$)

ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีกรอบความคิด (Mindset Theory) ที่ริเริ่มโดย Carol Dweck ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมอย่างมากในวงการศึกษาและการพัฒนาตนเอง ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อของเราเกี่ยวกับความสามารถของตนเองมีผลต่อพฤติกรรมและผลลัพธ์ในชีวิตอย่างมาก โดยกรอบความคิดแบบเติบโตจะส่งเสริมให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีความสุขกับชีวิตมากขึ้น เพราะพวกเขามองว่าความล้มเหลวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่การสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริง ฌุติ หวังหมูกกลาง และคณะ (2564)⁶ ได้อ้างอิงงานวิจัยของ Dweck (2006)⁷ โดยงานวิจัยของ Carol Dweck แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตจะมองความท้าทายและความล้มเหลวเป็นโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lin (2022)⁸ ที่ได้ศึกษาบทบาทของความเป็นผู้นำโรงเรียนส่งผลกระทบต่อกรอบความคิดเชิงบวกของครู โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นชัดเจนว่า บทบาทของผู้นำโรงเรียนมีผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาอาชีพของครู การที่ผู้นำโรงเรียนจะสามารถส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองได้นั้น จำเป็นต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเติบโตของครู รวมถึงการให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านกายภาพมีผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโตของครูน้อยที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าครูส่วนใหญ่เห็นว่าปัจจัยด้านกายภาพ เช่น การมีวัสดุ หรือ อุปกรณ์การสอน ไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการกรอบความคิดแบบเติบโตของตนเอง

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลกระทบต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth mindset) มากที่สุด โดยประสบการณ์การเรียนรู้ในการเรียนภาษาอังกฤษมีผลต่อการพัฒนากรอบความคิดของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองมั่นใจในการสอนของตนเอง โดยปัจจัยทางด้านสังคมเพื่อนร่วมงานและผู้บริหารจะเป็นส่วนที่สนับสนุนให้ครูผู้สอนมีกรอบความคิดเชิงเติบโตได้ เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงาน และการสนับสนุนจากผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมในการทำงานภายนอก อาทิเช่น อุปกรณ์ และสื่อต่างๆที่ใช้ในการทำงานส่งผลกระทบต่อกรอบความคิดแบบเติบโตของครูผู้สอนน้อยที่สุด

2. ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ระดับความเห็นด้วยของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือที่ 7 ประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีผลต่อการพัฒนากรอบความคิดของฉัน

⁶ ฌุติ หวังหมูกกลาง และคณะ, “กรอบความคิดเติบโต: ความเชื่อเพื่อการต้อนรับความท้าทาย และรักในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย” (2564) 38:1 *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์* 47, 47–61.

⁷ Dweck, C. S., *Mindset: The new psychology of success* (New York; Random House, 2006) 56.

⁸ Lin, W., Yin, H., & Liu, Z., “The roles of transformational leadership and growth mindset in teacher professional development: The mediation of teacher self-efficacy” (2022) 14;11 *Sustainability* 6489, 6489.

ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปีทมาภรณ์ ศรีราษฎร์ และนันท์รัตน์ เจริญกุล (2018)⁹ ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครู โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาครูและคุณลักษณะของคนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) 2) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครู 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครูโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก ประชากร คือ ครูโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามค่าความเชื่อมั่นแนวทางการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครูโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก จากการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครูทำได้โดยการพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน ด้วยวิธีการพัฒนาที่ประกอบด้วย การพัฒนาผ่านออนไลน์ การเรียนรู้ด้วยตัวเอง การบรรยายและการสัมมนาและการเป็นที่เลี้ยง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วันวิสาข์ จิตต์สุภา สุบิน ยุระรัช (2564)¹⁰ ได้ทำการศึกษากลยุทธ์เพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากรอบความคิดแบบเติบโตของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) นำเสนอกลยุทธ์การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครูในโรงเรียน ประชากร คือ ครูมัธยมศึกษา จำนวน 143,691 คน จาก 42 เขตการศึกษาทั่วประเทศ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูมัธยมศึกษา จำนวน 450 คน โดยผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครู คือ 1) การพัฒนาครูในระหว่างการปฏิบัติงานโดยไม่ผ่านระบบออนไลน์ 2) การพัฒนาครูนอกการปฏิบัติงานแบบออฟไลน์ 3) การพัฒนาครูในระหว่างการปฏิบัติงานแบบออนไลน์ 4) การพัฒนาครูนอกเวลาการปฏิบัติงานแบบออนไลน์ 5) การพัฒนาครูในรูปแบบผสมผสาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรกฤษ แก้วโยธา พินิจนันท์ ชลเทพ ลินดา แก้วแก่น ธีรภัทร พลลาก และอนุชิต จำวิเศษ (2565)¹¹ ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของแนวคิดเชิงเติบโตของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เป็นการวิจัยเอกสารดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาเอกสารตามกรอบแนวคิดแบบเติบโต จำนวน 10 แหล่ง เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิดแบบเติบโตจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ยืนยันองค์ประกอบแนวคิดแบบเติบโต ตามกรอบที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่ากรอบแนวคิดแบบเติบโตของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 1 มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การเรียนรู้จากอุปสรรค 2) การสร้างความท้าทายในงานตนเอง 3) ความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการทำงาน 4) การเรียนรู้จากคำวิจารณ์และข้อติชม และ 5) การมีแบบอย่างในการสร้างแรงบันดาลใจ

⁹ ปีทมาภรณ์ ศรีราษฎร์ และนันท์รัตน์ เจริญกุล, “แนวทางการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครู” (2561) 13:1 *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา* 389, 389–399.

¹⁰ วันวิสาข์ จิตต์สุภา, & สุบิน ยุระรัช, “กลยุทธ์เพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” (2564) 8:8 *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม* 180, 180–190.

¹¹ จักรกฤษ แก้วโยธา, พินิจนันท์ ชลเทพ, ลินดา แก้วแก่น, ธีรภัทร พลลาก, และ อนุชิต จำวิเศษ, “องค์ประกอบของกรอบความคิดแบบเติบโตของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1” (2565) 9:4 *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น* 36, 36–49.

สรุปได้ว่า การให้ครูได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เนื่องจากประสบการณ์การเรียนรู้เป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลต่อความเชื่อและความมั่นใจของครูในการพัฒนาตนเอง การให้ครูได้สัมผัสกับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและต่อเนื่อง จะช่วยส่งเสริมให้พวกมีกรอบความคิดแบบเติบโต โดยครูจะได้เรียนรู้จาก อุปสรรค ความผิดพลาด ได้เผชิญกับความท้าทาย และได้พัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ปัจจัยด้านสังคมพบว่า ระดับความเห็นด้วยของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 11 โรงเรียนมีนโยบายที่สนับสนุนให้ครูผู้สอนมีทัศนคติเปิดกว้างต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา Lin (2022) ได้ศึกษาบทบาทของความเป็นผู้นำโรงเรียนส่งผลต่อกรอบความคิดเชิงบวกของครู โดยวัดจากทัศนคติในการทำงานที่พึงประสงค์และการนำกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสมมาใช้ โดยใช้แบบสอบถามในการวิเคราะห์ข้อมูล จากการสำรวจครู 1,297 คน ในประเทศจีน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นชัดเจนว่า บทบาทของผู้นำโรงเรียนมีผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาอาชีพของครู การที่ผู้นำโรงเรียนจะสามารถส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองได้นั้นจำเป็นต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเติบโตของครู รวมถึงการให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สอดคล้องกับการศึกษาของ Abboud (2017)¹² ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนกรอบความคิดแบบเติบโตในครูผู้สอนระดับมัธยมปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุและอธิบายกลยุทธ์ที่ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมปลายของรัฐแคลิฟอร์เนียใช้ในการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในครูประจำชั้น งานวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 12 คน เพื่อทำความเข้าใจว่าพวกเขาสนับสนุนให้ครูประจำชั้นมีกรอบความคิดแบบเติบโตได้อย่างไร กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคั้งนี้คือผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาคเหนือของแคลิฟอร์เนีย โดยเฉพาะในเขตนาปา โซโนมา โซลาโน มาริน อลาเมดา และคอนทราคอสตา เพื่อเข้าร่วมการศึกษา ผู้อำนวยการต้องดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการในโรงเรียนอย่างน้อย 3 ปี และได้รับการรับรองจาก WASC (Western Association of Schools and Colleges) เป็นระยะเวลา 6 ปีขึ้นไป ผลการวิจัยเน้นย้ำถึงความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กร การให้ข้อเสนอแนะแก่ครู และการเฉลิมฉลองความสำเร็จ นอกจากนี้ ยังพบว่าครูที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตมีลักษณะเด่นคือ มีความอยากลองสิ่งใหม่ ๆ และเรียนรู้จากข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่า นโยบายของโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครู ผู้นำโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครู ไม่ว่าจะเป็นการสร้างนโยบายที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การให้ข้อเสนอแนะ และการสร้างวัฒนธรรม

¹² Abboud, P., *Supporting a growth mindset in high school classroom teachers* (Massachusetts; Massachusetts university, 2017) 64.

องค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเติบโต การที่โรงเรียนให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ครูมีทัศนคติเปิดกว้างต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นั้น จะส่งผลให้ครูมีกรอบความคิดแบบเติบโต และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม

4. ปัจจัยทางกายภาพ พบว่า ระดับความเห็นด้วยของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 19 สภาพแวดล้อมในการทำงานส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ในการสอนของฉัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สัจฉกาญจน์ เรืองโรจน์นากุล ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง และทง ทงภูเบศร์ (2567)¹³ ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนากระบวนการคิดของครูด้วยการจัดสภาพแวดล้อมการทำงาน โดยในบทความนี้กล่าวถึงการเตรียมพื้นที่ทำงานที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การใช้เทคโนโลยีการสนับสนุนจากผู้บริหาร และการส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับความสุขของครูมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความมุ่งมั่นและประสิทธิภาพในการทำงาน การจัดเตรียมพื้นที่ทำงานที่เหมาะสม การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความพึงพอใจ และการสนับสนุนการพัฒนาตนเอง ล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นความกระตือรือร้นและความมุ่งมั่นของครูในการสอนและการพัฒนาตนเอง

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมทั้งกรอบความคิดแบบเติบโตและความคิดสร้างสรรค์ของครู ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์กัน สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนอาจช่วยส่งเสริมให้ครูมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและเปิดรับความท้าทายใหม่ ๆ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของกรอบความคิดแบบเติบโต การจัดสภาพแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับความสุขของครู ไม่ว่าจะเป็นการจัดเตรียมพื้นที่ทำงานที่เหมาะสม การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความพึงพอใจ และการสนับสนุนการพัฒนาตนเอง ล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นความกระตือรือร้นและความมุ่งมั่นของครูในการสอนและการพัฒนาตนเอง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อกรอบความคิดแบบเติบโตของครู

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการพัฒนาครู: เนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลต่อกรอบความคิดแบบเติบโตมากที่สุด โดยเฉพาะประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ดังนั้น หน่วยงานทางการศึกษาควรจัดโครงการอบรมหรือสัมมนาที่เน้นการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของครูอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มความมั่นใจและส่งเสริมให้ครูเปิดรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้จากกันและกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตได้

¹³ สัจฉกาญจน์ เรืองโรจน์นากุล, ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง, และ ทง ทงภูเบศร์, “พัฒนากระบวนการคิดของครูด้วยการจัดสภาพแวดล้อมการทำงาน” (2567) 7:4 วารสารมติเชษฐารามวัดจอมมณี 1063, 1063–1078.

2. ด้านการบริหารจัดการ: ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างนโยบายที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้โอกาสครูได้ทดลองวิธีการสอนใหม่ ๆ รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนสื่อการสอนและทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อให้ครูมีเครื่องมือที่พร้อมต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

3. ด้านสภาพแวดล้อม: โรงเรียนควรจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ เช่น การจัดห้องพักครูที่สะดวกสบาย การจัดพื้นที่สำหรับทำงานร่วมกัน และการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะของครูผู้สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียน

บรรณานุกรม

- จักรกฤษ แก้วโยธา, พินิจนันท์ ชลเทพ, ลินดา แก้วแก่น, ชีรภัทร พลลาภ, และ อนุชิต จำวิเศษ, “องค์ประกอบของกรอบความคิดแบบเติบโตของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1” (2565) 9;4 *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*.
- ณัชชา มหปฎุญยานนท์ และคณะ, *การพัฒนาตัวบ่งชี้และชุดเครื่องมือวัดศักยภาพเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ด้านกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset)* (กรุงเทพฯ; สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565).
- ณฤดี หวังหมูกกลาง และคณะ, “กรอบความคิดเติบโต: ความเชื่อเพื่อการต้อนรับความท้าทายและรักในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย” (2564) 38:1 *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*.
- ปัทมาภรณ์ ศรีราษฎร์ และนันทรัตน์ เจริญกุลม, “แนวทางการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครู” (2561) 13:1 *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*.
- มานิกา วิเศษสาธิต และคณะ, “การพัฒนาแบบวัด Growth Mindset สำหรับครูผู้สอนวิทยาการคำนวณ” (2565) 24:2 *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*.
- วันวิสาข์ จิตต์สุภา, & สุบิน ชูระรัช, “กลยุทธ์เพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” (2564) 8;8 *วารสารมหาจุฬานาครทรรณ*.
- สังฆกาญจน์ เรืองโรจน์ธนากุล, ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง, และ ทนง ทองภูเบศร์, “พัฒนากระบวนการคิดของครูด้วยการจัดสภาพแวดล้อมการทำงาน” (2567) 7:4 *วารสารมติเชษฐารามวัดจอมมณี*.
- Abboud, P., *Supporting a growth mindset in high school classroom teachers* (Massachusetts; Massachusetts university, 2017).
- Dweck, C. S., *Mindset: The new psychology of success* (New York; Random House, 2006).
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., “Determining sample size for research activities” (1970) 30:3 *Educational and Psychological Measurement*.
- Lin, W., Yin, H., & Liu, Z., “The roles of transformational leadership and growth mindset in teacher professional development: The mediation of teacher self-efficacy” (2022) 14;11 *Sustainability*.
- Turner, R. C., & Theriault, J. E., “Computing indices of item congruence for test development and validation” (2002) 62;1 *Educational and Psychological Measurement*.

มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5: ศึกษาเปรียบเทียบ ประเทศอังกฤษ และประเทศจีน

Legal measures to solve the PM 2.5 dust problem: A comparative study of England and China

จักรี อุดลนิตน์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบล ท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก พิษณุโลก 65000

Chakri Adulnirat

Faculty of Law, Naresuan University, Tha Pho Subdistrict, Mueang Phitsanulok District,
Phitsanulok 65000

Email : chakria@nu.ac.th

(Received: 3 April 2025; Revised: 30 April 2025; Accepted: 6 May 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาสถานการณ์ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 มาตรการทางกฎหมายปกครอง และมาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาของประเทศไทย โดยเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของประเทศจีนและอังกฤษ ซึ่งมีความก้าวหน้าในการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญของมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ได้แก่ ความซ้ำซ้อนและการขาดเอกภาพของกฎหมาย การกำหนดค่ามาตรฐานและเป้าหมายที่ไม่เหมาะสม การขาดกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการขาดการกระจายอำนาจและความเข้มแข็งของท้องถิ่น งานวิจัยนี้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการปฏิรูปโครงสร้างกฎหมายและองค์การกำหนดมาตรฐานและเป้าหมายที่เข้มงวดและชัดเจน การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยนำบทเรียนที่ประสบความสำเร็จจากประเทศจีนและอังกฤษมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

คำสำคัญ: ฝุ่น PM 2.5 มาตรการทางกฎหมาย การศึกษาเปรียบเทียบ

Abstract

This research aims to study the situation of PM 2.5 fine particulate matter and administrative legal measures in Thailand by comparing them with those of China and England, which have made significant progress in air pollution management. The findings reveal that key problems in Thailand's legal measures include overlapping and lack of unified legislation, inappropriate standards and targets, ineffective law enforcement

mechanisms, limitations in public participation and access to justice, and insufficient decentralization and local government empowerment. This research proposes solutions through legal and organizational reforms, establishing stringent and clear standards and targets, enhancing law enforcement effectiveness, promoting public participation and access to justice, and strengthening local administrative organizations. These recommendations adapt successful lessons from China and England to suit Thailand's context.

Keywords : PM 2.5, Legal Measures, Comparative Study

บทนำ

ปัญหาหมอกพิษทางอากาศจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 ได้กลายเป็นวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประเทศไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และเขตภาคเหนือที่มีค่าฝุ่นละอองเกินมาตรฐานเป็นระยะเวลายาวนาน ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพของประชาชน เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตโดยรวม สถิติจากกรมควบคุมมลพิษพบว่า ค่าเฉลี่ยของฝุ่น PM 2.5 ในหลายพื้นที่ของประเทศไทยมีค่าสูงเกินมาตรฐานองค์การอนามัยโลก (WHO) ที่กำหนดไว้ไม่เกิน 25 มคก./ลบ.ม. โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งและช่วงปลายปี¹

แม้ว่ารัฐบาลไทยได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยมาตรการต่าง ๆ แต่ยังคงขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดยเฉพาะมาตรการทางกฎหมายปกครองซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐสามารถใช้เพื่อควบคุมและจัดการกับแหล่งกำเนิดมลพิษได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องข้อหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 แต่ยังคงขาดการบูรณาการและการนำมาตราการทางกฎหมายต่าง ๆ ที่มีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพการศึกษาแนวทางมาตรการทางกฎหมายของประเทศอื่นที่ประสบความสำเร็จในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของประเทศจีนและประเทศอังกฤษ ซึ่งมีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศที่น่าสนใจ

ในกรณีของประเทศจีน แม้จะเผชิญกับปัญหาหมอกพิษทางอากาศที่รุนแรงในช่วงที่ผ่านมาแต่รัฐบาลจีนได้ใช้มาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดและมีประสิทธิภาพผ่าน “แผนปฏิบัติการป้องกันและควบคุมมลพิษทางอากาศแห่งชาติ” (National Air Pollution Prevention and Control Action Plan) หรือที่รู้จักกันในชื่อ “สงครามต่อต้านมลพิษ” (War on Pollution) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ซึ่งประกอบด้วย การออกคำสั่งทางปกครองที่เข้มงวด เช่น การออกคำสั่งปิดโรงงานที่ปล่อยมลพิษเกินมาตรฐาน การบังคับใช้ระบบการตรวจสอบและเฝ้าระวังมลพิษแบบเรียลไทม์ การบังคับลดกำลังการผลิตในอุตสาหกรรมหนัก และการกำหนดเขตควบคุมการปล่อยมลพิษที่เข้มงวด ส่งผลให้คุณภาพอากาศในเมืองใหญ่ของจีนดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

¹ กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย, *การรายงานข้อมูลคุณภาพอากาศ* (1 สิงหาคม 2568) File <https://hia.anamai.moph.go.th/webupload/migrated/files/hia/n3128_9c6c1be82828385ec86c933d6b35d5b8_Q5.8.pdf>.

ในขณะที่ประเทศอังกฤษมีประวัติศาสตร์อันยาวนานในการต่อสู้กับมลพิษทางอากาศ นับตั้งแต่การออก Clean Air Act 1956 ในปี ค.ศ. 1956 หลังเหตุการณ์ Great Smog of London ในปี ค.ศ. 1952 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศ ปัจจุบัน อังกฤษได้พัฒนาระบบกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพผ่าน Environment Act 2021 ซึ่งให้อำนาจแก่หน่วยงานท้องถิ่นในการจัดการกับแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศ การกำหนดเขตควบคุมมลพิษ (Clean Air Zones) การใช้ระบบการอนุญาตทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Permitting) และการใช้มาตรการลงโทษที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้การละเมิดมาตรฐานคุณภาพอากาศเป็นความรับผิดชอบทางกฎหมายของหน่วยงานรัฐ ซึ่งประชาชนสามารถฟ้องร้องได้หากรัฐไม่ดำเนินการอย่างเพียงพอ²

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการใช้มาตรการทางกฎหมายปกครองและมาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทย โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการปัญหานี้ โดยเฉพาะประเทศจีนและประเทศอังกฤษ ซึ่งมีบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่แตกต่างกัน แต่สามารถพัฒนาและใช้มาตรการทางกฎหมายปกครองในการแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาเปรียบเทียบนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยความสำเร็จ ข้อจำกัด และบทเรียนที่สำคัญในการนำมาตรการทางกฎหมายมาปรับใช้ในบริบทของประเทศไทย เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและการบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทย และ สถานการณ์ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทยและผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในต่างประเทศซึ่งได้แก่ประเทศจีน และ ประเทศอังกฤษ
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทยปัจจุบัน
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาสถานการณ์ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทย แหล่งกำเนิดและผลกระทบ วิเคราะห์กฎหมายและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5 โดยศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการปัญหาประเทศจีน และ ประเทศอังกฤษ เท่านั้น ในส่วนของขอบเขตด้านพื้นที่เป็นการศึกษาในพื้นที่ที่มีปัญหาฝุ่น PM 2.5 รุนแรง ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย

² Polivka, B. J., "The great London smog of 1952" (2018) 118;4 *AJN The American Journal of Nursing* 57, 57-61.

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่เอกสารทางกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น คำพิพากษาศาลปกครองที่เกี่ยวข้องกับคดีสิ่งแวดล้อมและมลพิษทางอากาศ รายงานวิจัย บทความวิชาการ และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง รายงานสถานการณ์คุณภาพอากาศและฝุ่น PM 2.5 จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายจากต่างประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทย และผลกระทบต่อสังคม ต่อเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม
2. ได้ทราบมาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน และ ประเทศอังกฤษ
3. ได้ทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทย ปัจจุบัน
4. ได้ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ และสร้างความตระหนักในสังคมเกี่ยวกับความสำคัญของการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาวิจัย

ประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่าสถานการณ์ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในปัจจุบันนั้น ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตมลพิษทางอากาศที่ทวีความรุนแรงขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน หรือที่เรียกว่า PM 2.5 ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางต่อสุขภาพของประชาชน เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตโดยรวม จากข้อมูลการติดตามคุณภาพอากาศย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2563-2567) พบว่าพื้นที่วิกฤตหลักของประเทศไทยประกอบด้วยกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภาคเหนือ มีค่าเฉลี่ยรายปีของ PM 2.5 เกินมาตรฐานองค์การอนามัยโลกที่กำหนดไว้ที่ 5 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร อย่างมีนัยสำคัญ³ การศึกษาข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษได้จำแนกแหล่งกำเนิดฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทยตามสัดส่วนที่ก่อให้เกิดมลพิษ พบว่าในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล แหล่งกำเนิดหลักมาจากการจราจรและการขนส่งคิดเป็นร้อยละ 52 รองลงมาคือการเผาในที่โล่งทั้งในเขตเมืองและพื้นที่เกษตรกรรมร้อยละ 35 และการปล่อยมลพิษจากภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 13 ส่วนในพื้นที่ภาคเหนือ แหล่งกำเนิดหลักมาจากการเผาในที่โล่งทั้งในประเทศและจากประเทศเพื่อนบ้านสูงถึงร้อยละ 72 ตามด้วยการคมนาคมขนส่งร้อยละ 18 และภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 10⁴

³ พวงชมพู โจนส์ และคณะ. การประเมินผลกระทบต่อด้านสุขภาพจากมลพิษทางอากาศในประเทศไทย (2565) 45; 3 วารสารสาธารณสุขศาสตร์ 13, 27.

⁴ กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอนในประเทศไทย ปี 2563-2566 (กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567) 15.

ผลกระทบของฝุ่น PM 2.5 ต่อสุขภาพของประชาชนไทยมีความรุนแรงและหลากหลาย เนื่องจากอนุภาคที่มีขนาดเล็กมากสามารถแทรกซึมผ่านระบบทางเดินหายใจลงไปถึงถุงลมปอด และบางส่วนสามารถผ่านเข้าสู่กระแสเลือดได้ การศึกษาทางระบาดวิทยาจากกรมอนามัยระบุว่า ในช่วงที่มีค่า PM 2.5 สูงเกินค่ามาตรฐาน มีการเพิ่มขึ้นของผู้ป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจร้อยละ 18 โรคหัวใจและหลอดเลือดร้อยละ 12 และโรคระบบประสาทร้อยละ 8⁵ นอกจากนี้ ผลการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพบว่า ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ที่มีค่า PM 2.5 เกินมาตรฐานติดต่อกันเป็นเวลานานมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็งปอดเพิ่มขึ้นร้อยละ 22⁶ ในแง่เศรษฐกิจ ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ก่อให้เกิดต้นทุนในการแก้ไขปัญหาของรัฐจำนวนมาก ซึ่งครอบคลุมทั้งค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล การสูญเสียผลิตภาพแรงงาน ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายในการป้องกันตนเองของประชาชน เมื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์พบว่า การลงทุนในการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5 อย่างจริงจังจะส่งผลให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมประมาณ 4-6 เท่าของเงินลงทุน

กฎหมายทั่วไปที่ใช้ควบคุมในปัจจุบันในประเทศไทย มีการใช้มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทยอาศัยกลไกทางกฎหมายหลายฉบับที่มีความเชื่อมโยงกัน พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2561 เป็นกฎหมายหลักที่ให้อำนาจในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศและควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงค่ามาตรฐาน PM 2.5 ซึ่งปัจจุบันกำหนดไว้ที่ค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมงไม่เกิน 50 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และค่าเฉลี่ยรายปีไม่เกิน 25 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร อย่างไรก็ตาม ค่ามาตรฐานดังกล่าวยังสูงกว่าคำแนะนำขององค์การอนามัยโลกค่อนข้างมาก

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นอีกกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษทางอากาศ โดยมุ่งเน้นการจัดการเหตุรำคาญและกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นในการออกคำสั่งระงับเหตุรำคาญและควบคุมกิจการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมที่ก่อให้เกิดฝุ่น PM 2.5 อาทิ การเผาขยะในที่โล่ง และการประกอบกิจการที่มีการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง

สำหรับการควบคุมมลพิษจากภาคอุตสาหกรรม พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มีบทบาทสำคัญในการกำหนดมาตรฐานและควบคุมการปล่อยมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยกำหนดให้โรงงานต้องมีการติดตั้งอุปกรณ์บำบัดมลพิษทางอากาศและมีการตรวจวัดคุณภาพอากาศจากปล่องระบายอย่างสม่ำเสมอ กรมโรงงานอุตสาหกรรมมีอำนาจในการสั่งปรับปรุงแก้ไข ปิดใช้ใบอนุญาต หรือปิดโรงงานที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรฐาน

⁵ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, *ผลกระทบของฝุ่น PM 2.5 ต่อสุขภาพของประชาชนไทย: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ* (นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข, 2566) 42.

⁶ วิชัย พุกฤษธรารกุล และคณะ, "ความสัมพันธ์ระหว่างการสัมผัสฝุ่น PM 2.5 และความเสี่ยงในการเกิดโรคมะเร็งปอดในประชากรไทย" (2566) 67:2 *จุฬาลงกรณ์เวชสาร*, 110, 113.

การจัดการมลพิษจากภาคขนส่งซึ่งเป็นแหล่งกำเนิด PM 2.5 ที่สำคัญในเขตเมืองอาศัยพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 โดยพระราชบัญญัติจราจรทางบกได้กำหนดให้เจ้าพนักงานจราจรมีอำนาจในการตรวจจับและสั่งห้ามใช้ยานพาหนะที่ปล่อยควันดำเกินมาตรฐาน และสามารถกำหนดเขตห้ามเดินรถบางประเภทในพื้นที่ที่มีปัญหามลพิษสูง ส่วนพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทยควบคุมการปล่อยมลพิษจากเรือโดยกำหนดมาตรฐานน้ำมันเชื้อเพลิงและการปล่อยไอเสียจากเรือ

การควบคุมการเผาในพื้นที่เกษตรและพื้นที่ป่าซึ่งเป็นสาเหตุหลักของปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในภาคเหนืออาศัยพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งมีบทบัญญัติห้ามการเผาป่าและการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า โดยผู้ฝ่าฝืนมีโทษทั้งจำคุกและปรับ อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ห่างไกลยังมีข้อจำกัดด้านกำลังเจ้าหน้าที่และการเข้าถึงพื้นที่

การใช้มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ควบคุมในปัจจุบันในประเทศไทย นอกจากกฎหมายเฉพาะด้านแล้ว กฎหมายปกครองยังมีบทบาทสำคัญในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 เนื่องจากเป็นกฎหมายที่กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการออกคำสั่งทางปกครองซึ่งรวมถึงคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษทางอากาศ เช่น คำสั่งระงับกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ คำสั่งปรับปรุงแก้ไขแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือคำสั่งประกาศพื้นที่ควบคุมมลพิษ หากมีการกระทำผิดตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้

ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ละเลยหรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าในการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5 พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นกฎหมายที่ใช้กำหนดความรับผิดของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐ โดยหากเจ้าหน้าที่ละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าจนเกิดความเสียหาย ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากหน่วยงานของรัฐได้ การฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาฝุ่น PM 2.5 ดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งมีบทบัญญัติเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของหน่วยงานรัฐสามารถฟ้องร้องต่อศาลปกครองได้ ในช่วงที่ผ่านมา มีคดีฟ้องร้องเกี่ยวกับปัญหาฝุ่น PM 2.5 หลายคดี อาทิ คดีที่ประชาชนและองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมฟ้องร้องให้หน่วยงานรัฐดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหาฝุ่นอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากกฎหมายระดับพระราชบัญญัติแล้ว ยังมีกฎกระทรวง ประกาศกระทรวง และข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝุ่น PM 2.5 จำนวนมาก เช่น ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดมาตรฐานค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน ในบรรยากาศทั่วไป ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง กำหนดค่าปริมาณของสารเจือปนในอากาศที่ระบายออกจากโรงงาน และข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง ควบคุมการก่อสร้างอาคาร⁸

⁷ ชาญชัย แสงศักดิ์, กฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2565) 87-92.

⁸ กรมควบคุมมลพิษ, อ้างแล้ว หน้า 45-48.

ในสถานการณ์วิกฤต หน่วยงานของรัฐมีอำนาจในการใช้กฎหมายปกครองและวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เช่น การประกาศพื้นที่ควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งจะทำให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและจำกัดมลพิษในพื้นที่นั้น หรือการสั่งระงับกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษในช่วงวิกฤต เช่น การห้ามเผาในที่โล่ง การห้ามเดินรถบางประเภท หรือการสั่งหยุดการก่อสร้างชั่วคราว ในส่วนของท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกข้อบัญญัติและคำสั่งทางปกครองเพื่อควบคุมฝุ่น PM 2.5 ในพื้นที่รับผิดชอบภายใต้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการควบคุมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ เช่น การห้ามเผาขยะในที่โล่ง การควบคุมการก่อสร้าง หรือการจำกัดการใช้ยานพาหนะในบางพื้นที่และบางเวลา

ประเทศจีน

ประเทศจีนเผชิญกับวิกฤตมลพิษทางอากาศอย่างรุนแรงในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 2011-2015 ที่หลายเมืองใหญ่โดยเฉพาะปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ และเมืองอุตสาหกรรมในภาคเหนือประสบภาวะหมอกควันพิษอย่างหนัก โดยในช่วงฤดูหนาวของปี ค.ศ. 2013 ค่าเฉลี่ย PM 2.5 ในปักกิ่งสูงถึง 500 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร สูงกว่าค่ามาตรฐานองค์การอนามัยโลกถึง 20 เท่า⁹ แหล่งกำเนิดหลักของฝุ่น PM 2.5 ในจีนมาจากภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมถ่านหิน โรงไฟฟ้า และอุตสาหกรรมเหล็ก ซึ่งรวมกันคิดเป็นร้อยละ 60 นอกจากนี้ ยังมีแหล่งกำเนิดจากการคมนาคมขนส่งร้อยละ 20 การก่อสร้างร้อยละ 15 และการเผาในภาคเกษตรกรรม แม้ว่าจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในช่วงนี้การพึ่งพาอุตสาหกรรมหนักและเชื้อเพลิงฟอสซิลเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศอย่างรุนแรงผลกระทบต่อด้านสุขภาพมีความรุนแรงมาก โดยในช่วงปี ค.ศ. 2012-2016 มีผู้เสียชีวิตก่อนวัยอันควรจากโรคที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศประมาณ 1.1-1.6 ล้านคนต่อปี และสร้างภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพคิดเป็นมูลค่าประมาณร้อยละ 6.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ¹⁰ ซึ่งทำให้ประเทศจีนต้องหามาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน

จากวิกฤตด้านปัญหามลพิษทางอากาศข้างต้น ทำให้ต้องสร้างมาตรการทางกฎหมายและมีการแก้ไขปัญหาที่สำคัญเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2013 เมื่อรัฐบาลจีนประกาศ “แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและควบคุมมลพิษทางอากาศ” หรือ National Air Pollution Prevention and Control Action Plan หรือที่รู้จักกันในชื่อ “สงครามต่อต้านมลพิษ” (War on Pollution) ซึ่งกำหนดเป้าหมายให้ลดความเข้มข้นของ PM 2.5 ในพื้นที่ปักกิ่ง-เทียนจิน-เหอเป่ย์ ลงร้อยละ 25 ภายในปี ค.ศ. 2017 เมื่อเทียบกับระดับในปี ค.ศ. 2012 กฎหมายหลักที่

⁹ Zhou, M., He, G., & Fan, M., “Smog Episodes, Fine Particulate Pollution and Mortality in China” (2018) 123;3 *Environmental Health Perspectives* 32, 42.

¹⁰ Chen, X., Wang, H., & Lu, Z., “Health Impact of PM2.5 Pollution in China: A National Assessment” (2021) 5;3 *Lancet Planetary Health* 120, 124.

ใช้ในการจัดการปัญหา คือ กฎหมายการป้องกันและควบคุมมลพิษทางอากาศ (Air Pollution Prevention and Control Law 2015) ซึ่งมีการปฏิรูปครั้งใหญ่ในปี ค.ศ.2015 โดยมีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1) การกำหนดให้ฝุ่น PM 2.5 เป็นมลพิษที่ต้องควบคุมอย่างเข้มงวด การเพิ่มบทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญาสำหรับผู้ก่อมลพิษ การกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลคุณภาพอากาศแก่สาธารณะ การให้อำนาจประชาชนในการฟ้องร้องผู้ก่อมลพิษได้โดยตรง

2) เพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายในจีนเกิดจากระบบการประเมินผลงานของผู้บริหารท้องถิ่นที่รวมดัชนีคุณภาพสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วย นับตั้งแต่ปี 2014 การลดระดับมลพิษทางอากาศกลายเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการพิจารณาความก้าวหน้าในอาชีพของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งสร้างแรงจูงใจอย่างมากในการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

3) ดำเนินมาตรการที่เป็นรูปธรรมหลายประการในการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย การปรับโครงสร้างพลังงานและอุตสาหกรรม โดยการลดการพึ่งพาถ่านหินและส่งเสริมพลังงานสะอาด ตั้งแต่ปี 2013-2020 สัดส่วนการใช้ถ่านหินในการผลิตพลังงานของจีนลดลงจากร้อยละ 72 เหลือร้อยละ 57 ขณะที่สัดส่วนพลังงานหมุนเวียนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9 เป็นร้อยละ 15 ในขณะที่เดียวกันมีการยกระดับมาตรฐานอุตสาหกรรม ได้แก่ การบังคับให้โรงงานติดตั้งอุปกรณ์บำบัดมลพิษที่ทันสมัยและปิดโรงงานที่มีมลพิษสูงกว่า 20,000 แห่งในช่วงปี 2016-2020 นอกจากนี้ด้านการขนส่งมีการควบคุมภาคขนส่ง ทั้งยกระดับมาตรฐานน้ำมันเชื้อเพลิง จำกัดจำนวนรถยนต์ในเมืองใหญ่ผ่านระบบจับฉลาก และส่งเสริมยานยนต์ไฟฟ้า ปัจจุบันจีนเป็นตลาดยานยนต์ไฟฟ้าที่ใหญ่ที่สุดในโลก

4) มีการใช้เทคโนโลยีในการติดตามมลพิษ ติดตั้งเครือข่ายเซ็นเซอร์ตรวจวัดคุณภาพอากาศกว่า 1,500 สถานีทั่วประเทศ และใช้ระบบดาวเทียมในการตรวจจับแหล่งมลพิษ

ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษมีประวัติศาสตร์อันยาวนานในการเผชิญกับมลพิษทางอากาศ นับตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่นำไปสู่เหตุการณ์ Great Smog of London ในปี 1952 ซึ่งคร่าชีวิตประชาชนกว่า 4,000 คนในเวลาเพียงไม่กี่วัน แม้ว่าในปัจจุบันสถานการณ์มลพิษทางอากาศในอังกฤษจะดีขึ้นอย่างมากเมื่อเทียบกับอดีต แต่ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ยังคงเป็นความท้าทายสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของประเทศ แหล่งกำเนิดฝุ่น PM 2.5 ในอังกฤษที่รวบรวมข้อมูลโดย Public Health England พบว่าแหล่งกำเนิดหลักมาจากภาคการขนส่งร้อยละ 38 โดยเฉพาะจากยานพาหนะที่ใช้เครื่องยนต์ดีเซล การเผาไหม้เชื้อเพลิงในบ้านเรือนและอาคารร้อยละ 27 ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 22 และการเกษตรกรรมร้อยละ 13 ลักษณะเฉพาะของปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในอังกฤษคือการมีสัดส่วนที่สูงของมลพิษข้ามพรมแดน โดยประมาณร้อยละ 35-45 ของฝุ่น PM 2.5 ในบางพื้นที่ของอังกฤษมาจากแหล่งกำเนิดในประเทศอื่น

มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในอังกฤษรวมทั้งสหราชอาณาจักร ในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการควบคุมมลพิษทางอากาศและการรักษาคุณภาพอากาศให้ได้มาตรฐานที่ปลอดภัยต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดเพื่อควบคุมการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ และลดผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาว ดังนี้

หนึ่งในกฎหมายสำคัญคือ กฎหมายมาตรฐานคุณภาพอากาศ พ.ศ. 2553 (Air Quality Standards Regulations 2010) ซึ่งกำหนดค่าจำกัดทางกฎหมายสำหรับสารมลพิษสำคัญ เช่น ไนโตรเจนออกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 10 และ PM 2.5) และโอโซน เพื่อให้แน่ใจว่าอากาศมีคุณภาพที่ปลอดภัยต่อสุขภาพของประชาชน นอกจากนี้ กฎหมายเพดานการปล่อยมลพิษแห่งชาติ พ.ศ. 2561 (National Emissions Ceiling Regulations 2018) ยังได้กำหนดขีดจำกัดการปล่อยสารมลพิษในระดับชาติ โดยเฉพาะสารที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศในระยะยาว

ในส่วนของเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม กฎหมายเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม (ฝุ่นละอองขนาดเล็ก) พ.ศ. 2566 (Environmental Targets (fine particulate matter) (England) Regulations 2023) ได้กำหนดเป้าหมายระยะยาวที่ต้องบรรลุภายในปี 2040 โดยเน้นลดปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5 ให้อยู่ในระดับที่ปลอดภัยรวมถึงลดอัตราการสัมผัสของประชากรต่อมลพิษประเภทนี้

นอกจากนี้ กลยุทธ์คุณภาพอากาศแห่งชาติ (Air Quality Strategy - AQS) ยังเป็นแนวทางหลักที่รัฐบาลใช้เพื่อจัดทำมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมคุณภาพอากาศ โดยกลยุทธ์นี้อยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2538 (Environment Act 1995) และมีการปรับปรุงเป็นระยะตามข้อกำหนดของ พระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2564 (Environment Act 2021) เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

อีกบทบาทที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของหน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่เฝ้าระวังและประเมินคุณภาพอากาศในพื้นที่ของตน หากพบว่ามลพิษเกินกว่าค่ามาตรฐาน หน่วยงานเหล่านี้ต้องจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงคุณภาพอากาศ และดำเนินมาตรการที่เหมาะสม เช่น การควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษในระดับพื้นที่ ในภาพรวมแล้ว นโยบายของอังกฤษมุ่งเน้นไปที่การลดมลพิษทางอากาศให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการกำหนดกฎหมายที่รัดกุม การตั้งเป้าหมายระยะยาว และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

วิเคราะห์สภาพปัญหา

ประเทศไทย จีน และอังกฤษ ต่างเผชิญกับปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในระดับความรุนแรงและบริบทที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสามประเทศมีความพยายามในการใช้มาตรการทางกฎหมายปกครองและกฎหมายอื่น ๆ เพื่อจัดการกับปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในประเทศไทยที่ยังคงประสบกับความท้าทายหลายประการในการจัดการกับปัญหานี้ จีนได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าประสบความสำเร็จอย่างมากในการลดระดับมลพิษทางอากาศในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ย PM 2.5 ในเมืองใหญ่ 74 เมืองของจีนลดลงร้อยละ 42 ในช่วงปี 2013-2020 ขณะที่อังกฤษมีการพัฒนาระบบกฎหมายและนโยบายด้านคุณภาพอากาศอย่างต่อเนื่อง โดยมีการกำหนดเป้าหมายทางกฎหมายที่ชัดเจนในการลดความเข้มข้นของฝุ่น PM 2.5 ให้อยู่ในระดับไม่เกิน 10 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ภายในปี 2040 ในทางตรงกันข้าม ประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหาฝุ่น PM 2.5 ที่ทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภาคเหนือ จากการศึกษาวិจัยพบสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายปกครองในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทยปัจจุบัน

1) การขาดเอกภาพของกฎหมาย

ปัญหาพื้นฐานประการแรกของมาตรการทางกฎหมายปกครองในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทย คือ ความซ้ำซ้อนและการขาดเอกภาพของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษทางอากาศ ตั้งแต่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 เป็นต้น ซึ่งแต่ละฉบับอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานที่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศจีนที่มีการปฏิรูปกฎหมายการป้องกันและควบคุมมลพิษทางอากาศอย่างครอบคลุมในปี 2015 ซึ่งรวมอำนาจในการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศไว้ในกระทรวงนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม หรือในอังกฤษที่มีพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมฉบับปี 2021 ที่กำหนดเป้าหมายและกรอบการทำงานที่ชัดเจน ประเทศไทยยังขาดการบูรณาการกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ทำให้การบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพและเอกภาพ ปัญหาความซ้ำซ้อนนี้ยังส่งผลให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมาย โดยหน่วยงานต่าง ๆ มักมองว่าการแก้ไขปัญหาเป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่น หรือเกิดความขัดแย้งในการตีความกฎหมายดังที่เห็นได้จากกรณีการจัดการปัญหาการเผาในพื้นที่เกษตรและพื้นที่ป่าในภาคเหนือ ซึ่งมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งกรมควบคุมมลพิษ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่กลับขาดการประสานงานและบูรณาการการทำงานร่วมกัน

2) ปัญหาการกำหนดค่ามาตรฐานและเป้าหมายที่ไม่เหมาะสม

ประเทศไทยกำหนดค่ามาตรฐาน PM 2.5 เฉลี่ย 24 ชั่วโมงไม่เกิน 50 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และค่าเฉลี่ยรายปีไม่เกิน 25 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ซึ่งสูงกว่าค่าแนะนำขององค์การอนามัยโลกฉบับล่าสุด (พ.ศ. 2564) ที่กำหนดไว้ที่ 15 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรสำหรับค่าเฉลี่ยประจำปี และ 45 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรสำหรับค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมง ในทางตรงกันข้าม อังกฤษได้ตั้งเป้าหมายทางกฎหมายที่ชัดเจนในการลดระดับ PM 2.5 ให้อยู่ในระดับไม่เกิน 10 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรภายในปี 2040 ขณะที่จีนมีการกำหนดเป้าหมายการลดมลพิษที่ชัดเจนและทำทนาย เช่น การลดความเข้มข้นของ PM 2.5 ในพื้นที่ปักกิ่ง-เทียนจิน-เหอเป่ย์ ลงร้อยละ 25 ภายในปี 2017 เมื่อเทียบกับระดับในปี 2012 การกำหนดค่ามาตรฐานที่ไม่เข้มงวดและการขาดเป้าหมายระยะยาวที่ชัดเจนในประเทศไทยทำให้หน่วยงานภาครัฐขาดแรงจูงใจในการดำเนินมาตรการที่เข้มงวดและมีประสิทธิภาพในการลดระดับฝุ่น PM 2.5 อย่างจริงจัง ในบางกรณี ค่าฝุ่น PM 2.5 ที่เกินมาตรฐานยังถูกนำเสนอว่าอยู่ในระดับที่ “ไม่อันตรายถึงชีวิต” ซึ่งลดความตระหนักของสาธารณชนและความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา

3) การบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษทางอากาศ แต่การบังคับใช้กฎหมายยังคงเป็นจุดอ่อนสำคัญ โดยเฉพาะในกรณีการเผาในที่โล่ง การปล่อยมลพิษจากยานพาหนะ และการควบคุมมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับจีน ซึ่งมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดผ่านระบบการประเมินผลงานของผู้บริหารท้องถิ่นที่รวมดัชนีคุณภาพสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วย หรืออังกฤษที่มีระบบเขตจัดการคุณภาพอากาศ

(Air Quality Management Areas - AQMAs) ที่มีกว่า 800 แห่งทั่วประเทศ โดยแต่ละเขตต้องจัดทำแผนปฏิบัติการและรายงานความคืบหน้าอย่างสม่ำเสมอ ประเทศไทยยังขาดกลไกการติดตามและประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นระบบ ในประเทศไทย การบังคับใช้กฎหมายมักเป็นเพียงการตอบสนองเมื่อเกิดวิกฤตมลพิษแล้ว (Reactive Approach) มากกว่าการป้องกันล่วงหน้า (Proactive Approach) ดังเห็นได้จากมาตรการฉุกเฉินที่มักถูกนำมาใช้เมื่อค่าฝุ่น PM 2.5 สูงเกินมาตรฐานต่อเนื่องเป็นเวลานาน เช่น การห้ามเผาในที่โล่ง การฉีดน้ำในอากาศ หรือการจำกัดการใช้รถยนต์ชั่วคราว แต่ขาดมาตรการระยะยาวที่มีประสิทธิภาพในการจัดการกับแหล่งกำเนิดมลพิษอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ บทลงโทษตามกฎหมายไทยสำหรับผู้ก่อมลพิษยังไม่รุนแรงเพียงพอที่จะสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามกฎหมาย เมื่อเทียบกับจีนที่มีการเพิ่มบทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญาอย่างมีนัยสำคัญในกฎหมายการป้องกันและควบคุมมลพิษทางอากาศฉบับปี 2015 หรืออังกฤษที่มีการปรับสูงถึง 50,000 ปอนด์ (ประมาณ 2.2 ล้านบาท) สำหรับการฝ่าฝืนกฎหมายคุณภาพอากาศในกรณีร้ายแรง

4) การขาดการกระจายอำนาจและความเข้มแข็งของท้องถิ่น

แม้ประเทศไทยจะมีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกข้อบัญญัติและคำสั่งทางปกครองเพื่อควบคุมฝุ่น PM 2.5 ในพื้นที่รับผิดชอบ แต่ในทางปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักขาดทรัพยากร ความเชี่ยวชาญ และอำนาจที่แท้จริงในการจัดการกับปัญหา โดยเฉพาะเมื่อแหล่งกำเนิดมลพิษมาจากพื้นที่นอกเขตรับผิดชอบหรือเป็นแหล่งกำเนิดขนาดใหญ่ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานส่วนกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับอังกฤษที่มีระบบเขตจัดการคุณภาพอากาศ (AQMA) ที่ให้อำนาจหน่วยงานท้องถิ่นในการกำหนดพื้นที่ที่มีปัญหามลพิษทางอากาศและจัดทำแผนปฏิบัติการเฉพาะ โดยมีแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง หรือในจีนที่มีการกระจายความรับผิดชอบให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นพร้อมกับการสร้างระบบแรงจูงใจและการประเมินผลที่ชัดเจน ประเทศไทยยังขาดกลไกสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้มาตรการทางกฎหมายปกครองและกฎหมายอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในประเทศไทย ประเทศจีน และประเทศอังกฤษ พบว่าแต่ละประเทศมีแนวทางที่แตกต่างกันตามบริบทและระบบกฎหมาย แต่ทั้งจีนและอังกฤษได้แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในการใช้มาตรการทางกฎหมายปกครองและกฎหมายอื่นที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งประเทศไทยสามารถนำมาปรับใช้ได้

1. ประเทศไทยควรปฏิรูปโครงสร้างกฎหมายและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษทางอากาศ

โดยการตราพระราชบัญญัติการจัดการคุณภาพอากาศแห่งชาติฉบับใหม่ที่บูรณาการบทบัญญัติจากกฎหมายหลายฉบับเข้าด้วยกัน รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการคุณภาพอากาศแห่งชาติที่มีองค์ประกอบจากทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อนและการขาดเอกภาพของกฎหมายและหน่วยงาน การกำหนดอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ การสั่งให้ปฏิบัติและหรืองดเว้นการปฏิบัติใด ๆ ทั้งนี้ในอำนาจหน้าที่อื่น หรืออำนาจหน้าที่ใดที่มีความทับซ้อน ควรกำหนดให้เป็นอำนาจในการบริหารจัดการของหน่วยงาน หรือให้เป็นการ

ใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายปกครองหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจน ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครอง

ปัจจุบันมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการเพื่ออากาศสะอาด พ.ศ. .... เพื่อดำเนินการพัฒนาและบูรณาการระบบการบริหารจัดการของทุกภาคส่วนให้เป็นระบบ และเพื่อลดสาเหตุการเกิดมลพิษที่แหล่งกำเนิด การป้องกันการปล่อย มลพิษ ฝุ่น คาร์บอน กลิ่น เข้าสู่สภาพแวดล้อมและชั้นบรรยากาศ การบูรณาการเชิงระบบของการทำงานระหว่างคณะกรรมการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐในทุกระดับ และระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ซึ่งร่างกฎหมายดังกล่าวยังไม่ผ่านรัฐสภาเพื่อประกาศบังคับใช้เป็นกฎหมาย

2. ประเทศไทยควรปรับปรุงค่ามาตรฐานฝุ่น PM2.5 ให้สอดคล้องกับคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก และกำหนดเป้าหมายระยะยาวที่ชัดเจนและท้าทาย เช่น การลดค่าเฉลี่ยรายปีให้ต่ำกว่า 15 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรภายในปี 2570 และต่ำกว่า 10 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรภายในปี 2575 โดยกำหนดให้การบรรลุเป้าหมายเป็นพันธะทางกฎหมายของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประชาชนสามารถฟ้องร้องได้หากไม่มีการดำเนินการอย่างเพียงพอ

3. ประเทศไทยควรเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายโดยการเพิ่มบทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญาให้เหมาะสมกับความเสียหาย พัฒนาระบบติดตามและตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น เครื่องข่ายเซ็นเซอร์ การตรวจจับด้วยดาวเทียม และนำดัชนีคุณภาพอากาศมาเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารภาครัฐและท้องถิ่น

4. ประเทศไทยควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยปรับปรุงกฎหมายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายเข้าถึงข้อมูลคุณภาพอากาศที่ถูกต้องและทันเวลา สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อติดตามตรวจสอบและแจ้งเบาะแส และปรับปรุงกระบวนการฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมให้สะดวกและรวดเร็วขึ้น

5. ประเทศไทยควรเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพัฒนาระบบ “เขตจัดการคุณภาพอากาศ” ที่ให้อำนาจท้องถิ่นในการกำหนดพื้นที่มีปัญหาและมาตรการพิเศษ เพิ่มศักยภาพด้านงบประมาณ บุคลากร และเทคโนโลยี รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามเขต

6. ประเทศไทยควรมีมาตรการเฉพาะสำหรับแหล่งกำเนิดมลพิษที่สำคัญ ได้แก่ (1) ภาคการขนส่ง โดยยกระดับมาตรฐานยานพาหนะ พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ ส่งเสริมยานยนต์ไฟฟ้า และจัดตั้งเขตควบคุมการปล่อยมลพิษ (2) ภาคการเกษตรและป่าไม้ โดยพัฒนาทางเลือกในการจัดการเศษวัสดุทางการเกษตร ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรที่ไม่ต้องเผา และใช้ระบบเตือนภัยล่วงหน้า และ (3) ภาคอุตสาหกรรม โดยยกระดับมาตรฐานการปล่อยมลพิษ บังคับใช้ระบบติดตามแบบต่อเนื่อง และใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์

7. ประเทศไทยควรเสริมสร้างร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียน ผ่านการ
บังคับใช้ข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษจากหมอกควันข้ามแดนอย่างจริงจัง พัฒนากลไกติดตามและบังคับใช้
ในระดับภูมิภาค และแสวงหาความร่วมมือด้านเทคโนโลยี ความรู้ และการเงินจากองค์การระหว่างประเทศ

บรรณานุกรม

- กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย, *การรายงานข้อมูลคุณภาพอากาศ* (1 สิงหาคม 2568)
File <https://hia.anamai.moph.go.th/webupload/migrated/files/hia/n3128_9c6c1be82828385ec86c933d6b35d5b8_Q5.8.pdf>.
- กรมควบคุมมลพิษ, *รายงานสถานการณ์ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอนในประเทศไทย ปี 2563-2566*
(กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567).
- ชาญชัย แสวงศักดิ์, *กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2565).
- พวงชมพู โจนส์ และคณะ, *การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพจากมลพิษทางอากาศในประเทศไทย* (2565)
45;3 *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*.
- วิชัย พฤกษ์ธารากุล และคณะ, “ความสัมพันธ์ระหว่างการสัมผัสฝุ่น PM 2.5 และความเสี่ยงในการเกิดโรค
มะเร็งปอดในประเทศไทย” (2566) 67;2 *จุฬาลงกรณ์เวชสาร*.
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, *ผลกระทบของฝุ่น PM 2.5 ต่อสุขภาพของประชาชนไทย: การทบทวน
วรรณกรรมอย่างเป็นระบบ* (นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข, 2566).
- Chen, X., Wang, H., & Lu, Z., “Health Impact of PM2.5 Pollution in China: A National Assessment”
(2021) 5;3 *Lancet Planetary Health*.
- Polivka, B. J., “The great London smog of 1952” (2018) 118;4 *AJN The American Journal of Nursing*.
- Zhou, M., He, G., & Fan, M., “Smog Episodes, Fine Particulate Pollution and Mortality in China” (2018)
123;3 *Environmental Health Perspectives*.

ความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษา
ในจังหวัดสมุทรปราการ
Teaching Anxiety of Primary School English Teachers in Samut Prakan
Province

ขวัญฤกษ์ คุ้มจินดา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

Kwanluk Tujinda
Ramkhamhaeng University, Huamak, Bangkok, Bangkok 10240
E-mail: 6614590014@gmail.com

สุรัตนา อติพัฒน์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

Surattana Adipat, Ph.D.
Ramkhamhaeng University, Huamak, Bangkok, Bangkok 10240
E-mail: ajsurattana@gmail.com

(Received: 27 May 2025; Revised: 7 July 2025; Accepted: 4 August 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครูระดับชั้นประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่จบสาขาวิชาภาษาอังกฤษและครูที่จบสาขาอื่น จำนวน 80 คน ซึ่งสอนในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางในจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษ มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครูอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวลสูงสุด ได้แก่ ปัจจัยด้านตนเองในการสอน (ค่าเฉลี่ย = 2.78, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.17) รองลงมาคือปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย = 2.59, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.31) และปัจจัยด้านการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 2.56, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.10) ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษ ครูประถมศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวล

Abstract

This research aimed to study the factors affecting the anxiety of primary school English teachers in Samut Prakan Province. The sample consisted of 80 teachers, including those who graduated with a major in English and those from other fields, teaching in small- and medium-sized schools in Samutprakarn Province. The sample was selected through purposive sampling. The research instrument was a questionnaire measuring teaching anxiety, with a reliability coefficient of 0.94. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation. The research findings revealed that the overall level of teaching anxiety among the teachers was moderate. The factor contributing most to the anxiety was personal factors in teaching (mean = 2.78, standard deviation = 1.17), followed by social and environmental factors (mean = 2.59, standard deviation = 1.31), and learning factors (mean = 2.56, standard deviation = 1.10), respectively.

Keywords : English teaching anxiety, primary school teachers, factors affecting anxiety

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542¹ กล่าวว่า การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญมากในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนแต่ปัจจุบันในประเทศไทยปัญหาการขาดแคลนครูที่สอนภาษาอังกฤษยังเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งจึงทำให้มีครูที่จบสาขาวิชาอื่นและครูชาวต่างชาติได้เข้ามาช่วยสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษด้วย เพราะภาษาอังกฤษถือว่าเป็นภาษาสากลที่มีการใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุดภาษาหนึ่งในโลกและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นทักษะที่สำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ในการแสวงหาความรู้ เชื่อมโยงกับวิชาอื่น ๆ การศึกษาต่อและการประกอบอาชีพในอนาคต อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศ จึงถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของครูที่สอนภาษาอังกฤษที่จะบ่มเพาะปลูกฝังให้นักเรียนเติบโตมาเป็นประชากรที่มีคุณภาพและศักยภาพที่มีประสิทธิภาพไปสู่สากล แต่สัดส่วนจำนวนครูสอนภาษาอังกฤษที่มีอยู่ปัจจุบันกลับไม่เอื้อให้ครูได้ทำหน้าที่เช่นนั้นอย่างเต็มขีดความสามารถ และศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก (โรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน) มีปัญหาขาดแคลนครูมากกว่าโรงเรียนกลุ่มอื่นจากการคำนวณตัวเลขตามเกณฑ์กำหนดความต้องการครูซึ่งแบ่งตามขนาดโรงเรียนและประเภทโรงเรียนพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กต้องการครูเฉลี่ย 9.7 คน เพื่อดูแลนักเรียน 100 คน แต่ในความเป็นจริงโรงเรียนขนาดเล็กมีครูเพียง 5.9 คน ต่อนักเรียน 100 คนเท่านั้น ยังเป็นปัญหา

¹ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

ที่ต้องได้รับการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน² เนื่องจากภาษาอังกฤษถือว่าเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดในยุคปัจจุบันที่นิยมใช้เป็นภาษากลางในการสื่อสารกับทั่วโลกและเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันมากขึ้น หลายๆ โรงเรียนจึงจ้างครูที่จบสาขาวิชาอื่นและครูชาวต่างชาติที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาเข้ามาช่วยสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งครูเหล่านี้ไม่ได้จบหลักสูตรทางด้านภาษาอังกฤษหรือการสอนภาษาอังกฤษจึงทำให้ขาดความรู้ในการสอนเนื้อหาภาษาอังกฤษส่งผลให้ผู้สอนเกิดความวิตกกังวล ครูที่จบสาขาวิชาอื่นอาจจะมีความวิตกกังวลเกิดขึ้นในเรื่องของความถูกต้องในเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษ การสะกดคำศัพท์ การออกเสียงที่ไม่แม่นยำ เนื้อหาภาษาอังกฤษถึงจะเป็นบทเรียนง่ายๆ โดยเฉพาะโครงสร้างประโยค ไวยากรณ์แต่เพราะไม่แม่นยำเรื่องคำศัพท์บางคำจึงอาจจะมีความวิตกกังวลว่าจะสะกดความหมายให้นักเรียนไม่ถูกต้อง³ ต้องเตรียมการสอนมากขึ้นก่อนที่จะทำการสอน ครูอาจจะมีความวิตกกังวลเรื่องการควบคุมชั้นเรียนไม่มีเทคนิคในการสอนที่แบบครูภาษาอังกฤษไม่มั่นใจเวลาจะแทรกเนื้อหาเพิ่มเติมเวลาสอน อธิบายนอกเนื้อหาไม่ได้ถ้าไม่เตรียมการสอนมาก่อนเพราะไม่เคยเขียนแผนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ไม่เคยฝึกสอนวิชาภาษาอังกฤษมาก่อน⁴ ครูอาจจะต้องเตรียมการสอนและสื่อการสอนมากกว่าวิชาที่ตัวเองถนัด เพราะกลัวว่าจะอธิบายไม่เข้าใจในช่วงที่จะต้องสอบจะระวังมากกลัวเฉลยผิด และในส่วนของครูที่จบเอกภาษาอังกฤษก็อาจจะเกิดความวิตกกังวลได้เช่นกัน⁵ อาจจะมาจากประสบการณ์ในการสอนและภาระของงานที่มาก รวมทั้งขาดความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการใช้ภาษา ความกดดันที่ผู้บริหารหรือเพื่อนร่วมงานคาดหวังที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในภาษา แต่สำหรับครูที่จบสาขาวิชาอื่นอาจจะต้องเผชิญกับความวิตกกังวลค่อนข้างมากกว่าซึ่งมีทั้งพฤติกรรมที่แตกต่างกันและทักษะการเรียนรู้ที่ไม่เท่ากัน ทำให้ครูผู้สอนต้องทุ่มเทร่างกายและแรงใจในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งความทุ่มเทนี้อาจส่งผลทำให้ครูผู้สอนนั้นมีความวิตกกังวลในการสอนได้จากสภาพปัญหาการศึกษาและสำรวจความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู

จากปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางที่ส่งผลกระทบและเป็นอุปสรรคในการสอนภาษาอังกฤษเพื่อช่วยให้ครูมีแนวทางการแก้ปัญหาความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษและนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เพราะความวิตกกังวลในการสอนของครูถือเป็นเรื่องที่โรงเรียนควรให้ความสำคัญไม่แพ้ไปกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเนื่องจากครูมีอิทธิพลต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก หากครูทำงานด้วยความรู้สึกที่ดีก็ย่อมเป็นผลดีกับตัวของนักเรียนที่จะมีครูคอยสนับสนุนและผลักดันพวกเขาอย่างเต็มที่

² สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ, *ประกาศผลนวัตกรรมแห่งชาติ* (20 พฤษภาคม 2567) Page < <https://award.nia.or.th/th/page/item/index/id/3>>.

³ Syahfutra and Wibowo, "Student' Speaking Anxiety in English Education Study Program" (2019) 8:1 *ELT-Lectura: Studies and Perspectives in English Language Teaching* 74, 74-83.

⁴ Clark, J., & Paran, A., "The employability of non-native speaker teachers of EFL" (2007) 35:4 *A UK survey. System* 407, 407-430.

⁵ Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J., "Foreign language classroom anxiety" (1986) 70:2 *The Modern Language Journal* 125, 125-132.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวลของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากร ครูสอนภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง จำนวน 100 คน ในจังหวัดสมุทรปราการ

กลุ่มตัวอย่าง ครูที่จบสาขาวิชาอื่นและครูที่จบสาขาวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 80 คน ที่สอนในวิชาภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางในจังหวัดสมุทรปราการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยเพื่อหาวิธีการแก้ไขกับความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นในการสอนภาษาอังกฤษได้
2. ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพและศักยภาพในการสอนภาษาอังกฤษให้ดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินงานวิจัย

เป็นวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ครูสอนภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่จบจากสาขาวิชาภาษาอังกฤษและสาขาวิชาอื่น ในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 100 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ครูสอนภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่จบจากสาขาวิชาภาษาอังกฤษและสาขาวิชาอื่น จำนวน 80 คน ในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางในจังหวัดสมุทรปราการ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการเริ่มตั้งแต่ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างแบบสอบถาม วัตถุประสงค์เพื่อประเมินความวิตกกังวลของครูในการสอนภาษาอังกฤษ ปัจจัยและสาเหตุที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล วิธีและแนวทางแก้ไขความวิตกกังวล และนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาวางแผนการเรียนการสอนให้เหมาะสม และเพิ่มศักยภาพให้ครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดการเรียนการสอนที่สนุกกับนักเรียน หลังจากนั้นกำหนดประเด็นหลักที่ผู้วิจัยต้องการวัดประเด็นหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยด้านตนเอง ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านการเรียนรู้ทักษะ และสร้างแบบสอบถาม ข้อมูลส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพ การประกอบอาชีพ สาขาวิชาที่จบ

ส่วนที่ 2 ความวิตกกังวลของครูสอนภาษาอังกฤษในจังหวัดสมุทรปราการ การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือผ่านการพิจารณาประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คนเห็นพ้องกันว่าข้อคำถามบนแบบสอบถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน ผลลัพธ์ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับ 1.0 แสดงถึงความเที่ยงตรงตามเนื้อหา⁶ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่ม

⁶ Turner, R. C. et al, Computing Indices of Item Congruence for Test Development Validity. Assessments. Statistics and Data Analysis (2002) Suoi ; 27 *Statistics and Data Analysis* 225, 255.

ตัวอย่างจำนวน 27 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (α) ซึ่งพบว่าค่าดัชนีอำนาจจำแนกของแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.45 – 0.80 แสดงให้เห็นว่า ข้อคำถามทั้งหมดมีความสามารถในการจำแนกได้ในระดับดี หลังจากนั้น ได้นำข้อมูลจากการทดลองมาคำนวณ หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.94 แสดงว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น จัดทำบันทึกข้อความขอความอนุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เพื่อทำหนังสือส่งออกไปยังโรงเรียน 72 แห่งที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 และโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสมุทรปราการ เก็บข้อมูลจากครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวลของครูสอนภาษาอังกฤษที่จบสาขาวิชาภาษาอังกฤษและสาขาวิชาอื่น ด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) และแปลผลตามเกณฑ์การแปลผลที่กำหนดไว้โดยใช้แบบประเมินเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

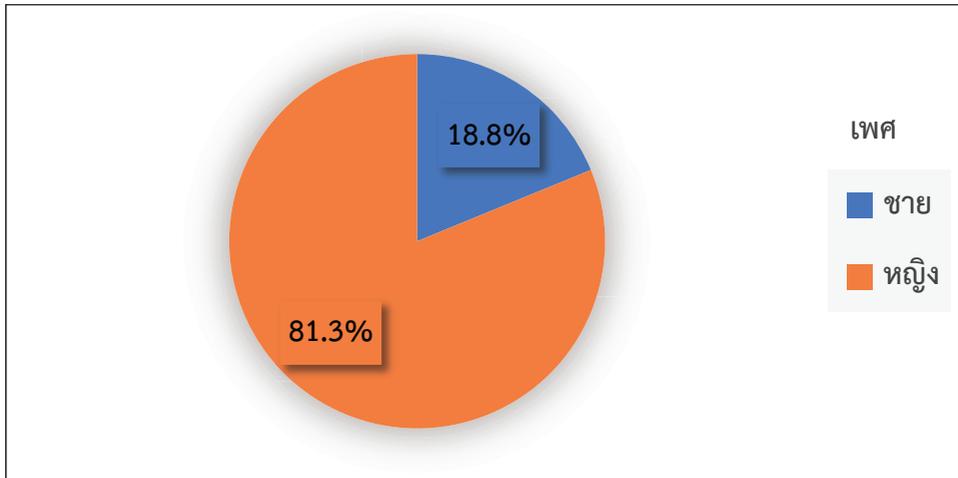
ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสรุปผลได้ดังนี้

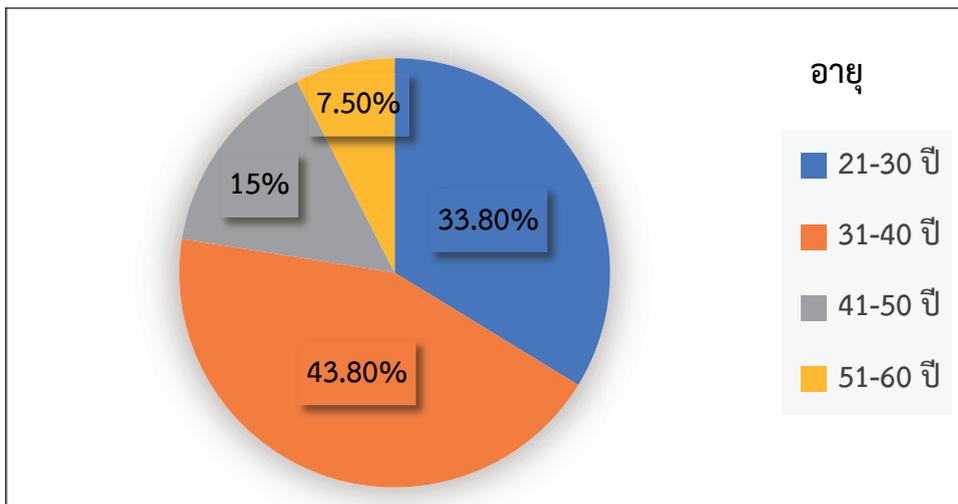
ข้อมูลส่วนบุคคล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่ามีรายละเอียดดังภาพ 1-5

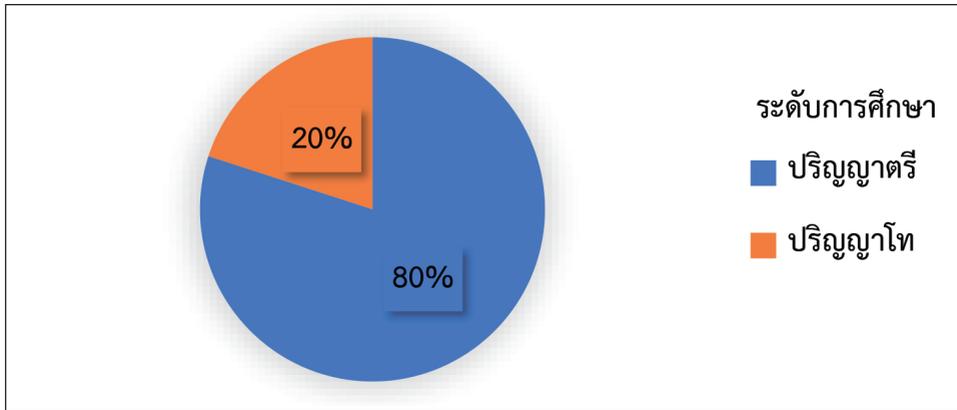
ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์เพศของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม

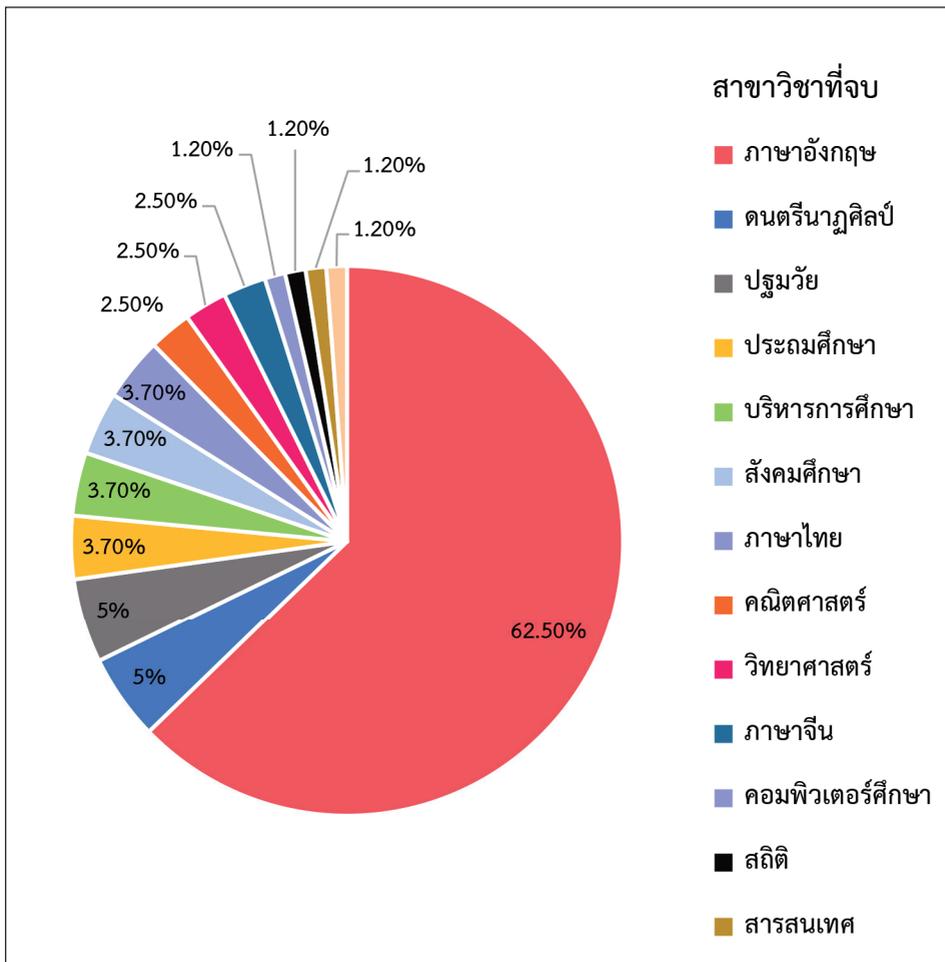
ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์อายุของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม

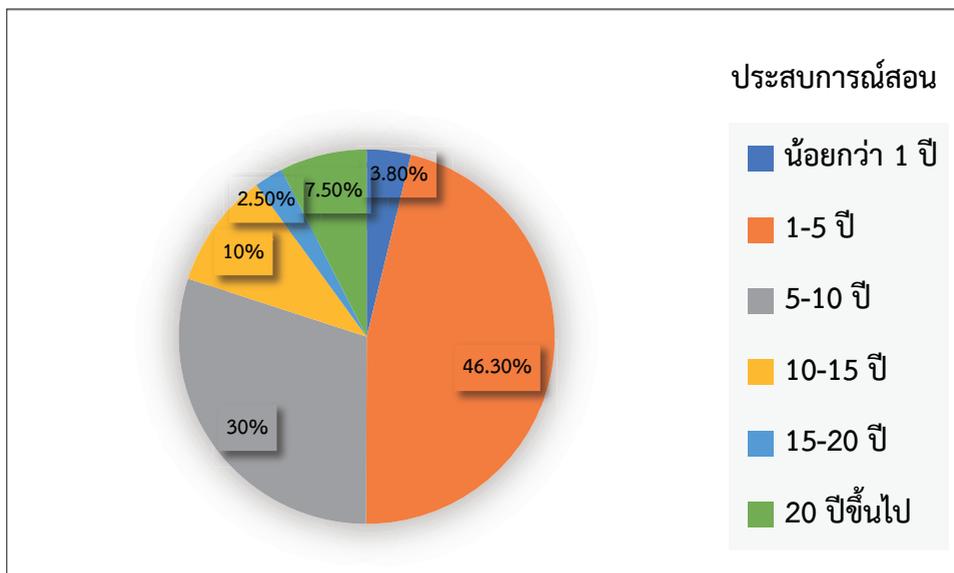
ภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับการศึกษาของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม

ภาพที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสาขาวิชาที่จบของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม

ภาพที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์ในการสอนของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม

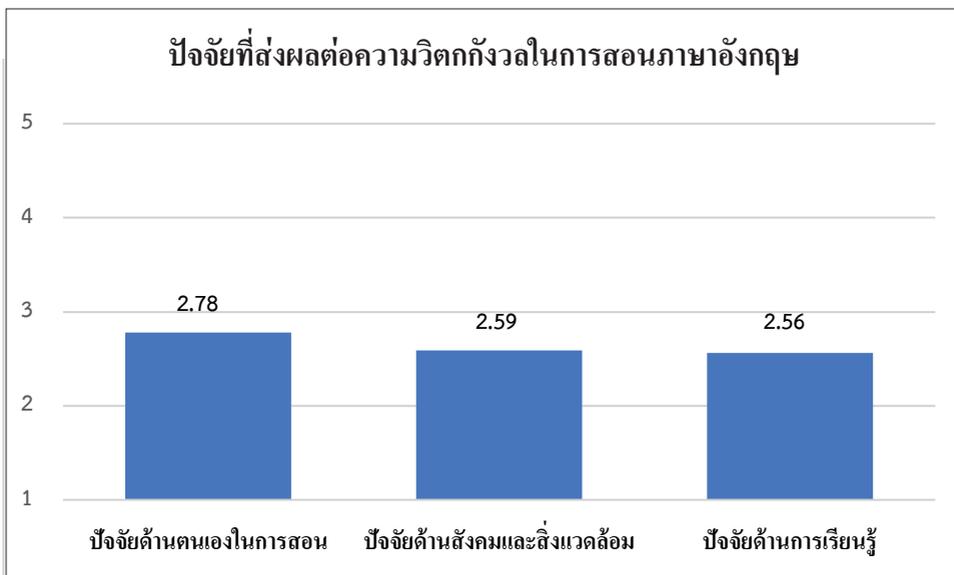

ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 80 คน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 65 คน คิดเป็น 81.3% และส่วนน้อยเป็นเพศชายจำนวน 15 คน คิดเป็น 18.8 % อายุของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม จำนวน 80 คน โดยส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็น 43.8 % รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี จำนวน 27 คน คิดเป็น 33.8 % และช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็น 15 % และส่วนน้อยอยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็น 7.5% ระดับการศึกษาของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามจำนวน 80 คน โดยส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 64 คน คิดเป็น 80% และรองลงมาในระดับปริญญาโท จำนวน 16 คน คิดเป็น 20% และในส่วนระดับปริญญาเอก ไม่มีผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม สาขาวิชาที่จบของผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม จำนวน 80 คน โดยส่วนใหญ่เป็นสาขาวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 50 คน คิดเป็น 62.5% ประสบการณ์ในการสอน โดยส่วนใหญ่มีประสบการณ์สอนภาษาอังกฤษ 1-5 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็น 46.3% รองลงมา มีประสบการณ์สอนภาษาอังกฤษ 5-10 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็น 30% และมีประสบการณ์สอนภาษาอังกฤษ 10-15 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็น 10% และมีประสบการณ์สอนภาษาอังกฤษ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็น 7.5% ประสบการณ์สอนภาษาอังกฤษน้อยกว่า 1 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็น 3.8% และส่วนน้อยมีประสบการณ์สอนภาษาอังกฤษ 15-20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็น 2.5%

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

ระดับความวิตกกังวลในภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ปัจจัยด้านที่ 1 ด้านตนเองในการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.78$, S.D. = 1.17) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้านที่ 2 ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 2.59$, S.D. = 1.31) อยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยด้านที่ 3 ด้านการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.56$, S.D. = 1.10) อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

ภาพที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษ

ดังภาพที่ 6 ที่แสดงระดับความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

ปัจจัยด้านที่ 1 ปัจจัยด้านตนเองในการสอน ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับความวิตกกังวลปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$, S.D. = 1.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูผู้สอนรู้สึกกังวลเมื่อไม่มีเวลาเพียงพอในการเตรียมแผนการสอนภาษาอังกฤษเนื่องจากมีงานที่ได้รับมอบหมายอื่น ๆ รองลงมาคือ ครูผู้สอนรู้สึกไม่มั่นใจในระดับความสามารถด้านภาษาอังกฤษ เช่น การออกเสียงไม่ชัดเจนหรือการใช้ไวยากรณ์ที่ไม่ถูกต้อง ครูผู้สอนรู้สึกไม่มั่นใจในความสามารถของตนในการสอนภาษาอังกฤษครูผู้สอนรู้สึกกังวลว่าการสอนของตนจะถูกนักเรียนหรือเพื่อนร่วมงานวิพากษ์วิจารณ์มองว่าไม่มีความสามารถเพียงพอในการสอนภาษาอังกฤษ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูผู้สอนกลัวนักเรียนจะถามคำถามที่ตอบไม่ได้ และขาดการอบรมด้านทักษะการสอน

ปัจจัยด้านที่ 2 ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับความวิตกกังวลปานกลาง ($\bar{X} = 2.59, S.D. = 1.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูผู้สอนรู้สึกกังวลเกี่ยวกับการตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง โดยเฉพาะในเรื่องพัฒนาการทางภาษาอังกฤษของลูกหลาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมาคือ ครูผู้สอนขาดทรัพยากรในการสอน เช่น หนังสือเรียน สื่อการสอน หรืออุปกรณ์เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการสอนภาษาอังกฤษ ครูผู้สอนมีความกดดันและประหม่าเมื่อหัวหน้ามาสังเกตการสอนเพื่อประเมินผลการทำงาน ครูผู้สอนรู้สึกว่าปัญหาการเงินและสุขภาพส่งผลต่อการสอนภาษาอังกฤษ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูผู้สอนลำบากใจในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียน เช่น การทำงานเป็นทีม หรือการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เข้มงวด

ด้านที่ 3 ปัจจัยด้านการเรียนรู้ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับความวิตกกังวลปานกลาง ($\bar{X} = 2.56, S.D. = 1.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูผู้สอนรู้สึกกังวลว่าจะไม่สามารถดึงดูดความสนใจหรือสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ครูผู้สอนกลัวว่าวิธีการสอนของตนอาจไม่ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหา เช่น นักเรียนไม่สามารถใช้ไวยากรณ์หรือคำศัพท์ได้อย่างถูกต้อง ครูผู้สอนรู้สึกกังวลว่าการทดสอบหรือวิธีประเมินของตนอาจไม่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน ครูผู้สอนรู้สึกกังวลว่าสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ใช้ไม่สอดคล้องกับระดับหรือบริบทของนักเรียน ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูผู้สอนรู้สึกกังวลในการค้นหาเทคโนโลยีใหม่ๆ หรือแนวทางการสอนที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยที่ส่งผลปัจจัยที่มีผลต่อ “ความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครูระดับชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นในภาพรวมและรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยความวิตกกังวลสูงสูดนำมาอภิปรายผลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านที่ 1 ปัจจัยด้านตนเองในการสอน มากที่สุด รองลงมาคือด้านที่ 2 ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม และปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านที่ 3 ปัจจัยด้านการเรียนรู้ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ Morton et al. (1997)⁷ ได้ศึกษาความวิตกกังวลเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสอน โดยมีผลกระทบต่อความสำเร็จในห้องเรียน ได้ทำการศึกษาลักษณะความวิตกกังวลในนักศึกษาครู ประมาณ 1,000 คนในประเทศแคนาดา เข้าร่วมเพื่อสำรวจความวิตกกังวลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้วยการมุ่งเน้นแบบข้ามวัฒนธรรม โดยทำการประเมินใน 4 ประเด็น ได้แก่ ผลกระทบของการสอนปฏิบัติจริง คุณค่าของการเตรียมการสอน ตัวแปรทางประชากร และ รูปแบบที่ทำนายความวิตกกังวล พบปัจจัยที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวล ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความวิตกกังวล (เช่น ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการประเมินผล การสอน การจัดการชั้นเรียน และความสัมพันธ์กับบุคลากร) ปรากฏว่า ความวิตกกังวลจากการประเมินผลมีระดับสูงสุด การฝึกสอนในชั้นเรียนช่วยลดความวิตกกังวลทั้งในเพศชายและหญิง แต่การลดลงนี้มากขึ้นในเพศหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความวิตก

⁷ Morton L. L... Vesco,R., Williams, N. & Awender, M.A., “Student teacher anxieties related to class management, pedagogy, evaluation, and staff relations” (1997) Mar;67 *British Journal of Educational Psychology* 69, 69-89.

กังวลเกี่ยวกับการประเมินผลและการสอน ในการศึกษาหนึ่ง ผู้เข้าร่วมรายงานความวิตกกังวลก่อนการสอน (PRETEST) หลังการสอน (POST-INSTRUCTION) และหลังการฝึกสอน (POST-TEACH) พบว่า ผู้หญิง แสดงความวิตกกังวลมากกว่าผู้ชาย (ทั้งใน PRETEST และ POST-INSTRUCTION) แต่มีความวิตกกังวลใกล้เคียงกับผู้ชายหลังจากการฝึกสอน ผู้หญิงในระดับชั้นเรียนที่ต่ำกว่ามีคะแนนความวิตกกังวลสูงกว่าความวิตกกังวลลดลงระหว่าง PRE-TEST และ POST- INSTRUCTION สำหรับทั้งสี่มาตรวัด และระหว่าง POST-INSTRUCTION และ POST-TEACH สำหรับความวิตกกังวลเกี่ยวกับการประเมินผล การสอน และความสัมพันธ์กับบุคลากร แต่ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการจัดการชั้นเรียนไม่ลดลงหลังจากการฝึกสอน นอกจากนี้ ความวิตกกังวลเพิ่มขึ้นเมื่อระดับชั้นเรียนลดลงทุกประการ แบบจำลองทั้งหมด (ทั้งด้านประชากรศาสตร์ ประสบการณ์ และลักษณะบุคลิกภาพ) ความวิตกกังวลของนักศึกษาครูสัมพันธ์กับตัวแปรทางประชากรศาสตร์ ตัวแปรประสบการณ์ และตัวแปรลักษณะบุคลิกภาพ

สรุปได้ว่า ความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นภาวะที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญ โดยปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงความเครียดทางจิตวิทยาที่เกิดขึ้นจากการประเมินตนเองในบริบทของการสอน ซึ่งปัจจัยกระตุ้นสำคัญ ได้แก่ ภาระงานเร่งด่วน ที่ส่งผลต่อการจัดการชั้นเรียนและการดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง การเตรียมการสอนที่ไม่ทันเวลา อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านเวลาและการขาดทรัพยากร เช่น หนังสือเรียน สื่อการสอน หรืออุปกรณ์เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการสอนภาษาอังกฤษ และความไม่มั่นใจในความสามารถของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการอบรมทักษะภาษาอังกฤษ ซึ่งนำไปสู่ความกังวลและความประหม่าเมื่อเผชิญกับคำถามจากนักเรียนหรือการวิพากษ์วิจารณ์จากเพื่อนร่วมงาน ภาวะดังกล่าวส่งผลเชิงลบทั้งต่อประสิทธิภาพการสอน สุขภาวะทางจิตของครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังนั้น การพัฒนาแนวทางในการจัดการความวิตกกังวลในด้านตนเองในการสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและสุขภาวะทางกายของครู

ปัจจัยด้านตนเองในการสอน พบว่า ระดับความวิตกกังวลของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อที่ 3 ข้าพเจ้ารู้สึกกังวลเมื่อไม่มีเวลาเพียงพอในการเตรียมแผนการสอนภาษาอังกฤษเนื่องจากมีงานที่ได้รับมอบหมายอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Meihua Liu (2021)⁸ ได้ศึกษาความวิตกกังวลในการสอนและการใช้ภาษาต่างประเทศ (FLA) ของครูสอนภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยจีนจำนวน 151 คน โดยสัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะบุคคลของพวกเขา การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสอบถามรูปแบบผสมเผยให้เห็นผลลัพธ์ดังนี้ สาเหตุหลักของความวิตกกังวลในการสอนคือความกังวลเกี่ยวกับการสอนในห้องเรียน การวิจัย งานอื่น ๆ และการเลื่อนตำแหน่ง รวมถึงความสนใจและความมั่นใจในการสอน ในขณะที่แหล่งที่มาหลักของความวิตกกังวลเกี่ยวกับการใช้ภาษาต่างประเทศคือความวิตกกังวลเกี่ยวกับการพูดภาษาอังกฤษ ความกลัวต่อผลลัพธ์ที่ไม่ดี และความมั่นใจในความสามารถทางภาษาอังกฤษ ผู้เข้าร่วม

⁸ Meihua Liu, "Emotions in Constructing Teaching Self-Image: Mediation Models of Chinese University EFL Teachers' Anxiety and Self-Efficacy" (2025) 35;2 *International Journal of Applied Linguistics* 1473, 1473-4192.

ที่มีพื้นฐานที่แตกต่างกันประสบปัญหาความวิตกกังวลในการสอนและความวิตกกังวลเกี่ยวกับการใช้ภาษาต่างประเทศในระดับที่แตกต่างกัน รวมถึงปัจจัยในส่วนของเพศ อายุ ระดับการศึกษา ความชำนาญทางภาษาอังกฤษ และประสบการณ์ในการเยี่ยมชม/ศึกษาที่ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับความวิตกกังวลในการสอนและความวิตกกังวลเกี่ยวกับการใช้ภาษาต่างประเทศของผู้เข้าร่วม และความวิตกกังวลมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการทำงานและชีวิตของผู้เข้าร่วมอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น ความวิตกกังวลจึงเป็นปัญหาที่สำคัญที่ครูสอนภาษาในมหาวิทยาลัยต้องเผชิญและต้องการการศึกษาและการจัดการอย่างจริงจังกันไป

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านตนเองในการสอนเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลของครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา โดยครูส่วนใหญ่รู้สึกกังวลเมื่อมีเวลาไม่เพียงพอสำหรับการเตรียมแผนการสอนภาษาอังกฤษ เนื่องจากมีภาระงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย แสดงความรู้สึกไม่มั่นใจในความสามารถของตนเองในการสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความกังวลเกี่ยวกับการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักเรียนหรือเพื่อนร่วมงานในเรื่องความสามารถในการสอน นอกจากนี้ ซึ่งส่งผลต่อความมั่นใจในการสอนของครู ความไม่มั่นใจในระดับความสามารถด้านภาษาอังกฤษของตนเอง เช่น การออกเสียงที่ไม่ชัดเจนหรือการใช้ไวยากรณ์ที่ไม่ถูกต้อง เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในการสอน ครูมีความกังวลว่านักเรียนจะถามคำถามที่ตนเองไม่สามารถตอบได้ และขาดการอบรมด้านทักษะการสอนที่เพียงพอ

ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่า ระดับความวิตกกังวลของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดข้อที่ 5 ข้าพเจ้ารู้สึกกังวลเกี่ยวกับการตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง โดยเฉพาะในเรื่องพัฒนาการทางภาษาอังกฤษของลูกหลานด้านตนเองในการสอน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Juyoung Song, Joseph Sung-Yul Park. (2019)⁹ ได้ศึกษาให้เห็นถึงความเข้าใจเชิงอุดมการณ์เกี่ยวกับความวิตกกังวลและความรู้สึกไม่มั่นคงอย่างลึกซึ้งของครูสอนภาษาอังกฤษชาวเกาหลีในการสอนภาษาอังกฤษ (English language teaching=ELT การฝึกสอนภาษาอังกฤษให้กับผู้ที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก) ผ่านการอภิปรายว่า ความวิตกกังวลของพวกเขาเริ่มรากฐานลึกซึ้งอยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันอย่างไร และพวกเขาได้ปรับกรอบความวิตกกังวลของตนเองผ่านการสะท้อนเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับอคติทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์ของความวิตกกังวลของตนเอง บทความชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างอุดมการณ์และอารมณ์ โดยอธิบายว่า อารมณ์ของครูได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ที่มีอำนาจซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคมที่จำกัดตำแหน่งของพวกเขานในฐานะครู ในขณะที่การมีส่วนร่วมกับอารมณ์เหล่านั้นยังช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อสร้างความมั่นใจในฐานะครู ผลลัพธ์จากการศึกษานี้เน้นย้ำถึงความตึงเครียดระหว่างโครงสร้างทางสังคมและความเป็นตัวแทนในประสบการณ์ทางอารมณ์ของครู และอภิปรายถึงผลกระทบที่มีต่อการศึกษารูและการพัฒนา จากการศึกษางานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า ความวิตกกังวลในการสอนอังกฤษของครูเป็นปัญหาที่พบได้ในหลาย ๆ โรงเรียน โดยเฉพาะในประเทศที่ภาษาอังกฤษ

⁹ Juyoung Song, Joseph Sung-Yul Park., “The politics of emotions in ELT: Structure of feeling and anxiety of Korean English teacher” (2019) 36:3 *Changing English* 252, 252-262.

ไม่ใช่ภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสาร ความวิตกกังวลในการสอนของครูก็อาจเกิดขึ้นได้จากหลาย ๆ ปัจจัย ทั้งในด้านความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ ความคาดหวังของนักเรียน และความกดดันจากระบบการศึกษา วัฒนธรรมทางภาษาที่แตกต่าง ทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน การสอนภาษาอังกฤษในยุคปัจจุบัน ทำให้ครูต้องใช้เทคโนโลยีในการสอน การใช้โปรแกรมต่าง ๆ หรือการเรียนรู้ผ่านออนไลน์ ซึ่งครูบางคนอาจรู้สึกกังวลยังไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีเหล่านี้ การขาดการสนับสนุนจากรัฐบาล การขาดแหล่งทรัพยากรในการเรียนรู้ที่เพียงพอในการเตรียมบทเรียน รวมถึงขาดการสนับสนุนจากโรงเรียนหรือเพื่อนร่วมงาน ซึ่งส่งผลให้ครูรู้สึกกดดันและเครียดในการสอนภาษาอังกฤษได้

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู โดยมีความกังวลในการตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองต่อพัฒนาการภาษาอังกฤษของบุตรหลานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลของครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา โดยความคาดหวังของผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานมีพัฒนาการทางภาษาอังกฤษที่ดี สร้างแรงกดดันแก่ครูในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งความกังวลนี้อาจมาจากความแตกต่างของพื้นฐานความรู้ และทักษะภาษาอังกฤษของนักเรียนแต่ละคน รวมถึงความหลากหลายของความคาดหวังของผู้ปกครองแต่ละราย ซึ่งสะท้อนถึงความคาดหวังของสังคมที่มีต่อครูในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักเรียน

ปัจจัยด้านการเรียนรู้ พบว่า ระดับความวิตกกังวลของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาความวิตกกังวลในการสอนภาษาอังกฤษของครู ระดับชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดข้อที่ 2 ข้าพเจ้ารู้สึกกังวลว่าจะไม่สามารถดึงดูดความสนใจหรือสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของประยงค์ กลั่นฤทธิ์ และ รพีพร สร้อยน้ำ (2555)¹⁰ ได้ศึกษาเรื่อง ความวิตกกังวลของครู EFL ในการใช้ภาษาอังกฤษในการสอนในห้องเรียนภาษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแหล่งที่มาของความวิตกกังวลของครูในการใช้ภาษาอังกฤษในชั้นเรียนภาษา เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของแหล่งที่มาของความวิตกกังวลของครูสอนภาษา เพื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบของแหล่งที่มาของความวิตกกังวลของครูระหว่าง 3 จังหวัด ได้แก่ อุตรธานี หนองคายและหนองบัวลำภู การศึกษานี้ใช้ประสบการณ์ของครูสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาเป็นหลัก กลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้คือครูสอนภาษาอังกฤษ 673 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามอัตราส่วนของครูสอนภาษาอังกฤษจาก 3 จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัย 4 ประการที่ทำให้ครูเกิดความวิตกกังวลในการใช้ภาษาอังกฤษในชั้นเรียนภาษา ได้แก่ ความคาดหวังของครูเกี่ยวกับข้อจำกัดทางภาษาของนักเรียนและแรงจูงใจต่ำ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับปานกลาง ความสามารถทางภาษาของครูอยู่ในระดับต่ำ การจัดการสอนและการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักจำนวน 65 ปัจจัย พบว่า แหล่งที่มาของความวิตกกังวลของครูในการใช้ภาษาอังกฤษในชั้นเรียนภาษา อยู่ใน

¹⁰ ประยงค์ กลั่นฤทธิ์ และ รพีพร สร้อยน้ำ, “ความวิตกกังวลของครู EFL ในการใช้ภาษาอังกฤษในการสอนในห้องเรียนภาษา” (2567) 35:2 วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 56, 56-69.

4 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังของครูเกี่ยวกับข้อจำกัดทางภาษาของนักเรียนและแรงจูงใจต่ำ ทักษะคิของนักเรียนต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ความสามารถทางภาษาของครู การจัดการสอนและการเรียนรู้ รวมทั้งจากการวิเคราะห์ปัจจัยระหว่างจังหวัดอุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู พบว่า ในด้านความคาดหวังของครูเกี่ยวกับข้อจำกัดทางภาษาของนักเรียนและแรงจูงใจต่ำ ความคิดเห็นของครูสอนภาษาอังกฤษแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการเรียนรู้ ครูมีความกังวลในการดึงดูดความสนใจและสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษเป็นประเด็นที่ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาหลายท่านประสบปัญหา โดยความกังวลนี้อาจเกิดจากความหลากหลายของนักเรียนที่มีความสนใจและพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน รวมถึงความท้าทายในการนำเสนอเนื้อหาภาษาอังกฤษให้มีความน่าสนใจและสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนในวัยนี้ ครูอาจมีความกังวลว่าวิธีการสอนแบบเดิม ๆ จะไม่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้ หรือกลัวว่านักเรียนจะเบื่อหน่ายและขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ การขาดแคลนสื่อการสอนที่น่าสนใจและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน หรือการขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลายและสร้างสรรค์ก็เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อความกังวลของครูเช่นกัน นอกจากนี้ การที่นักเรียนมองว่าภาษาอังกฤษเป็นเรื่องยากและน่าเบื่อ ก็อาจเป็นอุปสรรคในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ซึ่งครูต้องเผชิญกับความท้าทายในการเปลี่ยนทัศนคติของนักเรียนและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานและเป็นกันเอง

ข้อเสนอแนะ

1. **ปัจจัยด้านตนเองในการสอน** ครูควรพัฒนาความมั่นใจในตนเอง โดยเข้ารับการอบรมพัฒนาทักษะการสอนและภาษาอังกฤษ จัดสรรเวลาเตรียมแผนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเรียนรู้เทคนิคการจัดการความกังวลจากการถูกวิจารณ์หรือตอบคำถามนักเรียนไม่ได้
2. **ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม** ผู้บริหารควรสนับสนุนทรัพยากรและสื่อการสอนที่เพียงพอ สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี และส่งเสริมการสื่อสารระหว่างครูและผู้บริหาร เพื่อลดความกังวลของครูในการตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง
3. **ปัจจัยด้านการเรียนรู้** ครูควรใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายและน่าสนใจ เลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม เพื่อดึงดูดความสนใจและสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษ

บรรณานุกรม

- ประยงค์ กลั่นฤทธิ์ และ รพีพร สร้อยน้ำ, “ความวิตกกังวลของครู EFL ในการใช้ภาษาอังกฤษในการสอนในห้องเรียนภาษา” (2567) 35:2 *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
- Clark, J., & Paran, A., “The employability of non-native speaker teachers of EFL” (2007) 35;4 *A UK survey. System*.
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J., “Foreign language classroom anxiety” (1986) 70;2 *The Modern Language Journal*.
- Klanrit, Prayong and Rapeeporn Sroinam. “EFL Teacher’s Anxiety in Using English in Teaching in the Language Classroom” (2012) 2:6 *International Journal of Social Science and Humanity*.
- Meihua Liu, “Emotions in Constructing Teaching Self-Image: Mediation Models of Chinese University EFL Teachers’ Anxiety and Self-Efficacy” (2025) 35;2 *International Journal of Applied Linguistics*.
- Morton L. L... Vesco,R., Williams, N. & Awender, M.A., “Student teacher anxieties related to class management, pedagogy, evaluation, and staff relations” (1997) Mar;67 *British Journal of Educational Psychology*.
- Juyoung Song, Joseph Sung-Yul Park., “The politics of emotions in ELT: Structure of feeling and anxiety of Korean English teacher” (2019) 36:3 *Changing English*.
- Syahfutra, Wandu “Student’s Speaking Anxiety in English Education Study Program” (2019) 8:1 *ELT-Lectura: Studies and Perspectives in English Language Teaching*.
- Turner, Ronna C. , Mulvenon, Sean W. , Thomas, Shawn P. and Balkin, Richard S. “Computing Indices of Item Congruence for Test Development Validity Assessments” (2002) SUGI;27 *Statistics and Data Analysis*.

สิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์*

The Rights of Exclusive Licensee to Sue the Copyright Infringement Case

วรรณกานต์ สิทธิสุข

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน

กรุงเทพฯ 10330

Wannakarn Sitthisook

Faculty of Law, Chulalongkorn University, Phayathai Road, Pathumwan,

Bangkok 10330

E-mail : Wannakarn.tn@gmail.com

(Received: 12 June 2025; Revised: 5 August 2025; Accepted: 14 August 2025)

บทคัดย่อ

ลิขสิทธิ์ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิอนุญาตให้บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์ของตนไปทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้อย่างไรก็ดี เมื่อมีการอนุญาตให้ใช้สิทธิในประเทศไทย ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมักจะต้องประสบปัญหาการถูกละเมิดลิขสิทธิ์และได้รับความเสียหาย เนื่องจากต้องลงทุนและเสียค่าตอบแทนจำนวนมากเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิแบบเด็ดขาดภายใต้ขอบเขตที่จำกัด แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติคุ้มครอง อีกทั้งแนวคำพิพากษาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ยังคงมีความไม่ชัดเจน จากปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของบทความวิจัยฉบับนี้ที่มุ่งศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยยังขาดบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนในเรื่องผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดและการอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ อาทิ การกำหนดบทนิยามของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด การกำหนดอำนาจฟ้องของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ การกำหนดสิทธิประการต่าง ๆ ของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด การกำหนดแบบของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ในขณะที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดเรื่องดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดบทนิยามของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด การกำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีอำนาจดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในนามของตนเอง มีสิทธิในการรับค่าเสียหายที่ศาลสั่งให้ชดเชย และมีสิทธิในการขอให้

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งและเรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “สิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์” หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาลสั่งให้ระงับหรือละเว้นการกระทำละเมิด การกำหนดให้การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อ เป็นต้น ผลการศึกษาค้างกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับสมมติฐานของบทความวิจัยฉบับนี้ซึ่งกำหนดไว้ว่า ประเทศไทยยังขาดบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนในเรื่องผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ทำให้เกิดปัญหาการตีความเรื่องสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขปัญหากับสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งสามารถดำเนินการได้สองแนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก คือ การนำหลักการของกฎหมายต่างประเทศในเรื่องการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดและสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์มาพัฒนาและปรับปรุงพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และอีกแนวทางหนึ่ง คือ การจัดทำต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิที่มีข้อกำหนดเรื่องสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิประการอื่น ๆ ที่ชัดเจนเพื่อป้องกันมิให้เกิดข้อพิพาทหรือความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคู่สัญญาในภายหลัง

คำสำคัญ : ทรัพย์สินทางปัญญา ลิขสิทธิ์ การละเมิดลิขสิทธิ์ สิทธิ การอนุญาตให้ใช้สิทธิ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ

Abstract

Copyright is a form of intellectual property, and copyright owners have the legal right to authorize others, as licensees, to reproduce, adapt, or publicly distribute their copyrighted works. However, in the event of licensing in Thailand, licensees, particularly exclusive licensees, often face copyright infringement and suffer damages, despite having invested substantial capital and paid significant consideration to obtain exclusive rights within a defined scope. Thai copyright law currently lacks explicit statutory protection for such exclusive licensees, and judicial precedents on the matter remain unclear. This problem serves as the basis for this article, which aims to examine foreign copyright laws in order to propose improvements to Thai copyright legislation.

The study found that Thai copyright law lacks clear statutory provisions regarding exclusive licensees and copyright licensing. Specifically, there are no definitive legal provisions on the definition of an exclusive license, the standing of exclusive licensees to bring infringement actions, the scope of rights held by exclusive licensees, or the formality requirements for creating an exclusive license, while the copyright laws of the United Kingdom and the United States provide clear statutory guidance on these matters. For example, both define what constitutes an exclusive

license, recognize the standing of exclusive licensees to bring infringement proceedings in their own name, entitle them to claim damages awarded by the court, and allow them to seek injunctive relief to prevent or restrain infringement. These jurisdictions also require that an exclusive license be made in writing and signed by or on behalf of the copyright owner. These findings are consistent with the hypothesis of this article, which asserts that Thailand lacks clear legislative provisions on the rights of exclusive licensees, resulting in interpretive uncertainty regarding their ability to enforce copyright through legal proceedings. Therefore, Thai copyright law should be amended to address these issues. Accordingly, the author proposes two approaches to address the issue of the rights of exclusive licensees to sue the copyright infringement case. The first approach is to apply the principles found in foreign jurisdictions into the revision of the Thai Copyright Act B.E. 2537 (1994). The other is to develop the templates of licensing agreement that explicitly sets forth the licensee's rights to enforce the copyright and other related rights, thereby preventing future disputes or imbalances between the contracting parties.

Keywords : Intellectual Property, Copyright, Copyright Infringement, Rights, Licensing, Licensee.

บทนำ

ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ที่มนุษย์ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้อย่างมหาศาล การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาสามารถกระทำได้ไม่ว่าจะโดยตัวเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญานั้นเอง เช่น การทำซ้ำหรือดัดแปลง การเผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือโดยการที่ผู้เป็นเจ้าของเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของตนโดยการโอนสิทธิ (Assignment) หรือการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing) อันเป็นการที่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในฐานะผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensor) จะได้รับค่าตอบแทน (Royalties) เป็นการแลกเปลี่ยน ส่วนผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensee) ก็จะได้รับสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้นภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดและเงื่อนไขตามที่ระบุไว้ในสัญญา ดังจะเห็นได้จากที่ประชาชนในประเทศไทยเองก็มีโอกาสในการเข้าถึงทรัพย์สินทางปัญญาผ่านการได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในการแพร่เสียงแพร่ภาพงานอันมีลิขสิทธิ์ที่มีชื่อเสียง อาทิ การถ่ายทอดสดการแข่งขันกีฬาฟุตบอล เป็นต้น

อย่างไรก็ดีผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในประเทศไทยมักจะต้องประสบปัญหาต่างๆ เช่น การถูกละเมิดลิขสิทธิ์โดยการทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งทำให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive Licensee) ต้องได้รับความเสียหาย เนื่องจากผู้ได้

รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดต้องเสียค่าตอบแทนจำนวนมากเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิแบบเด็ดขาดภายใต้ขอบเขตที่จำกัด ซึ่งหากเพิกเฉยก็จะทำให้ผู้ละเมิดสิทธิยังคงกระทำละเมิดต่อไป ควบคู่ไปกับผลกระทบที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดจะได้รับค่าตอบแทนลดลงเนื่องจากประชาชนเกิดทางเลือกในการรับชมงานอันมีลิขสิทธิ์ผ่านช่องทางอื่นที่ละเมิดลิขสิทธิ์

ด้วยเหตุนี้ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดส่วนใหญ่จึงมักเลือกที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำละเมิด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือกฎหมายวิधिพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา ล้วนแล้วแต่มีการระบุไว้ซึ่งสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ในการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ และหลักเกณฑ์ของการอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ แต่ไม่มีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์แต่อย่างใด การพิจารณาเรื่องดังกล่าวจึงต้องเป็นไปตามการตีความตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิधिพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิधिพิจารณาความอาญา

เมื่อก้าวถึงการฟ้องคดี บุคคลใดจะมีอำนาจฟ้องคดีสู่ศาลย่อมเป็นข้อที่ควรนำมาพิจารณาเป็นประการแรก เพราะหากศาลวินิจฉัยว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจฟ้องเสียแล้ว ค่าฟ้องย่อมต้องถูกยกไปตั้งแต่เริ่มแรกของการดำเนินกระบวนการพิจารณา จึงนำมาสู่ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่ ซึ่งแนวคำพิพากษาในประเด็นดังกล่าวยังคงมีความไม่ชัดเจน นอกจากนี้ ผู้เขียนหนังสือคำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์ยังได้มีการให้ความเห็นว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ต่อผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์สิทธิในการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นของเจ้าของลิขสิทธิ์ ทั้งนี้เพราะประโยชน์ที่กฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดให้บุคคลทุกคนยอมรับคือประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์งานซึ่งเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เท่านั้น ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ดังกล่าวเป็นแต่เพียงผู้มีความผูกพันเป็นการเฉพาะตัวกับเจ้าของลิขสิทธิ์อันเป็นบุคคลสิทธิเท่านั้น ซึ่งไม่อาจไต่ถามขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับบุคคลทั่วไป² บุคคลภายนอกสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์จึงไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องยอมรับหรือเคารพในประโยชน์ของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์

นอกจากกฎหมายลิขสิทธิ์จะไม่มีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีอำนาจฟ้องแล้ว ในกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่าบุคคลใดกระทำการหรือกำลังจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดก็ไม่อาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำดังกล่าวนี้ได้ เนื่องจากสิทธิในการร้องขอต่อศาลถูกสงวนไว้เฉพาะแก่เจ้าของลิขสิทธิ์เท่านั้น⁴ หนึ่ง นอกจากนี้กฎหมายลิขสิทธิ์จะให้สิทธิแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในการดำเนินคดีละเมิด

² ปริญญา ศีพคุณ, *หลักกฎหมายลิขสิทธิ์และบทวิเคราะห์* (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563) 228.

³ ปริญญา ศีพคุณ, *คดีละเมิดลิขสิทธิ์* (กรุงเทพฯ: บริการส่งเสริมงานตุลาการ, 2528) 3.

⁴ มาตรา 65, *พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537*.

ซึ่งเป็นการดำเนินคดีทางแพ่งตามที่ได้กล่าวไปเบื้องต้นแล้ว กฎหมายลิขสิทธิ์ยังได้กำหนดบทกำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายไว้ด้วย โดยในกรณีที่เกี่ยวข้องกับงานอันมีลิขสิทธิ์นี้ ผู้มีอำนาจฟ้องจะเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁵ อันได้แก่ ผู้ถูกระทำละเมิดสิทธิซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา กล่าวคือ เจ้าของลิขสิทธิ์ รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ เช่น ผู้อนุบาลของคนที่ไร้ความสามารถ และผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งได้ถูกระทำละเมิดสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เป็นต้น จึงนำมาสู่ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปเกี่ยวกับอำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็นผู้เสียหายหรือไม่ ซึ่งในส่วนนี้ก็จะขึ้นประเด็นปัญหาในการดำเนินคดีอาญาตั้งแต่ในขั้นตอนการแจ้งความดำเนินคดีที่พนักงานสอบสวนอาจไม่รับแจ้งความ หรือแม้พนักงานสอบสวนจะรับแจ้งความแต่พนักงานอัยการก็อาจไม่สั่งฟ้องคดีผู้ต้องหาต่อศาล เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยควรมีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ เนื่องจากแนวคำพิพากษาของศาลยังคงมีความไม่ชัดเจน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่แน่นอนและดุลพินิจในการตีความกฎหมายที่แตกต่างกัน ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนย่อมเปรียบเสมือนหลักประกันให้แก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดได้ดียิ่งกว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่อาจถูกกลับโดยมติที่ประชุมใหญ่ในคดีอื่นได้ในอนาคต

บทความวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด โดยใช้วิธีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องแก้ไขและพัฒนากฎหมายลิขสิทธิ์ให้เป็นเช่นเดียวกับกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งสิทธิและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด โดยใช้วิธีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางให้มีการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ให้มีความชัดเจนในเรื่องผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด

⁵ มาตรา 2 (4), ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

สมมติฐานของการวิจัย

ประเทศไทยยังขาดบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนในเรื่องผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดทำให้เกิดปัญหาการตีความเรื่องสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาโดยใช้วิธีค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ หนังสือตำราทางกฎหมาย วิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย บทความ รวมทั้งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมมาวิเคราะห์แนวคิด วิธีการ ข้อดี และข้อจำกัด เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยในประเด็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด

ขอบเขตของการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ไม่รวมถึงการดำเนินคดีละเมิดสิทธิบัตร และการดำเนินคดีละเมิดเครื่องหมายการค้า เพื่อให้บทความมีความกระชับ เหมาะสม และสามารถเป็นแนวทางให้เกิดการศึกษาต่อยอดในอนาคต โดยผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขพัฒนากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยในการกำหนดหลักเกณฑ์คุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบและวิเคราะห์ปัญหาของกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเด็นสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์
2. เพื่อทราบถึงหลักกฎหมายต่างประเทศในการคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์
3. เพื่อเสนอแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีลิขสิทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมในกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทย

1. การอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์

กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างไรก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ มิฉะนั้นอาจทำให้การอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นตกเป็นโมฆะ ส่วนการพิจารณาว่าเงื่อนไขใด ๆ ในการอนุญาตให้ใช้สิทธิจะเป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่นั้น ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง (พ.ศ. 2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนที่ 3 ก หน้า 5 วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540)⁶

การอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ (Copyright Licensing) เป็นการที่เจ้าของลิขสิทธิ์ในฐานะผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensor) ได้ตกลงยินยอมให้บุคคลอื่นในฐานะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensee) สามารถใช้สิทธิตามกฎหมายที่เจ้าของลิขสิทธิ์มีอยู่ได้ภายใต้ขอบเขตแห่งสิทธิและเงื่อนไขที่ได้ตกลงไว้ โดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์เป็นการตกลงทางสัญญาซึ่งส่วนใหญ่จะมีการตกลงเรื่องค่าตอบแทน (Royalties) เพื่อต่างตอบแทนสำหรับการยินยอมให้ใช้ลิขสิทธิ์นั้น ดังนั้น การตกลงระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายเป็นการแสดงเจตนาเพื่อก่อให้เกิดสิทธิ จึงเป็น นิติกรรมสัญญาลักษณะหนึ่งซึ่งต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ว่าด้วยการทำนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นสามารถกระทำได้ทั้งแบบเด็ดขาด (Exclusive Licensing) แบบไม่เด็ดขาด (Non-exclusive Licensing) และแบบกึ่งเด็ดขาด (Sole Licensing) โดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดนั้นเป็นกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวเป็นผู้มีสิทธิใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ไปทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่มีสิทธิที่จะอนุญาตให้บุคคลอื่นนำงานนั้นไปกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าว และแม้แต่ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เองก็ไม่มีสิทธิที่จะใช้งานของตนในระหว่างอายุสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

1.1 นิยามของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยไม่ได้กำหนดนิยามของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไว้อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ การออกแบบและสิทธิบัตร ค.ศ. 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988 หรือ CDPA) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักร ได้กำหนดบทนิยามไว้ว่า “การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive Licence)” หมายความว่า การอนุญาตโดยทำเป็นลายลักษณ์อักษร ลงลายมือชื่อโดยหรือในนามของเจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งอนุญาตให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวมีสิทธิอย่างเดียวกับเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยไม่รวมถึงบุคคลอื่นใด หรือแม้

⁶ มาตรา 15, พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

กระทั่งตัวผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ⁷ นิยามข้างต้นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญสองประการ ได้แก่ ประการแรก คือ การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์หรือตัวแทนของเจ้าของลิขสิทธิ์ อีกประการหนึ่ง คือ การอนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าวมีลักษณะเป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว โดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจะเป็นผู้มีสิทธิเพียงรายเดียวที่สามารถใช้สิทธิที่ระบุไว้ในสัญญาได้ แม้แต่เจ้าของลิขสิทธิ์เองก็ถูกตัดสิทธิทางสัญญา⁸

นอกจากนี้ รัฐบาลบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 (Copyright Act of 1976) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกายังได้กำหนดบทนิยามไว้ว่า “การโอนความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ (A Transfer of Copyright Ownership)” หมายความว่า การโอนสิทธิ การจำนอง การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (Exclusive License) การจำหน่ายจ่ายโอน หรือก่อให้เกิดสิทธิเหนือหลักประกันอื่นใดซึ่งลิขสิทธิ์ หรือสิทธิแบบเด็ดขาดอื่นใด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของลิขสิทธิ์ ไม่ว่าจะถูกจำกัดด้วยระยะเวลาหรือสถานที่หรือไม่ก็ตาม แต่ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่เด็ดขาด⁹ กล่าวคือ กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกาคำหนดนิยามให้คำว่า “การโอนความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์” มีความหมายครอบคลุมไปถึงการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดด้วย เช่นเดียวกับการโอนสิทธิ การจำนอง เป็นต้น¹⁰

1.2 อำนาจฟ้องของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์

เมื่อกล่าวถึงการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ บุคคลใดจะมีอำนาจฟ้องคดีสู่ศาลย่อมเป็นประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาเป็นประการแรก เนื่องจากหากศาลวินิจฉัยว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจฟ้องเสียแล้ว คำฟ้องย่อมต้องถูกยกไปตั้งแต่เริ่มแรกของการดำเนินกระบวนการพิจารณา เนื่องจากการวินิจฉัยประเด็นอื่นต่อไปย่อมไม่ทำให้ผลของคดีเปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีทรัพย์สินทางปัญญา ล้วนแล้วแต่มีการระบุไว้ซึ่งสิทธิแต่ผู้เดียว (Exclusive Rights) ของเจ้าของลิขสิทธิ์ในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ และหลักเกณฑ์ของการอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ แต่ไม่มีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์แต่อย่างใด การพิจารณาเรื่องดังกล่าวจึงต้องเป็นไปตามการตีความตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนพิจารณาการตีความตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

⁷ Section 92 (1), *Copyright, Designs and Patents Act 1988*.

⁸ Lionel Bently et al., *Intellectual Property Law* (New York: Oxford University Press, 6th ed, 2022) 326-328.

⁹ Section 101, *Copyright Act of 1976*.

¹⁰ United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, *17.13 Copyright Interests-Exclusive Licensee* (17 U.S.C. § 201(d)(2)) (2 May 2025) United States Court of Appeals for the Ninth Circuit <<https://www.ce9.uscourts.gov/jury-instructions/node/269>>.

ในส่วนคดีแพ่งนั้น ในกรณีที่เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นผู้ฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ โดยทั่วไปแล้วจะไม่มีประเด็นปัญหาในเรื่องอำนาจฟ้องเนื่องจากเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นผู้มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการใช้ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ และมีสิทธิหวงห้ามไม่ให้บุคคลอื่นกระทำการใด ๆ กับงานอันมีลิขสิทธิ์ของตน ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการละเมิดลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีอำนาจฟ้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹¹ ในทางกลับกัน ในกรณีที่เป็นการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดและผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นผู้ฟ้องคดี ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์มักจะยกข้อต่อสู้ว่าผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่มีอำนาจฟ้องเนื่องจากไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ แต่เป็นเพียงผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเท่านั้น ซึ่งในประเด็นนี้ได้มีคำพิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง คดีหมายเลขดำที่ ทป. 134/2556 คดีหมายเลขแดงที่ ทป. 32/2558 ซึ่งเป็นคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในการแพร่เสียงแพร่ภาพรายการถ่ายทอดสดการแข่งขันฟุตบอลพรีเมียร์ลีกอังกฤษประจำฤดูกาล 2013/2014 ระหว่างบริษัท ซีทีเอช จำกัด (มหาชน) โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดจากสมาคมฟุตบอลพรีเมียร์ลีกอังกฤษ (The Football Association Premier League Limited) กับ บริษัท เจริญเกเบิลทีวีเน็ตเวิร์ก จำกัด กับพวก จำเลยผู้ถูกกล่าวหาว่าละเมิดลิขสิทธิ์ โดยศาลได้วินิจฉัยไว้ว่าผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไม่มีอำนาจฟ้อง เนื่องด้วยเหตุผลสามประการ

เหตุผลประการแรก คือ แม้ว่าโจทก์จะเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในงานอันมีลิขสิทธิ์ตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่สัญญาดังกล่าวเป็นเพียงสัญญาที่เจ้าของลิขสิทธิ์อนุญาตให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตมีสิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ไปทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนตามข้อสัญญาและจำกัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ในสัญญาเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการโอนลิขสิทธิ์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นผู้อนุญาตจึงยังคงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานอันมีลิขสิทธิ์อยู่ การที่บุคคลภายนอกจะนำงานอันมีลิขสิทธิ์นั้นมากระทำด้วยประการใดก็ไม่ถือว่าผู้ที่ได้รับอนุญาตเป็นผู้ถูกระงับละเมิดลิขสิทธิ์ อันจะมีอำนาจฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากบุคคลภายนอกได้ กล่าวโดยสังเขปคือ ศาลวินิจฉัยว่าผู้มีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ต้องเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ที่พิพาทเท่านั้น เมื่อการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไม่มีผลเป็นการโอนลิขสิทธิ์ ผู้ที่ได้รับอนุญาตจึงไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์และไม่มีอำนาจฟ้อง

เหตุผลประการต่อมา คือ แม้สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิจะกำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตมีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ แต่อำนาจฟ้องเป็นการใช้สิทธิทางศาลที่ต้องมีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ให้ใช้สิทธิทางศาลได้ จึงไม่อาจโอนสิทธิการฟ้องร้องคดีหรือทำสัญญากำหนดให้ผู้ใดมีอำนาจฟ้องร้องคดีแทนตนเองได้ เว้นแต่เป็นการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทนกัน กล่าวโดยสังเขปคือ ศาลวินิจฉัยว่า แม้สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิจะกำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตมีอำนาจฟ้อง แต่อำนาจฟ้องเป็นการใช้สิทธิทางศาลที่ต้องมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้ ผู้ที่ได้รับอนุญาตจึงไม่มีอำนาจฟ้อง

¹¹ มาตรา 55, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

เหตุผลประการสุดท้าย คือ แม้สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิจะกำหนดให้โจทก์มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการใช้ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเทศไทย แต่สิทธิตามสัญญาดังกล่าวเป็นเพียงบุคคลสิทธิ บังคับใช้ได้เฉพาะกับคู่สัญญาซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติตามสัญญาต่อกัน บุคคลภายนอกซึ่งไม่ใช่คู่สัญญาย่อมไม่มีหน้าที่รับรู้หรือต้องปฏิบัติตามสัญญานั้นด้วย ด้วยเหตุนี้ การที่บุคคลภายนอกดำเนินการทำซ้ำ คัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ที่พิพาทจึงไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

อนึ่ง ผู้เขียนมีความเห็นต่อประเด็นอำนาจฟ้องของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่เป็นคดีแพ่งว่า ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็นผู้มีอำนาจฟ้อง เนื่องด้วยเหตุผลสองประการ โดยเหตุผลประการแรก คือ การที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถูกละเมิดลิขสิทธิ์ย่อมถือว่ามี การโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้น ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งถือเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิจึงมีอำนาจฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ เจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์คือการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์เป็นสาระสำคัญ มิใช่การคุ้มครองตัวบุคคลเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นเพียงบุคคลที่ได้รับผลโดยตรงจากการที่กฎหมายคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ แต่เมื่อมีการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ย่อมหมายความว่าสิทธิในการใช้ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตกเป็นของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดแล้วโดยสิ้นเชิง ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงย่อมมีสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์นั้นและเพื่อปกป้องสิทธิของตน

ทั้งนี้ แม้บริษัท ซีทีเอช จำกัด (มหาชน) โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดจะได้ยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษา โดยภายหลังศาลฎีกาได้กลับคำพิพากษาในประเด็นอำนาจฟ้องและพิพากษาแก้เป็นว่า การที่ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการใช้ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ที่พิพาทตามข้อสัญญา ผู้ได้รับอนุญาตก็ย่อมมีสิทธิโดยอัตโนมัติในการบังคับใช้สิทธิดังกล่าวในการฟ้องร้อง ต่อสู้ และบังคับใช้สิทธิในลิขสิทธิ์นั้นได้ เมื่อมีบุคคลอื่นกระทำการต่อสิทธิในการใช้ประโยชน์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ได้รับอนุญาต ย่อมถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิของผู้ได้รับอนุญาต ผู้ได้รับอนุญาตจึงมีอำนาจฟ้องผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ได้โดยลำพัง โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้อนุญาต ก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเหตุผลทั้งสามประการที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางซึ่งเป็นศาลชั้นต้นยกขึ้นประกอบการวินิจฉัยว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไม่มีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์นั้นก็สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และคำพิพากษาของศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ก็อาจถูกกลับโดยมติที่ประชุมใหญ่ในคดีอื่นได้ในอนาคต

ในส่วนคดีอาญานั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้แก่ผู้เสียหายและพนักงานอัยการ¹² จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็น

¹² มาตรา 28, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

“ผู้เสียหาย” ที่มีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่เป็นคดีอาญาต่อศาลหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้มีความเห็นแตกต่างกันเป็นสองแนวทาง¹³ ดังต่อไปนี้

ความเห็นแนวทางแรก คือ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา เนื่องจากหากพิจารณาตามลักษณะเฉพาะของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดจะเห็นได้ว่า สัญญาประเภทนี้มีข้อกำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตแต่เพียงผู้เดียวที่มีสิทธิใช้ประโยชน์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยแม้แต่ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เองก็ไม่สามารถใช้สิทธิแต่ผู้เดียวในระหว่างที่สัญญามีผลบังคับใช้ หากผู้ได้รับอนุญาตไม่มีอำนาจฟ้อง ก็ไม่มีบุคคลใดมีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ได้ เพราะแม้แต่เจ้าของลิขสิทธิ์เองก็ไม่สามารถใช้สิทธิแต่ผู้เดียวได้ จึงไม่อาจถือได้ว่าเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นผู้เสียหายในคดีอาญา

ความเห็นแนวทางที่สอง คือ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไม่ถือเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา เนื่องด้วยเหตุผลสี่ประการ โดยเหตุผลประการแรกคือ เนื่องจากการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไม่มีผลเป็นการโอนลิขสิทธิ์ กล่าวคือ ลิขสิทธิ์ยังคงเป็นของผู้อนุญาต มิใช่ผู้ได้รับอนุญาต การละเมิดลิขสิทธิ์นั้นเป็นการกระทำความผิดงานอันมีลิขสิทธิ์ แต่ผู้ได้รับอนุญาตมีเพียงสิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้สัญญาเท่านั้น ไม่สามารถใช้สิทธิตามสัญญายกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ได้ เหตุผลประการที่สอง คือ การละเมิดลิขสิทธิ์เป็นการแสวงหาประโยชน์ในงานอันมีลิขสิทธิ์โดยไม่ได้รับอนุญาต และไม่ได้อำนาจตอบแทนให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์จึงได้รับความเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ที่ควรได้รับจากงานอันมีลิขสิทธิ์ของตนไป เหตุผลประการที่สาม คือ การที่เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่สามารถใช้สิทธิแต่ผู้เดียวของตนในระหว่างอายุสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นเพียงนิติสัมพันธ์ต่อผู้ได้รับอนุญาตในฐานะคู่สัญญาหรือเป็นบุคคลสิทธิที่บังคับใช้ได้ระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่มีหน้าที่ควรวินการใช้ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ของตนต่อบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่สัญญานอกจากนี้ ในกรณีที่เจ้าของลิขสิทธิ์ใช้สิทธิแต่ผู้เดียวในระหว่างอายุสัญญา ก็ส่งผลให้เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องรับผิดชอบผู้ได้รับอนุญาตในฐานะผิดสัญญาเท่านั้น มิใช่การรับผิดชอบในฐานะละเมิดลิขสิทธิ์ และเหตุผลประการสุดท้าย คือ หากพิจารณาเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งบัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้ศาลจ่ายค่าปรับที่จำเลยได้ชำระตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์จำนวนกึ่งหนึ่ง¹⁴ จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์คือการเยียวยาความเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ มิใช่ผู้ได้รับอนุญาต หากถือว่าผู้ได้รับอนุญาตเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาฐานละเมิดลิขสิทธิ์ ศาลก็ไม่สามารถจ่ายค่าปรับกึ่งหนึ่งนั้นให้แก่ผู้ได้รับอนุญาตเนื่องจากผู้ได้รับอนุญาตไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์

¹³ ปริญญา ศิผคง, *หลักกฎหมายลิขสิทธิ์และบทวิเคราะห์* (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563) 120-122.

¹⁴ มาตรา 76, *พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537*.

อนึ่ง ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นแนวทางแรกว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา เนื่องจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะต้องขาดรายได้จากการใช้ประโยชน์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิสืบเนื่องจากประชาชนเกิดทางเลือกในการรับชมงานอันมีลิขสิทธิ์ผ่านช่องทางอื่นที่ละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดจึงถือเป็นผู้เสียหายตามบทนิยามแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในขณะที่เจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นผู้อนุญาตให้ใช้สิทธินั้นมักจะไม่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ เนื่องจากแม้จะมีการละเมิดลิขสิทธิ์แต่โดยหลักแล้วเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ยังคงได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิ (Licensing Fee) จากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามข้อกำหนดในสัญญาเช่นเดิม จึงไม่อาจถือว่าเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นผู้เสียหายตามบทนิยามแห่งประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้ เมื่อคู่สัญญาในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิมีเพียงสองฝ่ายได้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์กับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ และเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ถือเป็นผู้เสียหายตามที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว หากจะพิจารณาว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิก็ไม่ใช่ผู้เสียหายอีกก็จะมีผู้ใดมีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่เป็นคดีอาญาต่อศาลได้ ซึ่งย่อมไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายลิขสิทธิ์ที่บังคับใช้เพื่อป้องกันมิให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์และเพื่อให้สามารถดำเนินการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดเป็นโจทก์ฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่เป็นคดีอาญา ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์มักจะยกข้อต่อสู้ว่าโจทก์เป็นเพียงผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้รับโอนลิขสิทธิ์ จึงไม่ใช่ผู้เสียหายและไม่มีอำนาจฟ้อง ซึ่งเป็นข้อต่อสู้ในลักษณะเดียวกับคดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่เป็นคดีแพ่ง โดยในประเด็นนี้ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5395/2546 ซึ่งเป็นคดีละเมิดลิขสิทธิ์ระหว่าง บริษัท โรส วิดีโอ จำกัด โจทก์ และบริษัท เซเวน มีเดีย เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด กับพวก จำเลย โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าบริษัท โรส วิดีโอ จำกัด ซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้อง อย่างไรก็ดี ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 267/2547 ซึ่งเป็นคดีละเมิดลิขสิทธิ์ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดราชบุรี โจทก์ และนายบุญทัศน์ วงศ์วัฒนากิจ จำเลย นั้น ศาลชั้นต้นได้พิพากษาว่าบริษัท นนทนนท์ เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด ซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็นผู้เสียหาย และสามารถร้องทุกข์ในความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ได้แต่ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาแก้เป็นว่าบริษัทฯ เป็นเพียงผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ จึงไม่ถือเป็นผู้เสียหายที่จะร้องทุกข์ในความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์

อนึ่ง แม้ว่าท้ายที่สุดแล้วคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 267/2547 จะมีการกลับคำพิพากษาโดยศาลฎีกาเป็นว่าบริษัท นนทนนท์ เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด ซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่จำเลยในความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ได้ และให้กลับไปบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น แต่ก็มีข้อควรพิจารณาว่าคดีนี้มี

การกลับคำพิพากษาได้เพราะโจทก์ได้ใช้สิทธิในการฎีกา ซึ่งหากโจทก์ไม่ได้มีการใช้สิทธิดังกล่าว คำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไม่ถือเป็นผู้เสียหายและไม่มีอำนาจฟ้องก็จะเป็นที่สุด และอาจเป็นแนวคำวินิจฉัยของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้แม้ว่าคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไม่ถือเป็นผู้เสียหายและไม่มีอำนาจฟ้องจะเป็นคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ มิใช่คำพิพากษาศาลฎีกาที่เป็นที่สุด แต่ก็มีประเด็นให้พิจารณาว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 267/2547 นั้นไม่สอดคล้องกับหลักการที่ได้วางไว้ก่อนหน้าในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5395/2546 ซึ่งเป็นคดีอาญาเหมือนกัน และย่อมแสดงให้เห็นว่าประเด็นพิพาทดังกล่าวยังคงมีความไม่ชัดเจน และคำพิพากษาศาลฎีกาก็อาจถูกกลับโดยมติที่ประชุมใหญ่ในคดีอื่นได้ในอนาคต

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถสรุปได้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยยังขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนในเรื่องอำนาจฟ้องของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ทั้งนี้ ตามที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศอันได้แก่สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา พบว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของทั้งสองประเทศมีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์เหมือนกัน กล่าวคือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์การออกแบบ และสิทธิบัตร ค.ศ. 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988 หรือ CDPA) ได้กำหนดว่าเมื่ออยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดกับบุคคลภายนอกที่ละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดสามารถกระทำการในลักษณะเดียวกับเจ้าของลิขสิทธิ์ได้¹⁵ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดสามารถดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์และเรียกค่าเสียหายในนามของตนเองสำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากวันที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าวเสมือนหนึ่งว่าเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ที่ถูกละเมิด และรัฐบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 (Copyright Act of 1976) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้เฉพาะเจ้าของลิขสิทธิ์หรือเจ้าของสิทธิแต่ผู้เดียวโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นที่มีสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์¹⁶ โดยผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็น “เจ้าของสิทธิแต่ผู้เดียวโดยชอบด้วยกฎหมาย” ของสิทธิที่ได้รับอนุญาต จึงมีสิทธิดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในนามของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องให้เจ้าของลิขสิทธิ์เข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีแต่อย่างใด¹⁷ ด้วยเหตุนี้ ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา เมื่อมีการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดจึงมีสิทธิได้รับความคุ้มครองและการเยียวยาตามกฎหมายเช่นเดียวกับเจ้าของลิขสิทธิ์ ภายใต้ขอบเขตของสิทธิที่ตนถือครองอยู่

¹⁵ Section 101, *Copyright, Designs and Patents Act 1988*.

¹⁶ Section 501 (b), *Copyright Act of 1976*.

¹⁷ United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, *SILVERS v. SONY PICTURES ENTERTAINMENT INC (2005)* (2 May 2025) FindLaw Caselaw: US Laws, Cases, Codes, and Statutes <<https://caselaw.findlaw.com/court/us-9th-circuit/1195551.html>>.

1.3 สิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด

กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ทั้งนี้ จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ อันได้แก่สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา พบว่านอกจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาจะมีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์เหมือนกันแล้ว กฎหมายลิขสิทธิ์ของสองประเทศดังกล่าวยังได้มีการกำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิประการอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกสองประการ อันได้แก่ สิทธิในการได้รับค่าเสียหายที่ศาลสั่งให้ชดเชยและสิทธิในการขอให้ศาลสั่งให้ระงับหรือละเว้นการกระทำละเมิด กล่าวคือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ การออกแบบ และสิทธิบัตร ค.ศ. 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988 หรือ CDPA) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักร ได้กำหนดให้ทั้งเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิเข้าร่วมเป็นคู่ความในคดีละเมิดลิขสิทธิ์และมีสิทธิได้รับค่าเสียหายที่ศาลสั่งให้ชดเชย โดยศาลมีอำนาจแบ่งสรรค่าเสียหายหรือผลกำไรที่ได้จากการละเมิดลิขสิทธิ์ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดตามที่เห็นสมควร โดยพิจารณาจากความเสียหายที่แต่ละฝ่ายได้รับหรือประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายพึงได้รับจากการละเมิดลิขสิทธิ์¹⁸ และรัฐบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 (Copyright Act of 1976) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาทางการเงินเช่นเดียวกับเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยการเยียวยาดังกล่าวรวมถึงค่าเสียหายที่แท้จริงและผลกำไรจากการละเมิดลิขสิทธิ์¹⁹ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ การออกแบบ และสิทธิบัตร ค.ศ. 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988 หรือ CDPA 1988) และรัฐบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 (Copyright Act of 1976) ยังได้กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวเพื่อป้องกันหรือยุติการละเมิดลิขสิทธิ์ที่ได้รับอนุญาต²⁰ เนื่องจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดถือเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในส่วนของสิทธิที่ได้รับอนุญาต จึงถือเป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในฐานะเจ้าของสิทธิที่ถูกละเมิด²¹

1.4 แบบของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยมิได้กำหนดแบบในการอนุญาตให้ใช้สิทธิไว้ ผู้อนุญาตและผู้ได้รับอนุญาตจึงไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ

¹⁸ Section 102, *Copyright, Designs and Patents Act 1988*.

¹⁹ Section 504 (c), *Copyright Act of 1976*.

²⁰ Section 96, *Copyright, Designs and Patents Act 1988*.

²¹ Section 502, *Copyright Act of 1976*.

แต่อย่างไรก็ตาม แต่อาจตกลงกันได้โดยวาจาก็ได้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8330/2549²² อย่างไรก็ดี จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา พบว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดให้การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อเหมือนกัน กล่าวคือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ การออกแบบ และสิทธิบัตร ค.ศ. 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988 หรือ CDPA) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรได้กำหนดให้การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและมีการลงลายมือชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์หรือตัวแทนของเจ้าของลิขสิทธิ์จึงจะมีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย²³ และรัฐบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 (Copyright Act of 1976) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้ “การโอนความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์” ซึ่งมีความหมายครอบคลุมไปถึงการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ต้องทำเป็นหนังสือ รวมทั้งลงลายมือชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์หรือตัวแทนผู้รับมอบอำนาจ จึงจะมีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย หากไม่ปฏิบัติตามจะส่งผลให้การอนุญาตให้ใช้สิทธิตกเป็นโมฆะหรือไม่อาจบังคับใช้ได้ตามกฎหมายลิขสิทธิ์²⁴

2. แนวทางปฏิบัติและต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยมีบทบัญญัติว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยกำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลง การเผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือการให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ วัสดุทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างไรหรือไม่ก็ได้แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ ทั้งนี้ การพิจารณาว่าเงื่อนไขข้างต้นจะเป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง (พ.ศ. 2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนที่ 3 ก หน้า 5 วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2540)²⁵ และกำหนดว่าในกรณีที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ ย่อมไม่ตัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธินั้นได้ด้วยเว้นแต่ในหนังสืออนุญาตได้ระบุเป็นข้อห้ามไว้²⁶ แต่ไม่มีการกำหนดแบบของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

นอกจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยไม่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับแบบของการอนุญาตให้ใช้สิทธิที่ชัดเจนแล้ว กรมทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ก็ไม่ได้มีการกำหนดรายละเอียดของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่อย่างใด มีเพียงการจัดทำและเผยแพร่ตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์บางประเภทและข้อเสนอแนะการใช้ตัวอย่างสัญญา

²² อรรถพรณ พันธ์พัฒนา, *คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์* (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 7, 2566) 56-57.

²³ Section 90 (3) and Section 92 (1), *Copyright, Designs and Patents Act 1988*.

²⁴ Section 204 (a) and Section 101, *Copyright Act of 1976*.

²⁵ มาตรา 15, *พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537*.

²⁶ มาตรา 16, *พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537*.

ดังกล่าว เช่น สัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม สัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรม สัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ในงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น²⁷

ทั้งนี้ จากการศึกษาแนวทางปฏิบัติและต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา พบว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ การออกแบบ และสิทธิบัตร ค.ศ. 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988 หรือ CDPA) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักร และรัฐบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 (Copyright Act of 1976) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกาก็ไม่มีการกำหนดรายละเอียดของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่อย่างใด มีเพียงบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดให้การอนุญาตให้ใช้สิทธิต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อเท่านั้น

อย่างไรก็ดี แม้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาจะไม่ได้กำหนดรายละเอียดของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาก็มีหน่วยงานที่มีบทบาทเชิงรุกในการจัดทำแนวทางปฏิบัติในการอนุญาตให้ใช้สิทธิเผยแพร่ต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิและนำเสนอภาพรวมเกี่ยวกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยสหราชอาณาจักรมีหน่วยงานที่เรียกว่าสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Office หรือ IPO) ส่วนสหรัฐอเมริกามีหน่วยงานที่เรียกว่าสำนักงานลิขสิทธิ์แห่งสหรัฐอเมริกา (U.S. Copyright Office) โดยทั้งสองหน่วยงานดังกล่าวได้แนะนำให้ผู้ใช้งานศึกษาเอกสารจากองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization หรือ WIPO) อันได้แก่ เอกสารที่เรียกว่า “WIPO Guide on the Licensing of Copyright and Related Rights”²⁸ ที่ครอบคลุมเงื่อนไขต้นแบบในการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ และเอกสารที่เรียกว่า “Model Agreements”²⁹ ซึ่งเป็นต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ รวมถึงต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในทรัพย์สินทางปัญญา และต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยมีเชิงอรรถและคำอธิบายอย่างละเอียดในแต่ละประเด็นที่ควรพิจารณาเมื่อต้องปรับใช้สัญญาดังกล่าว

เมื่อได้ศึกษาต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Copyright License Agreement) ซึ่งอยู่ในเอกสารที่เรียกว่า “Model Agreements” ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization หรือ WIPO) แล้ว พบว่ามีข้อสัญญาที่กำหนดสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ไว้อย่างชัดเจน โดยได้มีการกำหนดสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ดังต่อไปนี้

²⁷ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้งานลิขสิทธิ์ (1 พฤษภาคม 2568) กรมทรัพย์สินทางปัญญา <<https://www.ipthailand.go.th/ตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้งานลิขสิทธิ์.html>>.

²⁸ World Intellectual Property Organization (WIPO), *WIPO Guide on the Licensing of Copyright and Related Rights* (30 Apr 2025) WIPO – World Intellectual Property Organization <<https://tind.wipo.int/record/28719?v=pdf>>.

²⁹ World Intellectual Property Organization (WIPO), *Model Agreements* (1 May 2025) WIPO – World Intellectual Property Organization <https://www.wipo.int/documents/d/universities/docs-en-ip-toolkit-model_agreements.docx>.

(ก) คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายรับทราบว่า ในฐานะผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ผู้ได้รับอนุญาต มีสิทธิในการดำเนินคดีกับผู้ละเมิดงานอันมีลิขสิทธิ์ และหากผู้ได้รับอนุญาตเลือกที่จะดำเนินคดี ผู้ได้รับอนุญาตจะมีอำนาจควบคุมกระบวนการทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว และจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อค่าธรรมเนียมทางกฎหมายและค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีดังกล่าวแต่เพียงผู้เดียว

(ข) ผู้อนุญาตต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับอนุญาตตามที่ผู้ได้รับอนุญาตร้องขอเกี่ยวกับการดำเนินคดีดังกล่าว โดยค่าใช้จ่ายทั้งหมดให้ตกเป็นภาระของผู้ได้รับอนุญาต ทั้งนี้ ผู้อนุญาตจะไม่ถูกบังคับให้เข้าร่วมเป็นคู่ความในคดีดังกล่าว เว้นแต่กฎหมายที่ใช้อยู่บังคับได้กำหนดไว้ และหากผู้อนุญาตตกลงเข้าร่วมคดี ค่าใช้จ่ายจะตกเป็นภาระของผู้ได้รับอนุญาต

(ค) ค่าเสียหายหรือเงินตามข้อตกลงยอมความที่ผู้ได้รับอนุญาตได้รับจากการดำเนินคดีดังกล่าว ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องจ่ายเงินดังกล่าวให้แก่ผู้อนุญาตในจำนวนที่เท่ากับค่าตอบแทนลิขสิทธิ์ที่ผู้ได้รับอนุญาตต้องชำระตามสัญญา โดยอิงจากรายได้ยอดขายที่ใช้ในการประเมินค่าเสียหายหรือเงินยอมความของผู้ได้รับอนุญาต (ซึ่งแตกต่างจากจำนวนค่าเสียหายที่ได้รับจริง) หรือร้อยละ 50 ของจำนวนสุทธิที่ได้รับจริงหลังหักค่าใช้จ่ายที่สมเหตุสมผลจากการดำเนินคดีดังกล่าว แล้วแต่อย่างใดจะน้อยกว่า³⁰

บทสรุป

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยได้กำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการทำซ้ำหรือดัดแปลง การเผยแพร่ต่อสาธารณชน การให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง การให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น และการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิดังกล่าวข้างต้น (Licensing) การอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นสามารถกระทำได้ทั้งแบบเด็ดขาด (Exclusive Licensing) แบบไม่เด็ดขาด (Non-exclusive Licensing) และแบบกึ่งเด็ดขาด (Sole Licensing) โดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดนั้นเป็นกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตแต่เพียงผู้เดียวเป็นผู้มีสิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์ไปทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่มีสิทธิที่จะอนุญาตให้บุคคลอื่นนำงานนั้นไปกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าว และแม้แต่ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เองก็ไม่มีสิทธิที่จะใช้งานของตนหรือใช้สิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งข้างต้นในระหว่างอายุสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ของตนในขณะเดียวกันกับที่ได้อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิเช่นเดียวกันนั้น

ตามนิยามของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดข้างต้น ผู้ประกอบธุรกิจหลายรายมักเลือกที่จะทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในงานอันมีลิขสิทธิ์กับผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด เนื่องจาก

³⁰ World Intellectual Property Organization (WIPO), *Copyright License Agreement* (1 May 2025) WIPO – World Intellectual Property Organization <https://www.wipo.int/documents/d/universities/docs-en-ip-toolkit-model_agreements.docx>.

การให้สิทธิแบบเด็ดขาดในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งย่อมส่งผลให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดไม่มีคู่แข่งในตลาดและมีความเป็นไปได้ที่จะสร้างผลกำไรได้สูง อย่างไรก็ตาม ผู้ได้รับอนุญาตในประเทศไทยมักจะต้องประสบปัญหาการถูกละเมิดลิขสิทธิ์โดยการทำซ้ำ คัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งทำให้ผู้ได้รับอนุญาตได้รับความเสียหาย เนื่องจาก ผู้ได้รับอนุญาตต้องลงทุนและเสียค่าตอบแทนจำนวนมากเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิแบบเด็ดขาดภายใต้ขอบเขตที่จำกัด ด้วยเหตุนี้ ผู้ได้รับอนุญาตจึงมักเลือกที่จะดำเนินคดีกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์

อย่างไรก็ดี เนื่องจากผู้อนุญาตมักไม่ได้ระบุถึงสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ส่งผลให้ผู้ได้รับอนุญาตไม่สามารถดำเนินคดีด้วยตนเองได้ และเมื่อพิจารณาถึงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีทรัพย์สินทางปัญญาล้วนแล้วแต่มีการระบุไว้ซึ่งสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ และหลักเกณฑ์ของการอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ที่ห้ามมิให้กำหนดเงื่อนไขในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม แต่มีได้มีบทบัญญัติให้ผู้ได้รับอนุญาตเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์แต่อย่างใด การพิจารณาถึงอำนาจฟ้องของผู้ได้รับอนุญาตจึงต้องเป็นไปตามการตีความบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแนวคำพิพากษาในประเด็นดังกล่าวทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญายังคงมีความไม่ชัดเจน

ผลจากการศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยโดยเปรียบเทียบกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ อัน ได้แก่ สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาทำให้พบว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยยังขาดบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนในเรื่องผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดและการอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ อาทิ การกำหนดขอบเขตของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด การกำหนดอำนาจฟ้องของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ การกำหนดสิทธิประการต่าง ๆ ของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด การกำหนดแบบของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ในขณะที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกานั้นมีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดเรื่องดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดขอบเขตของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด การกำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีอำนาจดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในนามของตนเอง มีสิทธิในการได้รับค่าเสียหายที่ศาลสั่งให้ชดเชย และมีสิทธิในการขอให้ศาลสั่งให้ระงับหรือละเว้นการกระทำละเมิด การกำหนดให้การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อ เป็นต้น ผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยในบทความวิจัยฉบับนี้ซึ่งกำหนดไว้ว่า ประเทศไทยยังขาดบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนในเรื่องผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ทำให้เกิดปัญหาการตีความเรื่องสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากประเทศไทยยังขาดบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนในเรื่องผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ทำให้เกิดปัญหาการตีความเรื่องสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งสามารถดำเนินการได้สองแนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก คือ การนำหลักการของกฎหมายต่างประเทศในเรื่องการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดและสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์มาพัฒนาและปรับปรุงพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เพื่อให้สิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีความชัดเจน และอีกแนวทางหนึ่ง คือ การจัดทำต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิที่มีข้อกำหนดเรื่องสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิประการอื่น ๆ ที่ชัดเจนเพื่อป้องกันมิให้เกิดข้อพิพาทหรือความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคู่สัญญาในภายหลัง

ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยโดยเพิ่มการกำหนดบทนิยามของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดเช่นเดียวกับที่ปรากฏในกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดสามารถได้รับความคุ้มครองและการเยียวยาตามกฎหมายเทียบเท่ากับเจ้าของลิขสิทธิ์ และสามารถดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องแจ้งหรือได้รับความยินยอมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยอาจบัญญัติว่า

“การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด” หมายความว่า การที่เจ้าของลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ได้อนุญาตให้ผู้ใดผู้หนึ่งเพียงผู้เดียวใช้สิทธิตามมาตรา 15 (5) และตัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะใช้สิทธินั้นหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธินั้นได้ด้วย”

นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ให้รองรับสิทธิประการอื่น ๆ ของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดจำนวนสี่ประการ อันได้แก่ สิทธิในการฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ สิทธิในการได้รับค่าเสียหายที่ศาลสั่งให้ชดเชย สิทธิในการขอให้ศาลสั่งให้ระงับหรือละเว้นการกระทำละเมิด และสิทธิในการได้รับค่าปรับที่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ชำระตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 63 มาตรา 64 มาตรา 65 และมาตรา 76 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ตามลำดับ เพื่อให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดมีสิทธิฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ภายในสามปีนับแต่วันที่ผู้ได้รับอนุญาตรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์ และเพื่อให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอนุญาตตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรเช่นเดียวกับบทบัญญัติมาตรา 102 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ การออกแบบ และสิทธิบัตร ค.ศ. 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988 หรือ CDPA) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักร

และมาตรา 504 (c) แห่งรัฐบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 (Copyright Act of 1976) ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งเพื่อให้ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิในการขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่าบุคคลใดกระทำการหรือกำลังจะกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์เช่นเดียวกับบทบัญญัติมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ การออกแบบ และสิทธิบัตร ค.ศ. 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988 หรือ CDPA 1988) และมาตรา 502 แห่งรัฐบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 (Copyright Act of 1976) และมีสิทธิได้รับค่าปรับที่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ชำระตามคำพิพากษาเป็นจำนวนกึ่งหนึ่ง โดยอาจบัญญัติว่า

“ในกรณีที่โจทก์หรือผู้ยื่นคำขอเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดให้นำมาตรา 63 มาตรา 64 มาตรา 65 และมาตรา 76 มาใช้บังคับแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดโดยอนุโลม”

นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยควรมีการกำหนดให้การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อผู้อนุญาต เช่นเดียวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา เพื่อลดความเป็นไปได้ในการเกิดข้อพิพาทระหว่างผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยอาจบัญญัติว่า

“การอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ”

นอกจากการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์จะสามารถกระทำได้โดยการนำหลักการของกฎหมายต่างประเทศในเรื่องการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดและสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์มาพัฒนาและปรับปรุงพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แล้ว ผู้เขียนเห็นว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังสามารถดำเนินการได้อีกแนวทางหนึ่ง คือ การจัดทำต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิที่มีข้อกำหนดเรื่องสิทธิในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิประการอื่น ๆ ที่ชัดเจนเพื่อป้องกันมิให้เกิดข้อพิพาทหรือความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคู่สัญญาในภายหลัง โดยผู้เขียนเห็นว่ากรมทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐของประเทศไทยที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาควรมีการจัดทำต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิที่สามารถปรับใช้ได้กับงานอันมีลิขสิทธิ์ทุกประเภท โดยอาจศึกษาและใช้ต้นแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization หรือ WIPO) เป็นตัวอย่างแล้วนำมาแปลเป็นภาษาไทย และปรับแก้ไขข้อสัญญาให้สอดคล้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทย

ทั้งนี้ ในการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด ผู้เขียนเห็นว่าผู้อนุญาตกับผู้ได้รับอนุญาตควรกำหนดข้อสัญญาว่าด้วยการบังคับใช้สิทธิต่อบุคคลภายนอกผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ โดยให้มีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การแจ้งเตือนการละเมิดลิขสิทธิ์ของบุคคลภายนอกให้ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รับทราบ การบังคับใช้สิทธิโดยผู้อนุญาต การบังคับใช้สิทธิโดยผู้ได้รับอนุญาต อำนาจควบคุมกระบวนการดำเนินคดี

สิทธิในการประนีประนอมยอมความ วิธีการแบ่งปันค่าเสียหาย และความร่วมมือหรือการเข้าร่วมในคดี³¹ โดยอาจกำหนดรายละเอียดของข้อสัญญาดังต่อไปนี้

“(ก) การแจ้งเตือนการละเมิดลิขสิทธิ์ของบุคคลภายนอกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รับทราบ

เมื่อผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผู้อนุญาต”) หรือผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาต”) (รวมเรียกว่า “คู่สัญญา”) ได้รับข้อมูลที่แสดงว่ามีการละเมิดลิขสิทธิ์ในขอบเขตที่ได้รับอนุญาตโดยบุคคลภายนอก (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “การละเมิดลิขสิทธิ์ของบุคคลภายนอก”) คู่สัญญาฝ่ายนั้นต้องแจ้งคู่สัญญาอีกฝ่ายเป็นลายลักษณ์อักษรถึงการละเมิดลิขสิทธิ์ของบุคคลภายนอกดังกล่าว

(ข) การบังคับใช้สิทธิโดยผู้อนุญาต

ผู้อนุญาตมีสิทธิเบื้องต้น แต่ไม่ใช่หน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการใด ๆ เพื่อหยุดยั้งการละเมิดลิขสิทธิ์ของบุคคลภายนอกนั้น และผู้ได้รับอนุญาตต้องให้ความร่วมมือกับผู้อนุญาตในการดำเนินการดังกล่าวโดยค่าใช้จ่ายของผู้อนุญาต

(ค) การบังคับใช้สิทธิโดยผู้ได้รับอนุญาต

หากผู้อนุญาตไม่ได้ดำเนินการใด ๆ เพื่อหยุดยั้งการละเมิดลิขสิทธิ์ของบุคคลภายนอกภายในเก้าสิบ (90) วัน หลังจากได้รับแจ้งจากผู้ได้รับอนุญาต ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิที่จะเป็นผู้เริ่มกระบวนการฟ้องร้องต่อผู้ถูกกล่าวหาว่าละเมิดลิขสิทธิ์ในนามและค่าใช้จ่ายของผู้ได้รับอนุญาตเอง

(ง) อำนาจควบคุมกระบวนการดำเนินคดี

คู่สัญญาฝ่ายที่เริ่มดำเนินคดีกับบุคคลภายนอกเนื่องจากการละเมิดลิขสิทธิ์ (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ฝ่ายที่ดำเนินคดี”) มีอำนาจควบคุมกระบวนการพิจารณาดังกล่าวแต่เพียงผู้เดียว และมีสิทธิแบบเด็ดขาดในการจ้างที่ปรึกษากฎหมายที่ตนเลือก และมีอำนาจดำเนินและควบคุมกระบวนการในคดี ส่วนคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ดำเนินคดี (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ฝ่ายที่ไม่ได้ดำเนินคดี”) มีสิทธิที่จะเข้าร่วมในกระบวนการดังกล่าวโดยเสียค่าใช้จ่ายด้วยตนเองโดยสามารถแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายที่ตนเลือกได้

(จ) สิทธิในการประนีประนอมยอมความ

ฝ่ายที่ดำเนินคดีมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการตกลงยุติคดีที่ยื่นฟ้องตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินี้ ทั้งนี้ หากฝ่ายที่ดำเนินคดีคือผู้อนุญาต และประสงค์ที่จะประนีประนอมยอมความด้วยการให้สิทธิอนุญาตแก่บุคคลภายนอกในขอบเขตสิทธิแบบเด็ดขาดของผู้ได้รับอนุญาต ฝ่ายผู้อนุญาตต้องบอกกล่าวแก่ผู้ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรให้ทราบถึงเงื่อนไขในการประนีประนอมยอมความดังกล่าว และผู้ได้รับ

³¹ Jorge L. Contreras, *Intellectual Property Licensing and Transactions: Theory and Practice* (Cambridge: Cambridge University Press, 2022) 336-341.

อนุญาตมีสิทธิที่จะตกลงหรือปฏิเสธการประนีประนอมยอมความดังกล่าวตามดุลพินิจที่เหมาะสม หากผู้ได้รับอนุญาตไม่ตอบกลับหนังสือบอกกล่าวถึงเงื่อนไขในการประนีประนอมยอมความภายในสิบ (10) วันทำการ จะถือว่าผู้ได้รับอนุญาตตกลงกับเงื่อนไขที่ประนีประนอมยอมความโดยอัตโนมัติ หากฝ่ายที่ดำเนินคดีคือผู้ได้รับอนุญาต และประสงค์ที่จะประนีประนอมยอมความด้วยการให้สิทธิอนุญาตแก่บุคคลภายนอกในขอบเขตสิทธิแบบเด็ดขาดของผู้ได้รับอนุญาต ฝ่ายผู้ได้รับอนุญาตต้องบอกกล่าวแก่ผู้อนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรให้ทราบถึงเงื่อนไขในการประนีประนอมยอมความดังกล่าว และผู้อนุญาตมีสิทธิที่จะตกลงหรือปฏิเสธการประนีประนอมยอมความดังกล่าวตามดุลพินิจที่เหมาะสม หากผู้อนุญาตไม่ตอบกลับหนังสือบอกกล่าวถึงเงื่อนไขในการประนีประนอมยอมความภายในสิบ (10) วันทำการ จะถือว่าผู้อนุญาตตกลงกับเงื่อนไขที่ประนีประนอมยอมความโดยอัตโนมัติ

(จ) วิธีการแบ่งปันค่าเสียหาย

การได้รับเงินหรือค่าชดเชย ไม่ว่าโดยการประนีประนอมยอมความหรือคำพิพากษาจากบุคคลภายนอกอันเกิดจากการดำเนินคดีที่ริเริ่มตามหัวข้อนี้จะถูกนำมาใช้เพื่อชำระคืนแก่ฝ่ายที่ดำเนินคดีในส่วนของค่าธรรมเนียม ค่าดำเนินการ และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงก่อนเป็นลำดับแรก ส่วนที่เหลือหลังจากนั้นจะถูกแบ่งตามสัดส่วน [__% ให้ผู้อนุญาต/ฝ่ายที่ดำเนินคดี และ __% ให้ผู้ได้รับอนุญาต/ฝ่ายที่ไม่ได้ดำเนินคดี]

(ข) ความร่วมมือหรือการเข้าร่วมในคดี

ฝ่ายที่ไม่ได้ดำเนินคดีต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ และให้ความช่วยเหลือทุกประการตามที่ฝ่ายที่ดำเนินคดีร้องขออย่างสมเหตุสมผลในการดำเนินคดีใดตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินี้ รวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการเข้าเป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาดังกล่าวหากมีการร้องขอจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง”

นอกจากนี้ ในกรณีที่เกิดการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดกับบุคคลภายนอกผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้ได้รับอนุญาตอาจมีการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิช่วงกับบุคคลภายนอกผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ (Sub-licensing) เพื่อยุติคดีละเมิดลิขสิทธิ์ โดยผู้ได้รับอนุญาตจะอนุญาตให้บุคคลภายนอกผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าวต่อไปโดยเสียค่าตอบแทนการใช้สิทธิ (Licensing Fee)

ในการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิช่วงเพื่อยุติคดีละเมิดลิขสิทธิ์ดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าผู้ได้รับอนุญาตกับบุคคลภายนอกผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ควรกำหนดข้อสัญญาให้มีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การอนุญาตให้ใช้สิทธิช่วงและการยุติคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ได้แก่ การถอนฟ้อง การสละสิทธิเรียกร้องและข้อตกลงไม่ฟ้องร้องคดี การกำหนดคดีที่ผู้ได้รับอนุญาต การไม่ยอมรับการกระทำละเมิด การรับรองความเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด และการไม่ได้แย่งความถูกต้องของสิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์³² โดยอาจกำหนดรายละเอียดของข้อสัญญาดังต่อไปนี้

³² Jorge L. Contreras, *Intellectual Property Licensing and Transactions: Theory and Practice* (Cambridge: Cambridge University Press, 2022) 358-361.

“(ก) การถอนฟ้อง

ผู้ถูกกล่าวหาว่าละเมิดลิขสิทธิ์ (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “จำเลย”) ต้องจัดทำ ลงนาม และส่งมอบเอกสาร การถอนตัวและถอนฟ้องในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่ได้ตกลงไว้ทั่วโลกให้แก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบ เต็ดขาด (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “โจทก์”) ตามรูปแบบที่แนบไว้ในเอกสารแนบท้ายฉบับนี้ตามที่ปรากฏในเอกสาร แนบท้าย ภายในกำหนดเวลาไม่เกินหนึ่ง (1) วันทำการหลังจากวันที่สัญญามีผลบังคับใช้ ส่วนโจทก์จะ ต้องดำเนินการยื่นเอกสารการถอนตัวและถอนฟ้องที่โจทก์และจำเลยได้ลงนามครบถ้วนต่อศาลและ หน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องโดยทันที การถอนฟ้องคดีในศาลทั้งหมดจะต้องเป็นการถอนฟ้องโดยมีผลผูกพัน

(ข) การสละสิทธิเรียกร้องและข้อตกลงไม่ฟ้องร้องคดี

(1) เมื่อโจทก์ได้รับชำระเงินสำหรับการยุติข้อพิพาท โจทก์ในนามของตนเองและบริษัทในเครือ โดยปราศจากเงื่อนไขและไม่อาจเพิกถอนได้ใน การขอสละสิทธิ ยกเลิก ให้อภัย ทำให้ปราศจากภาระ และ ยกเว้นความรับผิดชอบโดยตลอดของจำเลย รวมถึงพนักงานทั้งปัจจุบันและอดีต กรรมการ เจ้าหน้าที่ ผู้ถือหุ้น ตัวแทน ผู้สืบทอด ผู้ได้รับสิทธิทดแทน ทายาท ผู้บริหารมรดก และผู้จัดการมรดก ในสิทธิหน้าที่ของพวกเขาจากหนี้ ข้อเรียกร้อง การดำเนินคดี เหตุแห่งการดำเนินคดี คดีความ จำนวนเงินหรือจำนวนเงินใด ๆ บัญชี การคำนวณ พันธะ ข้อสัญญาพิเศษ ข้อตกลง ข้อสัญญา ข้อโต้แย้ง สัญญา การให้สัตย์ การกระทำ การละเว้น การเปลี่ยนแปลง ความเสียหาย ความรับผิดชอบเพิ่มเติม ความรับผิดชอบ และความผิดทุกประเภทไม่ว่า จะทางกฎหมายหรือทางธรรมชาติ ทั้งที่ระบุไว้และไม่ได้ระบุ ทั้งที่ทราบหรือไม่ทราบ ทั้งที่แน่นอนหรือไม่ แน่นอน ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม ทั้งที่ซ่อนเร้นหรือเปิดเผย ซึ่งเกิดขึ้นหรือเกี่ยวข้องในทางใด ๆ (โดยตรง โดยอ้อม ตามข้อเท็จจริง ตามเหตุผล หรือตามกฎหมาย) กับสิทธิในลิขสิทธิ์ตั้งแต่ต้นจนถึงวันที่สัญญา มีผลบังคับใช้

(2) โจทก์ในนามของตนเองและบริษัทในเครือตกลงว่าจะไม่ยื่นข้อเรียกร้องใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ ละเมิดลิขสิทธิ์ (ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดโดยตรง การส่งเสริมการละเมิด หรือการกระทำที่นำไปสู่การละเมิด) กับจำเลยหรือลูกค้า ผู้จัดการจำหน่าย ตัวแทนจำหน่าย หรือผู้ใช้งานผลิตภัณฑ์ของจำเลย ซึ่งใช้ จำหน่าย หรือส่ง เข้ามา หรือที่นำไปใช้ด้วยวิธีการหรือกระบวนการใด ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิต จำหน่าย หรือส่งเข้ามา โดยจำเลยก่อนวันที่สัญญา มีผลบังคับใช้

(ค) การกำหนดสิทธิที่ได้รับอนุญาต

โจทก์ให้สิทธิเด็ดขาดแก่จำเลยในงานอันมีลิขสิทธิ์ ตามระยะเวลาและภายในอาณาเขตที่กำหนด เพื่อใช้สิทธิตามลิขสิทธิ์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าว ทั้งนี้เฉพาะเพื่อวัตถุประสงค์ตามที่ระบุไว้เท่านั้น จำเลยไม่มีสิทธิใช้สิทธิใด ๆ เกี่ยวกับงานอันมีลิขสิทธิ์นอกอาณาเขตที่กำหนด หรือนอกเหนือจากสิทธิที่ ได้รับอนุญาตตามสัญญาฉบับนี้ และไม่มีสิทธิใช้งานอันมีลิขสิทธิ์เพื่อวัตถุประสงค์อื่นใด นอกเหนือจาก วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

(ง) การไม่ยอมรับการกระทำละเมิด

สัญญาฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อประนีประนอมและยุติข้อพิพาทและกระบวนการที่มีข้อพิพาท โดยไม่มี การยอมรับหรือการยืนยันใด ๆ เกี่ยวกับความถูกต้องหรือความไม่ถูกต้อง หรือการมีผลบังคับใช้หรือการไม่มี ผลบังคับใช้ของสิทธิในลิขสิทธิ์ใด ๆ โดยโจทก์หรือจำเลยและปราศจากการยอมรับจากโจทก์หรือจำเลยเกี่ยวกับ ความชอบธรรมของข้อเรียกร้อง ข้อต่อสู้ ข้อต่อสู้ในคำให้การ ข้อโต้แย้ง ความรับผิดชอบ หรือความเสียหายใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในลิขสิทธิ์หรือคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ สัญญาฉบับนี้หรือส่วนใดของสัญญาจะไม่ ถือว่าเป็นหรือถูกใช้เป็นการยอมรับการละเมิดลิขสิทธิ์ ความรับผิดชอบ หรือการมีผลบังคับใช้ใด โดยโจทก์ จำเลย หรือบริษัทในเครือของฝ่ายใด ในเวลาใดเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดทั้งสิ้น

(จ) การรับรองความเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด

ณ วันที่สัญญามีผลบังคับใช้ โจทก์แสดงและรับรองต่อจำเลยว่า

(1) โจทก์เป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาดในและภายใต้สิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์แต่เพียง ผู้เดียว

(2) โจทก์มีสิทธิในการอนุญาตให้ใช้สิทธิช่วงที่ได้มอบให้ภายใต้ข้อตกลงนี้

(3) ตามความรู้ของโจทก์ ไม่มีบุคคลภายนอกใดมีสิทธิที่สามารถบังคับใช้ได้เกี่ยวกับสิทธิในงาน อันมีลิขสิทธิ์ซึ่งอาจถูกกล่าวอ้างหลังจากวันที่สัญญามีผลบังคับใช้ และ

(4) โจทก์ไม่ได้มอบหมาย จำหน่าย หรือโอนข้อเรียกร้องทางกฎหมายใดที่ตนมีหรืออาจมีต่อจำเลย หรือบริษัทในเครือให้แก่บุคคลภายนอก รวมถึงบริษัทในเครืออื่นใดของบุคคลภายนอก และไม่ได้ดำเนินการ อื่นใดในลักษณะที่จะหลีกเลี่ยงการสละสิทธิข้อเรียกร้องทั้งหมดตามที่ระบุในหัวข้อข้างต้น

(ฉ) การไม่ได้แย้งความถูกต้องของงานอันมีลิขสิทธิ์

จำเลยรับรองว่าจะไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการโต้แย้งความถูกต้องของสิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์ ที่โจทก์อนุญาตให้ใช้สิทธิไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม หรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิ หรือความเป็นเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ของโจทก์”

บรรณานุกรม

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้งานลิขสิทธิ์ (1 พฤษภาคม 2568) กรมทรัพย์สินทางปัญญา <<https://www.ipthailand.go.th/th/ตัวอย่างสัญญาอนุญาตให้ใช้งานลิขสิทธิ์.html>>.
- ปริญญา ดิฬง, *คดีละเมิดลิขสิทธิ์* (กรุงเทพฯ: บริการส่งเสริมงานตุลาการ, 2528).
- ปริญญา ดิฬง, *หลักกฎหมายลิขสิทธิ์และบทวิเคราะห์* (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563).
- อรพรรณ พันธุ์พัฒนา, *คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์* (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 7, 2566).
- Contreras, Jorge L., *Intellectual Property Licensing and Transactions: Theory and Practice* (Cambridge: Cambridge University Press, 2022).
- Lionel Bently et al., *Intellectual Property Law* (New York: Oxford University Press, 6th ed, 2022).
- United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, *17.13 Copyright Interests-Exclusive Licensee* (17 U.S.C. § 201(d)(2)) (2 May 2025) United States Court of Appeals for the Ninth Circuit <<https://www.ce9.uscourts.gov/jury-instructions/node/269>>.
- United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, *SILVERS v. SONY PICTURES ENTERTAINMENT INC* (2005) (2 May 2025) FindLaw Caselaw: US Laws, Cases, Codes, and Statutes <<https://caselaw.findlaw.com/court/us-9th-circuit/1195551.html>>.
- World Intellectual Property Organization (WIPO), *Copyright License Agreement* (1 May 2025) WIPO – World Intellectual Property Organization <https://www.wipo.int/documents/d/universities/docs-en-ip-toolkit-model_agreements.docx>.
- World Intellectual Property Organization (WIPO), *Model Agreements* (1 May 2025) WIPO – World Intellectual Property Organization <https://www.wipo.int/documents/d/universities/docs-en-ip-toolkit-model_agreements.docx>.
- World Intellectual Property Organization (WIPO), *WIPO Guide on the Licensing of Copyright and Related Rights* (30 Apr 2025) WIPO – World Intellectual Property Organization <<https://tind.wipo.int/record/28719?v=pdf>>.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการให้บริการทางคลินิก สภาพแวดล้อมของ
คลินิก และความพึงพอใจต่อการให้บริการทางคลินิกในคลินิกกุมารเวชศาสตร์จังหวัดน่าน
**The Study of Correlations of Clinical Services Process, Clinical Environment,
and Clinical Services Satisfaction at Pediatric Clinics in Nan**

กรรช วนกรกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

Korrakot Vanakornkul

Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Hiran Ruchi Subdistrict, Thonburi District,

Bangkok 10600

E-mail : korrakot.va@bsru.ac.th

(Received: 24 February 2025; Revised: 24 March 2025; Accepted: 25 March 2025)

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือ การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองของผู้ป่วยที่มีต่อการให้บริการทางคลินิกในคลินิกกุมารเวชศาสตร์ในจังหวัดน่าน โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครองของผู้ป่วยแทนการเก็บข้อมูลจากตัวผู้ป่วยโดยตรง เนื่องจากผู้ป่วยในคลินิกกุมารเวชศาสตร์เป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งผู้ปกครองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเลือกคลินิกกุมารเวชศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับบุตรหลานของตน ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 112 คน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเข้ารับบริการจากทางคลินิกกุมารเวชศาสตร์และมีความยินยอมในการให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีการแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการให้บริการทางคลินิก สภาพแวดล้อมของคลินิก และความพึงพอใจต่อการให้บริการทางคลินิก ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์แบบโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยทั้งสอง ได้แก่ กระบวนการให้บริการทางคลินิก และสภาพแวดล้อมของคลินิก มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจต่อการให้บริการทางคลินิก

คำสำคัญ : กระบวนการให้บริการทางคลินิก สภาพแวดล้อมของคลินิก ความพึงพอใจต่อการให้บริการทางคลินิก คลินิกกุมารเวชศาสตร์

Abstract

This research objective is to study satisfaction of patients' parents on clinical services at the pediatric clinics in Nan province, Thailand. The researcher collected data from patients' parents instead of the patients because patients in pediatric clinics are kids or children, and their parents are decision makers in selecting which Pediatric clinics are appropriate for their children. Random sampling was used in the data collection. Only 112 informants who experienced pediatric clinical services were willing to complete the survey questionnaires. The quantitative research methodology was conducted in this study. The set of questionnaires was distributed to collect data related to clinical services process, clinical environment, and clinical services satisfaction. The data gathered were analyzed using descriptive statistics and Structural Equation Modeling (SEM).

The research findings indicate that both factors-clinical services process and clinical environment significantly have positive relationships with clinical services satisfaction.

Keywords : Clinical Services Process, Clinical Environment, Clinical Services Satisfaction, Pediatric Clinics

Introduction

Healthy children could become potential adults in the future. Therefore, health care for children has been seen as important for many decades. One of several units in society which are responsible for children's health care is known as a pediatric clinic. Pediatric clinics are another option for parents who have some limitations to taking their children to the hospital. Expectations are used to indicate the elements of satisfaction. Satisfaction of patients on health services is explained by the level of patients' needs. According to Sowole (2007), cited in Fuad Husain, Rini, Rasmidar, and Fanissa (2017)¹, literature reviews indicated that research designs based on the concepts of satisfaction are distinguishing under the variety of contexts of sociology, psychology, and marketing and health care management. Satisfaction could be influenced by lots of factors. Furthermore, the SERVQUAL model and the Expectancy-disconfirmation theory as the popular theories linked to customer satisfaction were applied in this research.

---

¹ Fuad Husain, A., Rini, P., Rasmidar, S., & Fanissa, F., "Patient Satisfaction on Health Service Center In Urban and Rural Area" (Paper presented at the Proceedings of the Health Science International Conference, Malang, 4-5 October 2017) 193-199.

This research aims 1) to examine the relationship between clinical services process and clinical services satisfaction, 2) to test the relationship between clinical environments and clinical services satisfaction, and 3) to propose ways to enhance the clinical services satisfaction.

Literature Review

Related Theories

The SERVQUAL model (“SERVQUAL,”), created by Parasuraman, Zeithaml, and Berry in the 1980s, is instrumental to evaluate the service quality, consisting of five key dimensions used to indicate service quality. These five dimensions include 1) reliability (be able to run the service precisely and rapidly), 2) assurance (the ability and politeness of workers to make customers believe in their good service and use the service), 3) tangibles (be obtained through evaluation of the circumstances and facilities), 4) empathy (pay attention to each customer and make them be very important and valuable persons), and 5) responsiveness (Be patient to listen to customer). This theory has been popularly applied to academic and practical areas. However, the service quality from the viewpoint of Oliver (1997) was defined as the outcome of customer comparisons between their expectations about the service they will use and their perceptions about the service company. Thus, the Expectancy-disconfirmation theory by Oliver (1980) describes that consumers judge products and services based on their previous expectations about the features or benefits offered by the given goods or services. Obviously, these two theories are crucial to identify services satisfaction.

All variables: Clinical services process, clinical environment, and clinical services satisfaction

According to Balkaran et al. (2014) and Naskar P et al. (2016), factors such as technical skills, interpersonal factors, patient comfort, expenditure, and facilities could be influential to patient satisfaction. Hence, clinical services process and clinical environment are likely to affect clinical services satisfaction.

The clinical services process shows how clinical services are delivered. So, the quality of clinical services process refers to making the patients’ experiences in the process of the clinic proceed with effectiveness and efficiency. The personalization and patient-service provider interaction are used to indicate process quality². A low level of process quality could lead to poor clinical quality according to Collier (1994).

---

² Marley, K., Collier, D., & Goldstein, S., “The Role of Clinical and Process Quality in Achieving Patient Satisfaction in Hospitals” (2004) 35;3 *Decision Sciences* 349, 349-369.

Clinical environment is also crucial to satisfaction of patients. Building good facilities for health deals with many iterative phases, which can be viewed at macro and micro levels³. Creating good environment in a clinic requires many stages such as the planning stage for determining functional and capacity needs, the schematic stage for creating exterior and interior plans of building floor plans and room layouts, and the detailed design stage for acquiring appropriateness of technical equipment, interior finishes, lighting, seating, painting, and any other finer details⁴

According to Johnston (1995), the entire satisfaction is seen as the consequence of satisfaction with a series of transactions happening in the period of service process. The higher value of the service customers has experienced could lead to a higher level of satisfaction (Heskett, Jones, Loveman, Sasser, & Schlesinger, 1994). The guidelines for improving services come from customer opinions and feedback (Berry, & Parasuraman, 1997).

A relationship between clinical services process and clinical services satisfaction

According to Osman et al (2015) and Jannah (2003), their study demonstrated that patients had dissatisfaction with the doctors and medical staff because they had a lack of communicative skills. Moreover, the imbalance between the number of health workers and the number of populations could lead to poor health care services according to the World Health Organization, Alotaibi (2016). It was implied that inadequate medical staff could lower patient satisfaction because the process of providing clinical services to patients could be rough. Hence, it implies that the process of pediatric clinical services conducted by the staff could be crucial to satisfaction of patients' parents. Hence, the following hypothesis was predicted.

Hypothesis 1: Clinical services process could have a positive relationship with clinical services satisfaction of patients' parents.

A relationship between clinical environment and clinical services satisfaction

Berkowitz (2016) viewed patient satisfaction as part of components of patient experience. Patient satisfaction was found to be directly or indirectly affected by environmental factors. MacAllister et al. (2016) found two overarching categories for patient satisfaction – the physical ambient environment and

---

³ Rowe, A., & Knox, M., "The Impact of the Healthcare Environment on Patient Experience in the Emergency Department: A Systematic Review to Understand the Implications for Patient-Centered Design. Herd" (2023) 16;2 *Health Environments Research & Design Journal* 310, 310-329.

⁴ Halawa, F., Madathil, S. C., Gittler, A., & Khasawneh, M. T., "Advancing evidence-based healthcare facility design: A systematic literature review" (2020) 23;3 *Health Care Management Science* 453, 453-480.

the interpersonal aspects of the care environment. The physical ambient environment refers to elements of the environment that patients can sense. Among the factors improving patient satisfaction as part of the physical ambient environment are outside views to nature (Ulrich, 1984), color (Gray et al., 2012; Ulrich et al., 2008), full-spectrum lighting (Gray et al., 2012), as well as aesthetics and decor (Becker et al., 2008; Siddiqui et al., 2015). On the other hand, some environmental features support patients by providing space for their different caregivers, which MacAllister et al. (2016) refers to as interpersonal aspects of the care environment. For example, unit layouts and the presence of accommodation for families are two examples of the interpersonal aspects of health care environment, which influence patient satisfaction (Siddiqui et al., 2015). Hence, the following hypothesis was predicted.

Hypothesis 2: Clinical environment could have a positive relationship with clinical services satisfaction of patients' parents.

Regarding the previous theories and research, the author designed the conceptual framework of this study as below.

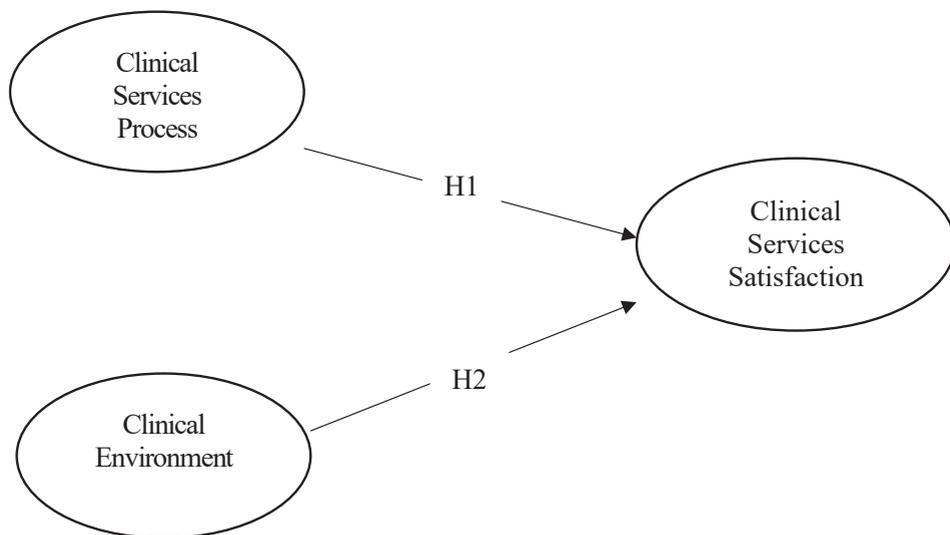

Figure 1 Conceptual Framework

Methodology

Sample

Participants of 112 in this research were children's parents who have experienced to take their children to see the doctor at pediatric clinics in Nan, Thailand. The 112 participants were enough in this study because the samples were very difficult to access and get trust or good collaboration during the data collection. The number of parameters in the research model was 19. Five times of the parameters were acceptable in a case of rare samples. Therefore, the minimum of samples in this study was 95 coming from 19 multiplied by 5 (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010).

Measures

The SERVQUAL model was applied to assess the variables of clinical services process and clinical environment. The 'clinical services process' variable was measured by a set of questions which are 5 items such as "The que arrangement of a pediatric clinic is run with equality" and "The waiting time for getting treatment is short". The 'clinical environment' variable was measured by a set of questions which are 7 items such as "The environments inside and outside a pediatric clinic are clean" and "A pediatric clinic provides you with facilities like drinking water, newspaper, magazines, and so on". The 'clinical services satisfaction' variable was measured by a set of questions which are 3 items such as "You have satisfaction with clinical services process" and "You have satisfaction with clinical environment". For all variables, informants expressed their attitudes based on a five-point Likert rating scale. Codes used in the survey questions related to the 'clinical services process' and 'clinical environment' variables are 1 = strongly disagree, 2 = disagree, 3 = neutral, 4= agree, and 5 = strongly agree, while codes used in the survey questions related to the 'clinical services satisfaction' variable are 1 = lowest, 2 = low, 3 = moderate, 4 = high, and 5 = highest.

Data Collection

Self-administered questionnaire surveys were implemented in gathering data from the samples who were randomly selected to participate in this research. The author made an appointment with pediatric clinics and asked for permission to collect data before sending the questionnaires with a cover letter through the registered post. The informants filled out the questionnaires in a pediatric clinic. After the process of data collection, the author took the 120 questionnaires to the stage of analyzing data. After the data cleaning process, there were only 112 properly answered questionnaires for the data analysis.

Table 1 Descriptive characteristics of the sample (n = 112)

Variables	Descriptive Statistics
Gender	Male: 10 (8.9%); Female: 102 (91.1%)
Age	Less than 20 years old: 4 (3.6%); 20-30 years old: 24 (21.4%) ; 31-40 years old: 65 (58%); 41-50 years old: 10 (8.9%); 51-60 years old: 9 (8%)
Marital status	Single: 18 (16.1%); Married: 94 (83.9%)
Salary	Not over 10,000 baht: 13 (11.6%); 10,001-20,000 baht: 47 (42%); 30,001-40,000 baht: 5 (4.5%); 40,001-50,000 baht: 5 (4.5%); Over 50,000 baht: 9 (8%)
Educational levels	Vocational or high vocational certificate: 33 (29.%)

Table 1 Descriptive characteristics of the sample (n = 112)

Variables	Descriptive Statistics
	Bachelor's degree: 52 (46.4%);
	Master degree: 18 (16.1%);
	Others-High school: 9 (8%)

Data Analysis

In analyzing the data, structural equation modeling (SEM) was implemented to test the relationship between clinical services process and clinical services satisfaction, and to examine the relationship between clinical environment and clinical services satisfaction. When the measurement model was satisfactory, the structures' model was examined using the maximum likelihood estimation in AMOS 23.0. SPSS program. The 'clinical services process' variable with five items, the 'clinical environment' variable with five items, and the 'clinical services satisfaction' variable with three items were formed to control measurement errors. Goodness-of-fit indices, needed to seek the sufficient model fit to the collected data, are comparative fit index (CFI) higher than 0.95 for most desirable, and the relative chi-square value lower than 2.00. Moreover, the GFI, AGFI, TLI, and NFI values should be higher than 0.95, whereas the RMSEA and RMR should be lower than 0.05. (Hu, & Bentler, 1999; Schumacker, & Lomax, 2016)

Result

Measurement Model

Hypotheses testing was carried out after the measurement model was assessed. First, AMOS 23.0. SPSS program was used to run the confirmatory factor analysis (CFA) of all variables. And table 2 shows consistency with empirical data.

Table 2 Construct reliability⁵

Measurement Items	Cronbach's Alpha Coefficient
Clinical Services Process	0.866
CSP1	
CSP2	
CSP3	
Clinical Environment	0.752
CE1	
CE2	
CE3	
Clinical Services Satisfaction	0.920
CSS1	
CSS2	
CSS3	

Hypothesis Testing

Hypothesis 1 concerns with a positive relationship between clinical services process and clinical services satisfaction of patients' parents. The result of AMOS-SEM confirmed a satisfactory goodness of model fit indices (Hu, & Bentler, 1999; Schumacker, & Lomax, 2016) with Relative Chi-square =0.526, p-value=0.888, RMR=0.011, GFI=0.989, AGFI=0.953, CFI=1.000, NFI=0.993, TLI=1.022, and RMSEA=0.000. Also, clinical services process had a significant (p=***) and positive relationship with clinical services satisfaction of patients' parents at 0.352. Therefore, hypothesis 1 was supported. Furthermore, hypothesis 2 concerns with a positive relationship between clinical environment and clinical

---

⁵ Note: CSP1= The arrangement of the clinic is in a sequential manner with no back and forth of service procedures; CSP2= Priority in receiving medical services is always equal; CPS3= Waiting time for medical services is fast; CE1= The environment both inside and outside the clinic is clean; CE2= The clinic is spacious enough to provide services; CE3= This clinic provides waiting facilities such as drinking water, newspapers, magazines, etc.; CSS1= You are satisfied with the clinic's convenient and fast service process; CSS2= You are satisfied with the clinic environment?; CSS3= You are satisfied with the services provided by the clinic staff

services satisfaction of patients' parents. The result shows that clinical environment had a significant ($p=***$) and positive relationship with clinical services satisfaction of patients' parents at 0.543. Therefore, hypothesis 2 was supported.

Research Findings and Discussions

The research findings show that clinical services process could have a positive relationship with clinical services satisfaction of patients' parents at a significant level which supported hypothesis 1. This finding is compatible with (Osman et al., 2015; Jannah, 2003) which identified that the medical staff with good communication skills can help to satisfy customers or patients' parents. Probably, this is because good communication skills could make customers or patients' parents feel that they are important and treated well. So, they felt satisfied with the services at pediatric clinics.

Moreover, it was found that clinical environment could have a positive relationship with clinical services satisfaction of patients' parents at a significant level which supported hypothesis 2. This finding is compatible with Ulrich (1984), Ulrich et al. (2008), Becker et al. (2008), Gray et al. (2012), and Siddiqui et al. (2015) which explained that health care environments like color tones and nature are likely to be crucial to the improvement of patient satisfaction.

Recommendations

This research shows some limitations. First, the researcher explored only people in Nan province. However, the findings from this study could be applied to enhance clinical services satisfaction at pediatric clinics and other types of clinics in other provinces or regions in Thailand. Second, clinical services process in this research did not cover the detailed process of doctors' treatment. Hence, other provinces or regions in Thailand and the comparative study of various types of clinics should be included into the future research and it is advisory to explore new factors that could be negatively and positively influential to clinical services satisfaction like the doctor treatment process as one of new variables added into the model.

References

- Fuad Husain, A., Rini, P., Rasmidar, S., & Fanissa, F., "Patient Satisfaction on Health Service Center In Urban and Rural Area" (Paper presented at the Proceedings of the Health Science International Conference, Malang, 4-5 October 2017).
- Halawa, F., Madathil, S. C., Gittler, A., & Khasawneh, M. T., "Advancing evidence-based healthcare facility design: A systematic literature review" (2020) 23;3 *Health Care Management Science*.
- Marley, K., Collier, D., & Goldstein, S., "The Role of Clinical and Process Quality in Achieving Patient Satisfaction in Hospitals" (2004) 35;3 *Decision Sciences*.
- Rowe, A., & Knox, M., "The Impact of the Healthcare Environment on Patient Experience in the Emergency Department: A Systematic Review to Understand the Implications for Patient-Centered Design. Herd" (2023) 16;2 *Health Environments Research & Design Journal*.

การครอบครองปรปักษ์ในกฎหมายไทย: หลักการ การตีความ และข้อถกเถียง

Adverse Possession in Thai Law: Principles, Interpretation, and Controversies

วุฒิชัย เต็งพงศธร

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
18/18 ถนนเทพรัตน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540

Wuthichai Tengpongsthorn

Faculty of Law, Huachiew Chalermprakiet University
18/18 Thepparat Rd, Bangchalong, Bangplee, Samutprakarn 10540

E-mail : wuthichailaw145@gmail.com

(Received: 12 June 2025; Revised: 5 April 2525; Accepted: 5 April 2525): 6

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักการทางกฎหมายเกี่ยวกับการครอบครองปรปักษ์ในระบบกฎหมายไทย โดยเน้นที่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 และ 1383 พร้อมศึกษาการตีความโดยศาลฎีกาในประเด็นสำคัญ นอกจากนี้ยังพิจารณาข้อถกเถียงทางวิชาการ โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับความสุจริตของผู้ครอบครองซึ่งแม้ไม่ปรากฏเป็นเงื่อนไขในกฎหมายแต่ส่งผลอย่างสำคัญต่อความเป็นธรรมในทางปฏิบัติ ผู้เขียนเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายโดยเพิ่มเงื่อนไขเรื่องความสุจริต และทบทวนความเหมาะสมของระยะเวลาในการครอบครองปรปักษ์ รวมถึงเสนอแนวทางป้องกันสำหรับเจ้าของกรรมสิทธิ์ เช่น การตรวจสอบดูแลที่ดิน การแสดงเจตนาเป็นเจ้าของ และการดำเนินการทางกฎหมายเมื่อพบการบุกรุก ทั้งนี้ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินกับการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ และลดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

คำสำคัญ : การครอบครองปรปักษ์ในกฎหมายไทย หลักการ การตีความ ข้อถกเถียง

Abstract

This article aims to analyze the legal principles of adverse possession under the Thai legal system, focusing on the provisions of Sections 1382 and 1383 of the Civil and Commercial Code, along with interpretations by the Supreme Court on key elements. It also examines academic debates, particularly regarding the good faith of the possessor—a condition not explicitly required by law but one that significantly affects fairness in practice. The author proposes amending the law to include good faith as a requirement and reevaluating the appropriateness of the prescribed

possession period. Additionally, the article suggests preventive measures for landowners, such as regular land inspection, clear demonstrations of ownership intention, and prompt legal action when encroachments are discovered. These measures aim to strike a balance between encouraging land utilization and protecting ownership rights, thereby reducing land-related disputes in Thai society.

Keywords : Adverse Possession in Thai Law, Principles, Interpretation, Controversies

บทนำ

การครอบครองปรปักษ์ หรือที่ในทางกฎหมายเรียกว่า การได้กรรมสิทธิ์โดยอายุความ (Acquisitive Prescription) เป็นกลไกทางกฎหมายที่สำคัญในระบบกฎหมายแพ่งของไทย ซึ่งบัญญัติให้บุคคลสามารถได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นโดยการครอบครองทรัพย์สินนั้นโดยสงบ เปิดเผย ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ และครอบครองติดต่อกันเป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หลักการนี้ถือเป็นการแย่งกรรมสิทธิ์โดยผลของกฎหมาย

ในอดีต วัตถุประสงค์หลักของการบัญญัติกฎหมายครอบครองปรปักษ์คือการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ไม่ปล่อยให้ที่ดินรกร้างว่างเปล่าปราศจากการดูแล เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมสูงสุด แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากความต้องการที่จะป้องกันการทิ้งขว้างที่ดินและกระตุ้นให้เจ้าของใช้สิทธิในทรัพย์สินของตนอย่างกระตือรือร้น อย่างไรก็ตาม ในบริบททางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันของประเทศไทย ที่ดินรกร้างว่างเปล่าแทบจะไม่มีอยู่แล้ว และที่ดินมีมูลค่าสูงขึ้นอย่างมาก การที่กฎหมายยังคงอนุญาตให้มีการครอบครองปรปักษ์จึงกลับกลายเป็นประเด็นที่สร้างข้อพิพาทและความหวาดระแวงในสังคมอย่างกว้างขวาง ความไม่สอดคล้องกันระหว่างเจตนารมณ์เดิมของกฎหมายกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันนี้ได้นำไปสู่ความซับซ้อนทางกฎหมายและข้อขัดแย้งทางสังคม ซึ่งกระตุ้นให้เกิดเสียงเรียกร้องให้มีการทบทวนและปฏิรูปกฎหมายดังกล่าว

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักการทางกฎหมายของการครอบครองปรปักษ์อย่างครอบคลุม โดยเน้นที่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แนวทางการตีความของศาลฎีกา ในองค์ประกอบแต่ละประการ ผลกระทบทางปฏิบัติสำหรับทั้งเจ้าของกรรมสิทธิ์และผู้ครอบครอง รวมถึงข้อถกเถียงทางวิชาการและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความเหมาะสมของกฎหมายนี้ในยุคปัจจุบัน

แนวคิดและวิวัฒนาการของการครอบครองปรปักษ์

ความหมายและหลักการพื้นฐาน

การครอบครองปรปักษ์ หรือที่เรียกว่าการได้กรรมสิทธิ์โดยอายุความ (Acquisitive Prescription) เป็นการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นโดยผลของกฎหมาย ไม่ใช่โดยนิติกรรมสัญญา หลักการพื้นฐานนี้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382¹ ซึ่งกำหนดเงื่อนไขเฉพาะที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามเพื่อที่จะได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นผ่านการครอบครองในระยะยาว

กรรมสิทธิ์ที่ได้มาจากการครอบครองปรปักษ์ถือเป็นทรัพย์สิน (right in rem) ที่มีผลสมบูรณ์ในทันทีที่ผู้ครอบครองได้กระทำการครบถ้วนตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด โดยไม่จำเป็นต้องมีการจดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยผลของกฎหมายนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิของบุคคลภายนอกที่อาจเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณี que ผู้ครอบครองปรปักษ์ยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ของตน ซึ่งประเด็นนี้จะได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดในส่วนต่อไป

วิวัฒนาการในกฎหมายไทยและเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายอื่น

แนวคิดของการครอบครองปรปักษ์ในกฎหมายไทยมีวิวัฒนาการและได้รับการตีความอย่างหลากหลายจากนักกฎหมายและนักวิชาการ มีการศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายไทยกับหลักกฎหมายที่คล้ายคลึงกันในต่างประเทศ เช่น กฎหมายสวีเดนและเดนมาร์ก เพื่อทำความเข้าใจถึงความเหมือนและความต่างของหลักการนี้ในบริบทสากล

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงทางวิชาการและสังคมอย่างต่อเนื่องคือเรื่อง “ความสุจริต” ของผู้ครอบครองปรปักษ์ มาตรา 1382 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปัจจุบัน ไม่ได้กำหนดให้การครอบครองปรปักษ์ต้องกระทำโดยสุจริต² ซึ่งหมายความว่าแม้ผู้ครอบครองจะทราบดีว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้อื่น ก็ยังคงสามารถอ้างการครอบครองปรปักษ์ได้หากครบเงื่อนไขอื่น ๆ การตีความตามตัวอักษรของกฎหมายนี้ถูกมองว่าขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีและความยุติธรรม เนื่องจากเป็นการให้รางวัลแก่ผู้ที่เจตนาบุกรุกหรือกระทำการโดยไม่สุจริต

ข้อถกเถียงนี้สะท้อนถึงความตึงเครียดระหว่างเจตนารมณ์ดั้งเดิมของกฎหมายที่ต้องการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดิน กับหลักการทางศีลธรรมที่ว่าด้วยความสุจริตในการได้มาซึ่งสิทธิ ด้วยเหตุนี้ จึงมีข้อเสนอแนะทางวิชาการให้แก้ไขมาตรา 1382 โดยเพิ่มเงื่อนไข “โดยสุจริต” และให้คำนิยามของการครอบครองโดยสุจริต เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การแย่งยึด

¹ มาตรา 1382, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*.

² มาตรา 1382, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*.

ทรัพย์สินโดยไม่ชอบ หรือการถือโงง เข้าข่ายการครอบครองปรปักษ์ การแก้ไขดังกล่าวจะช่วยให้กฎหมายมีความสอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมที่สังคมคาดหวัง และลดความรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

หลักเกณฑ์การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1382 บัญญัติว่า “บุคคลใดครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้ด้วยความสงบและโดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาสิบปี ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาห้าปีไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นได้กรรมสิทธิ์” จากบทบัญญัติดังกล่าว สามารถแยกองค์ประกอบหลักของการครอบครองปรปักษ์ได้ดังนี้

การครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น

เงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือ ทรัพย์สินที่ถูกครอบครองนั้นจะต้องเป็นของบุคคลอื่นอย่างแท้จริง การครอบครองปรปักษ์ที่ดินของตนเองเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในทางกฎหมาย ข้อกำหนดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างการครอบครองในฐานะเจ้าของกับการครอบครองในฐานะอื่น ๆ เช่น การครอบครองแทนผู้อื่น หรือการครอบครองโดยอาศัยสิทธิ หากผู้ครอบครองอ้างว่าตนเองเป็นเจ้าของที่ดินมาตั้งแต่ต้น หรือครอบครองโดยมีผู้อื่นถือที่ดินไว้แทนตน การอ้างการครอบครองปรปักษ์ย่อมไม่สามารถทำได้

อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นที่น่าสนใจคือ ในกรณีที่ผู้ครอบครองเริ่มต้นครอบครองทรัพย์สินโดยเข้าใจผิดว่าเป็นของตนเอง แต่ภายหลังได้ทราบความจริงว่าเป็นของผู้อื่น และเมื่อทราบแล้วได้แสดงเจตนาอย่างชัดเจนที่จะครอบครองทรัพย์สินนั้นในฐานะเจ้าของโดยปรปักษ์กับเจ้าของที่แท้จริง ระยะเวลาการครอบครองปรปักษ์สามารถเริ่มนับได้ตั้งแต่วันที่เจตนาใหม่นี้เกิดขึ้น การตีความนี้แสดงให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนของศาลในการพิจารณาเจตนาของผู้ครอบครอง ซึ่งต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าการครอบครองนั้นเป็นการกระทำที่ขัดต่อกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่แท้จริงอย่างชัดเจน

การครอบครองโดยสงบ

“โดยสงบ” หมายถึง การที่ผู้ครอบครองเข้าอยู่หรือใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินโดยปราศจากการโต้แย้งสิทธิ การหวงห้ามกีดกัน หรือการฟ้องร้องขับไล่จากเจ้าของที่แท้จริง การโต้เถียงด้วยวาจาหรือการคัดค้านที่ไม่เด็ดขาดโดยเจ้าของทรัพย์สินมักไม่เพียงพอที่จะทำให้การครอบครองนั้นขาดความสงบโดยทั่วไปแล้ว การที่จะทำให้การครอบครองขาดความสงบได้นั้น เจ้าของจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง เช่น การฟ้องร้องขับไล่ผู้ครอบครอง หรือการกระทำการใด ๆ ที่เป็นการแสดงออกถึงการหวงห้ามและรั้งสิทธิ

ในทรัพย์สินอย่างชัดเจน³

การที่เจ้าของที่ดินไม่ดำเนินการใด ๆ เพื่อโต้แย้งหรือขับไล่ผู้ครอบครองปรปักษ์ ถือเป็น การปล่อยให้ การครอบครองนั้นเป็นไปโดยสงบ สิ่งนี้เน้นย้ำถึงภาระหน้าที่ของเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่จะต้องหมั่นตรวจสอบและรักษาสิทธิในทรัพย์สินของตนอย่างสม่ำเสมอ หากเจ้าของละเลยหรือไม่ดำเนินการอย่างทันทั่วทั้ง การครอบครองปรปักษ์ก็อาจเกิดขึ้นได้โดยสมบูรณ์

การครอบครองโดยเปิดเผย

“โดยเปิดเผย” หมายถึง การที่ผู้ครอบครองแสดงออกถึงการครอบครองทรัพย์สินนั้นอย่างชัดเจน ไม่มี การซ่อนเร้น ปิดบัง หรืออำพรางใด ๆ การกระทำของผู้ครอบครองจะต้องเป็นที่ประจักษ์และ สามารถรับรู้ได้โดยบุคคลทั่วไป หรือโดยเพื่อนบ้านในบริเวณใกล้เคียง ตัวอย่างของการกระทำที่ไม่ถือว่าเป็น การครอบครองโดยเปิดเผย เช่น การสร้างฐานรากของโรงเรียนที่รุกล้ำเข้าไปในที่ดินของผู้อื่นโดยมี เจตนาซ่อนเร้นปกปิดการกระทำที่ไม่ชอบนั้น

การพิสูจน์ว่าการครอบครองเป็นไปโดยเปิดเผยนั้นมักต้องอาศัยพยานหลักฐานจากสภาพข้อเท็จจริงที่ปรากฏ เช่น การปลูกสร้างสิ่งปลูกสร้าง การทำประโยชน์ในที่ดิน การติดตั้งสาธารณูปโภค หรือทำให้ การของพยานบุคคลในละแวกใกล้เคียง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อบ่งชี้ที่สำคัญที่ศาลใช้ในการพิจารณา การที่กฎหมายกำหนดให้ การครอบครองต้องเป็นไปโดยเปิดเผยนั้น เป็นการเตือนให้เจ้าของที่ดินต้อง หมั่นตรวจสอบที่ดินของตนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้รับรู้ถึงการเข้ามาใช้ประโยชน์ของผู้อื่นและสามารถ ดำเนินการรักษาสินทรัพย์ได้ทันทั่วทั้ง⁴

การครอบครองด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ

ผู้ครอบครองจะต้องมีเจตนาอย่างชัดเจนที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงแค่ การใช้ประโยชน์ชั่วคราว หรือการครอบครองแทนผู้อื่น การกระทำที่แสดงออกถึงเจตนาเป็นเจ้าของ ได้แก่ การเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน การปรับปรุงที่ดิน การคิดป้ายแสดงความเป็นเจ้าของ หรือแม้แต่การเสียภาษีที่ดิน (แม้จะไม่ใช่เงื่อนไขทางกฎหมายโดยตรง แต่เป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งชี้เจตนา)

สิ่งสำคัญคือ การครอบครองที่เกิดจากการได้รับอนุญาตจากเจ้าของ เช่น ผู้เช่า ผู้ดูแล หรือผู้ที่ได้รับ อนุญาตให้อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในที่ดิน ย่อมไม่ถือว่าเป็นการครอบครองด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ สำหรับวัตถุประสงค์ของการครอบครองปรปักษ์ แม้การอนุญาตนั้นจะเป็นไปโดยวาจาหรือโดยถือวิสาสะ

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2505 ได้วางหลักไว้ว่า “การครอบครองโดยความสงบตามมาตรา 1382 นั้น หมายถึงครอบครองอยู่ได้ โดยไม่ถูกจำกัดให้ออกไปหรือไม่ให้ฟ้องร้อง เพียงแต่ได้เพียงสิทธิเล็กน้อย ๆ ก็ยังถือว่าเป็นการครอบครองโดยสงบได้”

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 191/2501 ศาลฎีกาได้เคยมีคำวินิจฉัยว่า การที่เจ้าของที่ดินใกล้เคียงเข้ามาทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทโดยเปิดเผย และเจ้าของที่ดินไม่เคยแสดงออกถึงการโต้แย้งสิทธิใด ๆ เลยในระยะเวลาอันยาวนาน ถือว่าเป็นการครอบครองโดยเปิดเผย คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1709/2513: คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ “การแสดงผลเจตนา” ของผู้ครอบครอง ที่ต้องเป็นไปอย่างเปิดเผยและชัดเจน เพื่อให้เจ้าของที่ดินรับรู้ถึงการกระทำนั้นได้ และสามารถดำเนินการรักษาสินทรัพย์ของตนได้

ก็จะทำให้ขาดเจตนาเป็นเจ้าของ อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น หากผู้ครอบครองเริ่มต้นโดยเข้าใจผิดว่าเป็นของตนเอง แต่ภายหลังทราบว่าเป็นของผู้อื่นและเปลี่ยนเจตนาเป็นการครอบครองโดยปรปักษ์ก็สามารถเริ่มนับระยะเวลาได้⁵

การพิสูจน์เจตนาเป็นเจ้าของมักเป็นองค์ประกอบที่ท้าทายที่สุดในการพิจารณาคดี เนื่องจากเป็นเรื่องของสภาพจิตใจภายในของผู้ครอบครอง ศาลจะพิจารณาจากพฤติการณ์ภายนอกที่แสดงออกถึงการกระทำอันเป็นการใช้สิทธิเยี่ยงเจ้าของอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่อ้าง ภาระการพิสูจน์นี้ตกอยู่กับผู้ที่อ้างการครอบครองปรปักษ์

ระยะเวลาการครอบครอง

ระยะเวลาการครอบครองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นเงื่อนไขตายตัวที่กฎหมายกำหนดไว้

1. สำหรับ อสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ต้องครอบครองติดต่อกันเป็นระยะเวลา 10 ปี
2. สำหรับ สิ่งหามิทรัพย์ ต้องครอบครองติดต่อกันเป็นระยะเวลา 5 ปี

การครอบครองจะต้องเป็นไป “ติดต่อกัน” ตลอดระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ครอบครองสมัครใจเลิกครอบครองไปในช่วงใดช่วงหนึ่ง ระยะเวลาการครอบครองปรปักษ์จะถูกลบใหม่ตั้งแต่ต้น นอกจากนี้ การครอบครองปรปักษ์ยังสามารถนับรวมระยะเวลาการครอบครองของบุคคลก่อนหน้าได้ หากมีการโอนการครอบครองให้แก่กัน (เช่น ผู้ซื้อที่ดินที่ยังไม่ได้จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์สามารถนับรวมระยะเวลาที่ผู้ขายครอบครองอยู่ก่อนได้) โดยที่การครอบครองนั้นยังคงเป็นไปตามเงื่อนไขอื่น ๆ ของกฎหมาย

ความต่อเนื่องของการครอบครองเป็นองค์ประกอบที่เปราะบางและสามารถถูกขัดจังหวะได้ การกระทำใด ๆ ของเจ้าของที่แท้จริงที่แสดงออกถึงการได้แย่งสิทธิอย่างชัดเจน เช่น การฟ้องร้องขับไล่ การแจ้งความดำเนินคดี หรือการกระทำการใด ๆ ที่เป็นการรบกวนการครอบครองของผู้ครอบครองปรปักษ์ ย่อมทำให้การครอบครองนั้นขาดความสงบและต้องเริ่มนับระยะเวลาใหม่ สิ่งนี้เป็นกลยุทธ์สำคัญสำหรับเจ้าของที่ดินในการป้องกันการครอบครองปรปักษ์

ประเภทของทรัพย์สินที่ครอบครองปรปักษ์ได้

การครอบครองปรปักษ์ในกฎหมายไทยใช้ได้กับทรัพย์สินที่เจ้าของมี “กรรมสิทธิ์” อย่างสมบูรณ์เท่านั้น ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงอสังหาริมทรัพย์ที่มีเอกสารสิทธิ์แสดงกรรมสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน (น.ส.4) หรือตราจอง

ในทางกลับกัน การครอบครองปรปักษ์ไม่สามารถใช้ได้กับทรัพย์สินที่มีเพียง “สิทธิครอบครอง” เช่น ที่ดินที่มีเอกสาร ส.ค.1 (ใบแจ้งการครอบครองที่ดิน) หรือ น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก. (หนังสือรับรองการทำประโยชน์) หรือที่ดินมือเปล่าที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใด ๆ⁶ นอกจากนี้ ทรัพย์สินบางประเภทก็ได้รับการยกเว้น

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1539/2536 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5352/2539.

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10669/2558.

จากการครอบครองปรปักษ์โดยสันติวิธี ไม่ว่าจะระยะเวลาการครอบครองจะนานเพียงใดก็ตาม ได้แก่ ทรัพย์สินของรัฐ (ทรัพย์สินของทางราชการ) ที่ราชพัสดุ และที่ธรณีสงฆ์ รวมถึงที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 ซึ่งเป็นสิทธิทำกินเฉพาะตัวและจะกลับคืนสู่รัฐหากไม่ใช้ประโยชน์

ข้อจำกัดนี้แสดงให้เห็นว่าการครอบครองปรปักษ์เป็นกลไกสำหรับการได้มาซึ่ง “กรรมสิทธิ์” ที่สมบูรณ์ และจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีกรรมสิทธิ์เดิมที่สามารถถูกแย่งชิงได้เท่านั้น ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของระบบเอกสารสิทธิที่ดินในประเทศไทย และความแตกต่างของสิทธิในที่ดินแต่ละประเภท

ตารางที่ 1 แสดงหลักเกณฑ์การครอบครองปรปักษ์ตามมาตรา 1382

องค์ประกอบ (Element)	รายละเอียด (Description)	ระยะเวลา (Duration)
1. ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น (Possession of Another's Property)	ต้องเป็นทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ไม่ใช่ของตนเองหรือครอบครองแทนผู้อื่น	N/A
2. โดยสงบ (Peaceful)	ปราศจากการโต้แย้งสิทธิ การหวงห้ามกีดกัน การฟ้องร้องขับไล่จากเจ้าของ	N/A
3. โดยเปิดเผย (Open)	แสดงการครอบครองโดยชัดเจน ไม่ซ่อนเร้น ปิดบังอำพราง ให้นุคคลทั่วไปรับรู้	N/A
4. ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ (Intention to Own)	ใช้ประโยชน์เสมือนเป็นเจ้าของ ไม่ใช่การครอบครองโดยอาศัยสิทธิผู้อื่น	N/A
5. ครอบครองติดต่อกัน (Continuous Possession)	อสังหาริมทรัพย์: 10 ปี / สังหาริมทรัพย์: 5 ปี	10 ปี (อสังหาฯ) / 5 ปี (สังหาฯ)

การครอบครองปรปักษ์ในกรณีพิเศษ: มาตรา 1383

นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ทั่วไปในมาตรา 1382 แล้ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังได้บัญญัติกรณีพิเศษของการครอบครองปรปักษ์ไว้ในมาตรา 1383 ซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำผิด

ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด

มาตรา 1383 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินอันได้มาโดยการกระทำผิดนั้น ท่านว่าผู้กระทำความผิดหรือผู้รับโอนไม่สุจริตจะได้กรรมสิทธิ์โดยอายุความก็แต่เมื่อพ้นกำหนดอายุความอาชญา หรือพ้นเวลาที่กำหนดไว้ในมาตราก่อน ถ้ากำหนดโทษยาวกว่า ท่านให้ใช้กำหนดนั้น” บทบัญญัตินี้ใช้บังคับในกรณีที่ทรัพย์สินที่ถูกครอบครองปรปักษ์นั้นได้มาจากการกระทำความผิดทางอาญา เช่น การลักทรัพย์ การบุกรุก หรือการฉ้อโกง หรือในกรณีที่ผู้ครอบครองได้รับโอนทรัพย์สินนั้นมาโดยไม่สุจริตจากผู้กระทำความผิด⁷

⁷ มาตรา 1383, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

ความโดดเด่นของมาตรา 1383 คือการเชื่อมโยงระยะเวลาการได้กรรมสิทธิ์โดยอายุความเข้ากับอายุความทางอาญา โดยกำหนดให้ต้องพินกำหนดอายุความอาญา หรือพินระยะเวลา 10 ปี (สำหรับอสังหาริมทรัพย์) แล้วแต่ที่กำหนดใดจะยาวกว่า บทบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เชิงนโยบายที่สำคัญ คือการป้องกันไม่ให้บุคคลที่กระทำความผิดหรือผู้รับโอนโดยไม่สุจริตสามารถได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบไปโดยง่าย ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความมุ่งมั่นของกฎหมายที่จะสร้างไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากพฤติกรรมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของตน⁸

ข้อถกเถียงเกี่ยวกับความสุจริตของผู้ครอบครอง

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ประเด็นเรื่องความสุจริตของผู้ครอบครองเป็นข้อถกเถียงที่สำคัญในทางวิชาการและสังคมเกี่ยวกับมาตรา 1382 แม้มาตรา 1383 จะกล่าวถึง “ผู้รับโอนไม่สุจริต” แต่มาตรา 1382 ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปกลับไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเรื่องความสุจริตของผู้ครอบครองไว้ การตีความตามตัวอักษรของมาตรา 1382 ทำให้ผู้ที่ทราบอยู่แล้วว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้อื่น แต่ยังคงเข้าครอบครองโดยสงบ เปิดเผย และมีเจตนาเป็นเจ้าของ ครบถ้วนตามระยะเวลา ก็ยังคงสามารถได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ได้⁹

นักวิชาการและสาธารณชนจำนวนมากมองว่าหลักการนี้ไม่เป็นธรรมและขัดต่อหลักศีลธรรม โดยตั้งคำถามว่ากฎหมายควรให้รางวัลแก่ผู้ที่เริ่มต้นการครอบครองด้วยเจตนาที่ไม่สุจริตหรือไม่ ความรู้สึกว่ากฎหมายเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้บุกรุกหรือผู้กระทำความผิดศีลธรรมนี้เป็นเหตุผลหลักที่ทำให้เกิดเสียงเรียกร้องให้มีการปฏิรูปกฎหมาย ข้อเสนอแนะที่สำคัญคือการแก้ไขมาตรา 1382 ให้บัญญัติเงื่อนไขความสุจริตของผู้ครอบครองอย่างชัดเจน และให้ค่านิยมของ “การครอบครองโดยสุจริต” เพื่อป้องกันการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือผิดกฎหมายอย่างชัดเจน การปรับปรุงกฎหมายนี้จะช่วยให้เกิดความสมดุลระหว่างการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินกับการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในระบบกฎหมายโดยรวม

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1326/2507 คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ได้วางหลักไว้ว่า “การครอบครองโดยมีเจตนาทุจริตตามมาตรา 1383 จะต้องเป็นการครอบครองที่ได้มาโดยการกระทำซึ่งเป็นความผิดอาญา” ซึ่งเป็นการยืนยันว่าหลักเกณฑ์ตามมาตรานี้จะใช้บังคับกับกรณีที่ผู้ครอบครองมีเจตนาทุจริตและได้มาซึ่งทรัพย์สินจากการกระทำความผิดอาญานั้น

⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7606/2555 ที่ได้วางหลักไว้ว่า “การครอบครองปรปักษ์ไม่จำเป็นต้องเป็นการครอบครองโดยสุจริต” ซึ่งเป็นการยืนยันว่าถึงแม้ผู้ครอบครองจะทราบว่าที่ดินเป็นของผู้อื่น ก็ยังคงสามารถครอบครองปรปักษ์ได้ หากเข้าเงื่อนไขอื่น ๆ ครบถ้วนตามมาตรา 1382

แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่สำคัญและการตีความ

ศาลฎีกามีบทบาทสำคัญในการตีความและวางแนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการครอบครองทรัพย์สิน ซึ่งช่วยอธิบายความหมายและขอบเขตขององค์ประกอบแต่ละประการให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

การตีความองค์ประกอบแต่ละประการ

การครอบครองโดยสงบ:

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2505 ได้วางหลักว่าการได้เตียงกันด้วยวาจาเพียงอย่างเดียวไม่ถือว่าทำให้การครอบครองขาดความสงบ การที่เจ้าของที่ดินจะทำให้การครอบครองขาดความสงบได้นั้น จะต้องมีการกระทำที่เด็ดขาด เช่น การฟ้องร้องขับไล่ผู้ครอบครอง หรือการกระทำการอื่นใดที่แสดงออกถึงการหวงห้ามและรักษาสิทธิในทรัพย์สินอย่างชัดเจน

การครอบครองด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 192/2535, 5352/2539 ได้วางหลักอย่างสอดคล้องกันว่า การครอบครองทรัพย์สินโดยอาศัยสิทธิของเจ้าของ เช่น การเป็นผู้เช่า ผู้ดูแล หรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัย ย่อมไม่ถือว่าเป็นการครอบครองด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ

ในกรณีของที่ดินกรรมสิทธิ์ร่วม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 250/2547 วางหลักว่าการที่เจ้าของรวมคนหนึ่งครอบครองทรัพย์สินรวมนั้น โดยหลักแล้วเป็นการครอบครองแทนเจ้าของรวมคนอื่น ๆ ด้วย หากจะอ้างการครอบครองทรัพย์สินเจ้าของรวมผู้นั้นจะต้องบอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือไปยังเจ้าของรวมคนอื่น ๆ อย่างชัดเจนว่าตนไม่มีเจตนาจะยึดถือแทนอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม หากการครอบครองเริ่มต้นด้วยความเข้าใจผิดว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของตนเอง แต่ภายหลังผู้ครอบครองทราบความจริงว่าเป็นของผู้อื่น และได้แสดงเจตนาที่จะครอบครองในฐานะเจ้าของโดยปรปักษ์กับเจ้าของที่แท้จริงนับแต่นั้น ระยะเวลาการครอบครองปรปักษ์ก็สามารถเริ่มนับได้ (เช่น ฎีกาที่ 6756/2544, ฎีกาที่ 2641/2550)

ระยะเวลาการครอบครองติดต่อกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 526/2555 ยืนยันหลักการพื้นฐานว่า หากองค์ประกอบทั้งหมดของการครอบครองปรปักษ์ครบถ้วนเป็นระยะเวลา 10 ปีสำหรับอสังหาริมทรัพย์กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นของผู้ครอบครองทันทีโดยผลของกฎหมาย

ประเภทของทรัพย์สิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 677/2550 มีความสำคัญในการชี้ว่า การครอบครองปรปักษ์ไม่สามารถใช้กับที่ดินที่ยังไม่ได้ออกโฉนดได้ และระยะเวลาการครอบครองที่ดินก่อนที่จะมีการออกโฉนดที่ดินนั้นไม่สามารถนำมารวมนับกับระยะเวลาการครอบครองปรปักษ์ภายหลังการออกโฉนดได้

ผลของการไม่ได้จดทะเบียนการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์

แม้ว่าการได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์จะเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายทันทีที่ครบเงื่อนไขตามมาตรา 1382 ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินแต่สิทธิที่ได้มานี้ หากยังไม่ได้มีการจดทะเบียน ย่อมมีข้อจำกัดที่สำคัญ กล่าวคือ ไม่สามารถยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้สิทธิมาโดยเสียค่าตอบแทน โดยสุจริต และได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตแล้วได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1299 วรรคสอง

การคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้สุจริตนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่บุคคลนั้นได้ทรัพย์สินมาจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล ซึ่งได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษตามมาตรา 1330 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในสถานการณ์เช่นนี้ หากผู้ครอบครองปรปักษ์ยังไม่ได้จดทะเบียนการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ของตน สิทธิของเขาจะด้อยกว่าผู้ซื้อที่ดินจากการขายทอดตลาดที่จดทะเบียนโดยสุจริต

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3150/2565 ได้ยืนยันหลักการนี้อย่างชัดเจน โดยระบุว่าแม้ผู้ร้องจะครอบครองปรปักษ์จนได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแล้ว ก็ไม่ทำให้สิทธิของผู้คัดค้านที่ซื้อได้จากการขายทอดตลาดเสียไป หากผู้คัดค้านได้สิทธิมาโดยสุจริตและจดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น ศาลยังวางหลักว่า หากผู้ครอบครองปรปักษ์ประสงค์จะอ้างสิทธิการครอบครองปรปักษ์ต่อไป จะต้องเริ่มนับระยะเวลา 10 ปีใหม่ นับแต่วันที่ผู้ซื้อรายใหม่ได้จดทะเบียนรับโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น หลักการนี้สร้างแรงจูงใจอย่างยิ่งให้ผู้ครอบครองปรปักษ์ต้องรีบดำเนินการขอให้ศาลสั่งแสดงกรรมสิทธิ์และจดทะเบียนสิทธิของตนโดยเร็วที่สุด เพื่อให้สิทธิของตนสมบูรณ์และสามารถไต่สวนบุคคลภายนอกได้

กรณีศึกษาที่น่าสนใจ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6445/2562

เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการนับรวมระยะเวลาการครอบครองปรปักษ์ โดยผู้รับโอนสามารถนำระยะเวลาที่ผู้โอนครอบครองอยู่ก่อนมารวมกับระยะเวลาของตนเองได้ เพื่อให้ครบตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3450/3450

แม้จะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งภาระจำยอมโดยอายุความ แต่หลักเกณฑ์เรื่องการครอบครองโดยสงบ เปิดเผย และด้วยเจตนา (ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานจากมาตรา 1382 และมาตรา 1401) ยังคงถูกนำมาใช้ในการพิจารณา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ประกอบเหล่านี้ในกฎหมายทรัพย์สิน

คติมูลนิธิวัดสวนแก้ว

แม้รายละเอียดในเอกสารอ้างอิงจะไม่ได้ระบุอย่างชัดเจน แต่มีการกล่าวถึงคดีนี้ในบริบทของปัญหาการพิสูจน์สิทธิและการเพิกถอนโฉนดที่ดิน ซึ่งเป็นคดีที่สำคัญในวงการวิชาการและเป็นตัวอย่างของความซับซ้อนในการบังคับใช้กฎหมายครอบครองปรปักษ์และผลกระทบต่อสิทธิในที่ดิน

การพิจารณาคดีครอบครองทรัพย์สินของศาลฎีกาแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการพิสูจน์ข้อเท็จจริงขององค์ประกอบแต่ละประการอย่างละเอียดถี่ถ้วน ผลของคดีมักขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานที่แสดงถึงพฤติกรรมการใช้ที่ดิน การโต้แย้งของเจ้าของ และเจตนาของผู้ครอบครองอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่อ้าง ซึ่งหมายความว่าทั้งผู้ที่อ้างสิทธิและเจ้าของที่ดินจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานอย่างรอบด้าน เช่น คำให้การพยานบุคคล รูปถ่าย ใบเสร็จค่าสาธารณูปโภค หรือหลักฐานการเสียภาษี เพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนในศาล

ตารางที่ 2 แสดงสรุปแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่สำคัญ

คำพิพากษาศาลฎีกา	ประเด็นกฎหมาย (Legal Issue)	หลักการ/การตีความ (Principle/ Interpretation)
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 677/2550	ประเภททรัพย์สินที่ครอบครองทรัพย์สินได้	ที่ดินที่ยังไม่ได้ออกโฉนดไม่สามารถครอบครองทรัพย์สินได้ และระยะเวลาการครอบครองก่อนออกโฉนดไม่สามารถนำมารวมนับได้
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2505	การครอบครองโดยสงบ	การโต้แย้งกันด้วยวาจาไม่ถือว่าทำให้การครอบครองไม่สงบ ต้องมีการฟ้องร้องขับไล่หรือการกระทำที่ชัดเจนเพื่อจำกัดให้ออกไป
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 192/2535 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5352/2539	การครอบครองด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ (กรณีอาศัยสิทธิ)	การครอบครองโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของ (เช่น ผู้เช่า ผู้อาศัย) ไม่ได้ว่ามีเจตนาเป็นเจ้าของ
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 250/2547	การครอบครองด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ (กรณีเจ้าของรวม)	เจ้าของรวมครอบครองทรัพย์สินรวมถือว่าครอบครองแทนเจ้าของรวมอื่น หากจะอ้างปรัภักดิ์ต้องบอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือ
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6756/2544 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2641/2550	การครอบครองด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ (กรณีเข้าใจผิดในตอนแรก)	หากครอบครองโดยเข้าใจผิดว่าเป็นของตนเองแต่ภายหลังทราบว่า เป็นของผู้อื่นและมีเจตนาเป็นเจ้าของระยะเวลาปรัภักดิ์เริ่มนับได้ตั้งแต่นั้น
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 526/2555	ผลของการครอบครองครบระยะเวลา	เมื่อครบเงื่อนไขการครอบครองปรัภักดิ์ครบ 10 ปี กรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ตกเป็นของผู้ครอบครองทันทีโดยผลของกฎหมาย
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3150/2565	ผลของการไม่ได้จดทะเบียนต่อผู้ซื้อสุจริต	กรรมสิทธิ์ที่ได้มาโดยปรัภักดิ์แต่ไม่ได้จดทะเบียนไม่อาจยกขึ้นต่อสู้ผู้ซื้อที่ดินจากการขายทอดตลาดโดยสุจริตและจดทะเบียนแล้วได้ต้องเริ่มนับระยะเวลาครอบครองใหม่
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6445/2562	การนับรวมระยะเวลาการครอบครอง	ผู้รับโอนสามารถนับรวมระยะเวลาการครอบครองของบุคคลก่อนหน้าได้ หากการครอบครองเป็นไปอย่างต่อเนื่องและครบเงื่อนไข

มาตรการป้องกันและข้อควรปฏิบัติสำหรับเจ้าของกรรมสิทธิ์

จากหลักเกณฑ์และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น เจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินควรมีมาตรการเชิงรุกเพื่อป้องกันการถูกรอครอบครองปรปักษ์ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้:

1. **หมั่นตรวจสอบดูแลที่ดินอย่างสม่ำเสมอ** ควรเข้าไปตรวจสอบที่ดินเป็นประจำ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อสังเกตว่ามีบุคคลใดเข้ามาใช้ประโยชน์หรือบุกรุกหรือไม่
2. **ติดป้ายแสดงความเป็นเจ้าของและล้อมรั้ว** การติดป้ายประกาศให้ชัดเจนว่าที่ดินมีเจ้าของ พร้อมระบุชื่อเจ้าของ และการสร้างรั้วหรือสิ่งกั้นขอบเขตที่ดินอย่างชัดเจน เป็นการแสดงออกถึงการหวงห้ามและกำหนดเขตแดนที่แน่นอน เพื่อป้องกันผู้บุกรุก
3. **เสียภาษีที่ดินและภาษีโรงเรือนอย่างต่อเนื่อง** การชำระภาษีที่ดินและภาษีโรงเรือนตามกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของในทางกฎหมายและเจตนาที่จะดูแลทรัพย์สิน
4. **คัดค้านหรือดำเนินการทางกฎหมายทันทีเมื่อพบการบุกรุก** หากพบว่าผู้อื่นเข้ามาครอบครองหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินโดยไม่ได้รับอนุญาต เจ้าของจะต้องรีบคัดค้านอย่างเด็ดขาดและดำเนินการทางกฎหมายทันที เช่น การแจ้งความดำเนินคดีบุกรุก การส่งหนังสือบอกกล่าวให้รื้อถอนหรือออกจากพื้นที่ หรือการฟ้องร้องขับไล่ การดำเนินการที่ล่าช้าหรือไม่เด็ดขาดอาจถูกตีความว่าเป็นการปล่อยให้การครอบครองเป็นไปโดยสงบ
5. **หลีกเลี่ยงการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์โดยไม่มีสัญญา** หากจำเป็นต้องอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์ในที่ดิน ควรทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น สัญญาเช่า สัญญาอาศัย หรือสัญญาอื่นใดที่ระบุชัดเจนว่าเป็นการครอบครองโดยอาศัยสิทธิ เพื่อป้องกันการอ้างเจตนาเป็นเจ้าของในภายหลัง
6. **ตรวจสอบหลักหมุดและรังวัดที่ดินเป็นระยะ** ควรตรวจสอบหลักหมุดที่ดินว่ายังอยู่ในสภาพเดิมหรือไม่ และพิจารณาการรังวัดที่ดินอย่างน้อยทุก 5 ปี เพื่อยืนยันแนวเขตที่ดินและป้องกันการเคลื่อนย้ายหรือขำรุคของหลักหมุด

7. **พูดคุยกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง**: การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านและขอความร่วมมือในการช่วยสอดส่องดูแลที่ดิน สามารถเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการรับรู้ถึงการบุกรุกที่อาจเกิดขึ้น

มาตรการเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาสิทธิในกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดิน เนื่องจากกฎหมายครอบครองปรปักษ์วางภาระการพิสูจน์และภาระในการป้องกันสิทธิไว้กับเจ้าของที่แท้จริงอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

จากข้อถกเถียงและผลกระทบทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น การครอบครองปรปักษ์ในกฎหมายไทย เป็นประเด็นที่สมควรได้รับการทบทวนและปฏิรูปเพื่อสร้างความเป็นธรรมและความชัดเจนยิ่งขึ้น

ประการแรก ข้อเสนอแนะที่สำคัญที่สุดคือการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 โดยเพิ่มเงื่อนไขเรื่อง “ความสุจริต” ของผู้ครอบครองปรปักษ์อย่างชัดเจน การที่กฎหมายปัจจุบันไม่ได้กำหนดให้ผู้ครอบครองต้องกระทำโดยสุจริต ทำให้เกิดความรู้สึกว่าการกฎหมายเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เจตนาบุกรุกหรือกระทำโดยไม่ชอบ การเพิ่มเงื่อนไขความสุจริตและให้คำนิยามที่ชัดเจนจะช่วยจัดช่องว่างทางกฎหมายนี้ และทำให้การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยอายุความสอดคล้องกับหลักศีลธรรมอันดีและหลักความยุติธรรมในสังคม

ประการที่สอง ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของระยะเวลาการครอบครองปรปักษ์ในปัจจุบันในอดีต การกำหนดระยะเวลา 10 ปีสำหรับอสังหาริมทรัพย์อาจเหมาะสมกับสภาพสังคมที่ที่ดินรกร้างว่างเปล่ามีอยู่มาก แต่ในปัจจุบันที่ดินมีมูลค่าสูงและเป็นที่ต้องการ การกำหนดระยะเวลาดังกล่าวอาจยาวนานเกินไปจนสร้างความเสี่ยงให้แก่เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่อาจละเลยการดูแลเพียงชั่วคราว หรืออาจสั้นเกินไปในบางกรณีเมื่อพิจารณาจากความซับซ้อนของคดี การทบทวนระยะเวลาดังกล่าวอาจช่วยให้เกิดความสมดุลที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

ประการสุดท้าย ปัญหาการครอบครองที่ดินในประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายจากกฎหมายที่ดินที่มีความซับซ้อนและทับซ้อนกัน รวมถึงการขาดแผนที่ที่ดินที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียว การปฏิรูปกฎหมายที่ดินในภาพรวม เช่น การยกเลิกเอกสารสิทธิ์ที่ดินหลายประเภทและคงไว้เพียงโฉนดที่ดิน เพื่อให้ระบบทะเบียนที่ดินมีความเรียบง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงการจัดทำแผนที่ที่ดินมาตรฐานเดียว โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย จะช่วยลดข้อพิพาทและสร้างความมั่นคงในสิทธิในที่ดิน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการบังคับใช้กฎหมายครอบครองปรปักษ์และกฎหมายที่ดินอื่น ๆ โดยรวม

บทสรุป

การครอบครองปรปักษ์เป็นหลักการทางกฎหมายที่สำคัญในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 1382 และ 1383 โดยมีวัตถุประสงค์เดิมเพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดิน อย่างไรก็ตาม ในบริบทปัจจุบัน กฎหมายนี้ได้กลายเป็นแหล่งที่มาของข้อพิพาทและความซับซ้อนในการตีความ

การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญห้าประการ ได้แก่ การครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น โดยสงบ โดยเปิดเผย ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ และครอบครองติดต่อกันตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด (10 ปีสำหรับอสังหาริมทรัพย์ และ 5 ปีสำหรับสังหาริมทรัพย์) ศาลฎีกาได้วางแนวทางการตีความองค์ประกอบเหล่านี้ไว้อย่างละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการพิสูจน์เจตนาเป็นเจ้าของและการที่การครอบครองโดยอาศัยสิทธิไม่สามารถนำมาอ้างได้นอกจากนี้แม้กรรมสิทธิ์จะเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายทันทีที่ครบเงื่อนไข แต่หากยังไม่ได้จดทะเบียน สิทธินั้นจะด้อยกว่าผู้ซื้อที่ดินโดยสุจริตและจดทะเบียนแล้ว ซึ่งเป็นจุดที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับทั้งผู้ครอบครองปรปักษ์และเจ้าของเดิม

ข้อถกเถียงเกี่ยวกับความสุจริตของผู้ครอบครองทรัพย์สินยังคงเป็นประเด็นที่ร้อนแรงและเป็นสาเหตุหลักที่นำไปสู่ข้อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปกฎหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพื่อให้กฎหมายครอบครองทรัพย์สินยังคงมีบทบาทที่เหมาะสมในสังคมเจ้าของกรรมสิทธิ์จึงควรร่วมมาตรการป้องกันเชิงรุก เช่น การหมั่นตรวจสอบดูแลที่ดิน การติดป้ายแสดงความเป็นเจ้าของ การชำระภาษี และการดำเนินการทางกฎหมายอย่างทันท่วงทีเมื่อพบการบุกรุก

ในท้ายที่สุด การครอบครองทรัพย์สินเป็นหลักกฎหมายที่สะท้อนถึงความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองกรรมสิทธิ์กับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดิน อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงและปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการสร้างความชัดเจนในระบบทะเบียนที่ดิน จะเป็นกุญแจสำคัญในการลดข้อพิพาทและสร้างความมั่นคงในสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนในระยะยาว

มาตรการทางกฎหมายในการขอรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี
กรณีศึกษากาแฟปลูกในพื้นที่ป่า

Legal measures for certification of good agricultural practices

A case Study of Coffee grown in forest areas

พันธุ์ทิพย์ นवानุช

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

169 หมู่ 3 ตำบลหนองแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ 50230

Punthip Navanuch

Faculty of Law at North-Chiang Mai University

169 M.3 Nong kaew, Hangdong, Chiang Mai 50230

E-mail : punthip.ncu@gmail.com

ณัฐริณทร์ หล่มวิรัตน์

Nusirin Limwirat

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Faculty of Business Administration at North-Chiang Mai University

E-mail : punthip.ncu@gmail.com

นักรบ หล่มวิรัตน์

Naklob Limwirat

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 5

145 หมู่ที่ 13 ถนนลำปาง-เชียงใหม่ ต.ปงยางคก อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง 52190

Police Training Center Region 5

145 Moo 13, Lampang-Chiang Mai Road, Pong Yang Khok Subdistrict,

Hang Chat District, Lampang, 52190

E-mail : punthip.ncu@gmail.com

(Received: 12 March 2025; Revised: 30 April 2025; Accepted: 6 May 2025)

บทคัดย่อ

การรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP (Good Agricultural Practices) เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงกาแฟที่ปลูกในพื้นที่ป่า มาตรฐานนี้กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ดีด้านการเพาะปลูก เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงตลาดที่มีศักยภาพสูงขึ้น อย่างไรก็ตามการขอรับ GAP ยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ

บทความวิชาการนี้ ทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายการขอรับรองมาตรฐาน GAP โดยจะทำการศึกษารายละเอียดที่ได้รับจากการรับรอง พบว่าเกษตรกรที่ปลูกกาแฟในพื้นที่ป่าประสบปัญหาหลัก ได้แก่ การขาดเอกสารสิทธิในที่ดิน จึงเป็นอุปสรรคต่อการขอรับรอง GAP นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP อย่างจำกัด ทำให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดไปอย่างไม่ครบถ้วน

คำสำคัญ : การรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี การปลูกกาแฟในพื้นที่ป่า

Abstract

The certification of Good Agricultural Practices (GAP) is a critical mechanism for ensuring the quality, safety, and sustainability of agricultural products, including coffee cultivation in forested areas. This standard establishes best practices that promote consumer safety, environmental conservation, and improved market access for farmers. Despite its significance, the process of obtaining GAP certification presents several challenges, including land tenure restrictions, delays in farm inspections, financial burdens associated with compliance, and limited consumer awareness regarding the value of GAP certification. This study examines the legal framework governing GAP certification, analyzing its benefits alongside the obstacles faced by farmers. By identifying key challenges, this research seeks to propose policy recommendations and procedural improvements that can enhance the accessibility and efficiency of the certification process. The goal is to facilitate the sustainable production of forest-grown coffee while ensuring compliance with GAP standards in the long term.

Keywords : Good Agricultural Practices, forest-grown coffee

บทนำ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ซึ่งเป็นองค์กรมหาชนได้นำความสำเร็จการดำเนินงานของโครงการหลวง เพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนบนพื้นที่สูง โดยส่งเสริมการปลูกกาแฟโดยเฉพาะกาแฟอาราบิก้าที่เจริญเติบโตและให้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีสามารถสร้างรายได้ที่ดีให้กับครัวเรือน เป็นต้นแบบของการพัฒนาบนพื้นที่สูงได้อย่างยั่งยืน กาแฟอาราบิก้าให้ผลผลิตที่มีคุณภาพในพื้นที่สูงมีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไป ที่สำคัญคือกาแฟปลูกร่วมกับป่าไม้ในชุมชน เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในขณะเดียวกันก็สร้างรายได้ให้กับชุมชน¹ จึงถือได้ว่ากาแฟเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรในพื้นที่สูง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีข้อจำกัดในการเกษตร กาแฟนอกจากจะสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรแล้วยังเป็นการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

¹ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, กาแฟ สร้างป่า สร้างรายได้ (25 ธันวาคม 2567) อุทยานหลวงราชพฤกษ์ < <https://www.royalparkrajapruek.org/Knowledge/view/371>>.

ในพื้นที่ป่าแต่อย่างไรก็ตาม การปลูกกาแฟในพื้นที่สูงที่เป็นป่ายังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย การจัดการผลผลิตให้มีคุณภาพ ตลอดจนการพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ

ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์เริ่มตระหนัก โดยเฉพาะการรักษาเสถียรภาพและความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งผู้บริโภคกาแฟส่วนหนึ่งก็ห่วงใยสุขภาพและให้ความสนใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีความปลอดภัยมากที่สุด ทั้งจากสารเคมีทางการเกษตรและผลผลิตจีเอ็มโอ²

มาตรฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการผลิตกาแฟคือ มาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) ซึ่งต่อไปในบทความวิชาการนี้จะใช้คำว่า “GAP” เป็นกระบวนการที่กำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับการเกษตรที่ดี เพื่อให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในคุณภาพ และเป็นการลดความเสี่ยงทั้งต่อผู้บริโภคและเกษตรกร ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จึงเป็นการยกระดับคุณภาพผลผลิตและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันด้านการตลาดอย่างไรก็ตาม การขอรับรองมาตรฐาน GAP ของกาแฟที่ปลูกในพื้นที่ป่า จะมีความซับซ้อนกว่าการขอรับรองมาตรฐานในพื้นที่การเกษตรทั่วไป เนื่องจากมีข้อจำกัดของกฎหมายและระเบียบการใช้พื้นที่ป่า ตลอดจนข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาที่พบในกระบวนการขอรับรองมาตรฐาน GAP ของกาแฟที่ปลูกในพื้นที่ป่า นอกจากความไม่ชัดเจนทางกฎหมายของพื้นที่ที่ปลูกแล้วยังพบปัญหา การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนดของมาตรฐาน GAP และขาดการสนับสนุนที่เพียงพอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บทความนี้มุ่งที่จะวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอรับรองมาตรฐาน GAP สำหรับกาแฟที่ปลูกในพื้นที่ป่า เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ป่า

แนวคิดการปลูกกาแฟที่ปลูกในพื้นที่ป่า

กาแฟในประเทศไทย พระยาสารศาสตร์พลชั้นตรีได้บันทึกไว้ว่า กาแฟถูกนำเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกประมาณปี พ.ศ.2447 โดยชาวมุสลิมชื่อ นายดีหมุน โดยนำเมล็ดกาแฟจากการแสวงบุญที่เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และได้นำไปปลูกครั้งแรกที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา จากนั้นก็มีการปลูกกว้างขวางออกไป กาแฟที่ปลูกนี้เป็นกาแฟโรบัสต้า ส่วนกาแฟอาราบิก้าถูกนำเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกประมาณปี พ.ศ.2516 ปลูกที่บ้านมุเซอห้วยตาด อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นก็มีหน่วยงาน

² ปัญญารัตน์ ปัญญาเกียรติศิริ, การศึกษาคุณภาพผลผลิตกาแฟได้ป่าภายใต้สถานภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สา เพื่อเป็นพืชทางเลือกในการใช้ดินเชิงอนุรักษ์ (กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติและพันธุ์พืช, 2564) 25.

ได้นำกาแฟพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาจากต่างประเทศ เพื่อให้ชาวเขาปลูกแทนการปลูกฝิ่น จนกาแฟกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือ³

กาแฟได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย ปลูกกันทั้งภาคเหนือและภาคใต้ โดยกาแฟอาราบิก้านิยมปลูกภาคเหนือ ส่วนกาแฟโรบัสต้านิยมปลูกภาคใต้ บทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะกาแฟอาราบิก้า ซึ่งมีแหล่งกำเนิดในป่าธรรมชาติเขตร้อนชื้นของเทือกเขาในเอธิโอเปีย ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,500 - 2,000 เมตร เจริญเติบโตในช่วงอุณหภูมิ 15-25 องศาเซลเซียส⁴ การปลูกกาแฟ อرابิก้าในประเทศไทย นั้น มีการปลูกทั้งแบบเชิงเดี่ยว การปลูกร่วมกับไม้ยืนต้นหรือการปลูกภายใต้ร่มไม้ป่าธรรมชาติ ซึ่งการปลูกกาแฟภายใต้ร่มไม้ป่าธรรมชาตินั้น ยังมีความแตกต่างภายในป่าเอง เช่น ประเภทของป่า ลักษณะภูมิประเทศ และอีกหลายปัจจัย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพเมล็ดกาแฟ นอกจากนี้ยังพบว่า การปลูกกาแฟในระดับความสูง 1,250 เมตร จากระดับน้ำทะเล ส่งผลให้กาแฟมีคุณภาพสูงในด้านของขนาดเมล็ด ส่วนปัจจัยด้านแสง ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตและคุณภาพของกาแฟ โดยแสงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับสภาพพื้นที่ปลูก เนื่องจากการปลูกในแต่ละพื้นที่ที่มีความชื้นของร่มเงาที่ต่างกัน ในการประเมินคุณภาพของเมล็ดกาแฟนั้น หนึ่งใน การประเมินโดยทั่วไป คือคุณภาพขนาดของเมล็ดกาแฟ โดยมีเกณฑ์ การประเมินตามมาตรฐานสินค้าเกษตรและสหกรณ์⁵

ระบบการผลิตกาแฟอาราบิก้าบนพื้นที่สูง ที่เหมาะต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระบบการเกษตรแบบยั่งยืนนั้น การผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบร่วมกับพืชอื่น ๆ จะดีกว่าระบบการผลิตกาแฟอาราบิก้าแบบเดี่ยว เพราะเป็นการเกื้อกูลร่มเงากันและยังเป็นการสร้างป่า กล่าวคือ ถ้าเกษตรกรมีการจัดการที่ดี และเหมาะสม จะเป็นการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการบุกรุกป่าไม้ เป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำไปด้วย ส่งผลให้การผลิตกาแฟอาราบิก้าร่วมกับพืชอื่นเป็นการทำเกษตรแบบยั่งยืน⁶

กล่าวโดยสรุป การปลูกกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่สูง มีแนวคิดที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการชอรับรอง GAP

การชอรับรองมาตรฐาน GAP สำหรับกาแฟในพื้นที่ป่า เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการยกระดับคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตกาแฟ รวมถึงการส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืน แนวคิดทฤษฎี และกฎหมายทั่วไปที่เกี่ยวข้องสรุปได้ ดังนี้

³ พระมหาวิริศศักดิ์ สุรเมธี, “การพัฒนาศักยภาพและยกระดับวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟอินทรีย์บนพื้นที่สูง ชุมชนบ้านขุนแม่หยอด จังหวัดเชียงใหม่ ตามศาสตร์พระราชา จังหวัดเชียงใหม่” (2565) 7:10 วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ 59, 61.

⁴ ประชา เชนันท์, *คุณภาพเมล็ดกาแฟอาราบิก้าและคุณสมบัติดินบางประการภายใต้รูปแบบการปลูกแบบต่างๆ ของชาวเขาชาติพันธุ์อาข่า บ้านใหม่พัฒนา ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย* (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2560) 6.

⁵ เพิ่งอ้าง, 24.

⁶ เพิ่งอ้าง, 26.

1. แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน

เกษตรกรรมยั่งยืน คือ ระบบการผลิตทางการเกษตรและวิถีเกษตรกรรมที่มีความสมดุลทั้งสามมิติ คือ 1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญเรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อม 2) มิติด้านเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญเรื่องความสามารถในการทำกำไร 3) มิติด้านสังคม ให้ความสำคัญเรื่องความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น เกษตรกรรมยั่งยืนต้องคำนึงถึงการบริการจัดการทั้งทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว เป็นสำคัญเท่าเทียมกันกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะสั้น ซึ่งคำว่า “เกษตรกรรมยั่งยืน” ได้ ปรากฏอยู่ใน SDG 2 เป้าประสงค์ที่ 2.4 สร้างหลักประกันว่าจะมีระบบการผลิตอาหารและดำเนินการตามแนวปฏิบัติทางการเกษตรที่มีภูมิคุ้มกันที่จะเพิ่มผลิตผลและการผลิต⁷

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกษตรกรรมที่ยั่งยืน เป็นการเกษตรที่มุ่งเน้นการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รักษาทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเกษตรกร การปลูกกาแฟพื้นที่ป่าโดยปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP ช่วยรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศป่าไม้

2. แนวคิดเศรษฐกิจฐานชีวภาพ

เศรษฐกิจฐานชีวภาพ คือ ระบบเศรษฐกิจใหม่ที่นำเอาวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติมาพัฒนาให้เกิดมูลค่าเพิ่มในการผลิตสินค้าและบริการระดับอุตสาหกรรม โดยมุ่งเน้นการสร้างเศรษฐกิจจากทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน และเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการลดผลกระทบต่อระบบนิเวศและดีต่อโลกในระยะยาว⁸

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเศรษฐกิจฐานชีวภาพ เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม การแปรรูปกาแฟและการตลาดที่เน้นคุณภาพ ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรและชุมชน

การเตรียมการรองรับรอง GAP กาแฟที่ปลูกในพื้นที่ป่า

การขอรับมาตรฐาน GAP สำหรับกาแฟที่ปลูกในพื้นที่ป่า จำเป็นต้องมีการเตรียมการให้ครอบคลุมหลายด้าน เนื่องจากพื้นที่ป่ามีข้อจำกัด ไม่ว่าจะเป็นความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความจำเป็นในการรักษาความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP ที่เป็นแนวปฏิบัติทางการเกษตร ความปลอดภัยต่อผู้บริโภค การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาข้อกำหนดของมาตรฐานต่าง ๆ เช่น การจัดการแปลง การควบคุมศัตรูพืช การบันทึกข้อมูล และสุขลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน จากคู่มือของกรมวิชาการเกษตรหรือ “กวก” เพื่อทำความเข้าใจแนวทางที่ถูกต้องและเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับเปลี่ยนการผลิต

⁷ มูลนิธิวันชีวิต, ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน (1 กุมภาพันธ์ 2568) SDG Move <<https://www.sdgmove.com/2021/05/15/sdg-vocab-06-sustainable-agriculture/>>.

⁸ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, เศรษฐกิจชีวภาพ (1 กุมภาพันธ์ 2568) NSTDA <<https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2018/20180904-Bioeconomy-Children.pdf>>.

ขั้นตอนต่อมา เกษตรกรต้องตรวจสอบความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกและสิทธิในการใช้ที่ดิน กล่าวคือ กาแฟที่ปลูกในพื้นที่ป่า ซึ่งอาจเป็นพื้นที่ป่าสงวนหรือเขตปฏิรูปที่ดิน จำเป็นต้องมีเอกสารที่รับรองการใช้สิทธิในพื้นที่ เช่น หนังสืออนุญาตจากกรมป่าไม้ ใบอนุญาตให้ใช้พื้นที่ หรือเอกสารสำคัญจากสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (ส.ป.ก.) เพื่อแสดงถึงสิทธิในการใช้พื้นที่ในการปลูกกาแฟ

หลังจากนั้น เป็นการจัดการแปลงปลูกตามหลักมาตรฐาน GAP โดยต้องมีพื้นที่อย่างชัดเจน มีการจัดระบบน้ำ ทางระบายน้ำไม่ให้ชะล้างหน้าดินหรือไหลปนเปื้อนสู่แหล่งน้ำ จัดให้มีแนวกันฝนบริเวณแนวขอบแปลง และมีการควบคุมการใช้สารเคมีอย่างเคร่งครัดตามหลักมาตรฐาน นอกจากนี้จะต้องมีการจัดเก็บสารเคมีในสถานที่ปลอดภัยห่างจากแหล่งน้ำ

ในส่วนของการผลิต เกษตรกรจะต้องป้องกันการปนเปื้อนของสารเคมีและโลหะหนัก โดยจะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพดินและน้ำ ตลอดจนมีการอบรมคนงานให้มีความรู้ความเข้าใจในความสะดวก การใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมและการป้องกันการปนเปื้อนในระหว่างการเก็บเกี่ยวและการขนส่ง

ในส่วนของการจัดทำบันทึกข้อมูลและเอกสารประกอบ เริ่มตั้งแต่ข้อมูลเก็บเกี่ยวกับดินที่ปลูก แหล่งพันธุ์กาแฟ การใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมี การเก็บเกี่ยว การขายผลผลิต ตลอดจนสุขลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน ต้องมีการจดบันทึกที่ตรวจสอบได้

สุดท้ายคือ การเตรียมเอกสารเพื่อยื่นคำขอรับรองต่อสำนักงานเกษตรอำเภอ โดยต้องแนบแผนผังแปลง สำเนาเอกสารสิทธิหรือใบอนุญาตให้ใช้ที่ดิน แบบฟอร์มบันทึกการปฏิบัติงาน รวมถึงใบรับรองผลตรวจที่ดินและน้ำ (ถ้ามี) เพื่อส่งคำขอแล้วเจ้าหน้าที่จะมีการตรวจประเมินและให้ข้อเสนอแนะ หากผ่านเกณฑ์มาตรฐาน GAP ก็จะได้ใบรับรอง

อย่างไรก็ดี การขอ GAP สำหรับเกษตรกรที่ปลูกกาแฟในพื้นที่ป่า จำเป็นจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิการใช้พื้นที่และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. การตรวจสอบสิทธิการใช้พื้นที่

- หากพื้นที่ปลูกกาแฟอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหรือเขตป่า ควรตรวจสอบก่อนว่าเกษตรกรมีสิทธิในการใช้พื้นที่หรือไม่
- มีหนังสืออนุญาตจากกรมป่าไม้ เช่น ส.ป.ก คทช. หรือเอกสารสิทธิอื่น ๆ
- หากไม่มีสิทธิที่ชัดเจน จำเป็นต้องดำเนินการขออนุญาตให้ถูกต้องก่อนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามกฎหมาย

2. ปฏิบัติตามมาตรฐานการปลูกกาแฟที่ยั่งยืน

การปลูกกาแฟในพื้นที่ป่าควรเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปด้วย เช่น ใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย ลดการใช้สารเคมี เลือกการใช้วิธีการจัดการศัตรูพืชแบบชีวภาพ ตลอดจนไม่ทำลายพื้นที่ป่าหรือส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในบริเวณนั้น

การปลูกกาแฟในพื้นที่ป่าอาจเผชิญข้อจำกัดด้านกฎหมายและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรควรปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตรเพื่อดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้มีสิทธิขอการรับรองมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices)

ผู้มีสิทธิขอรับการรับรองมาตรฐาน GAP ได้แก่

1. เกษตรกร ต้องเป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีเอกสารแสดงสิทธิการครอบครองพื้นที่เพาะปลูก เช่น โฉนดที่ดิน สัญญาเช่าที่ดิน หนังสือรับรองให้ใช้ประโยชน์ หรือเอกสารสิทธิอื่นๆ
2. กลุ่มเกษตรกรหรือวิสาหกิจชุมชน เป็นกลุ่มเกษตรกรที่รวมตัวกันเป็นองค์กรหรือเป็นกลุ่ม เช่น สหกรณ์การเกษตร วิสาหกิจชุมชน โดยต้องมีเอกสารรับรองการเป็นกลุ่มเกษตรกรอย่างถูกต้อง เช่น การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน
3. ผู้ประกอบการด้านการเกษตร เป็นผู้ประกอบการที่จัดการด้านการผลิตหรือจัดซื้อผลผลิตทางการเกษตร สามารถรับรอง GAP ในฐานะผู้ควบคุม

กล่าวโดยสรุป การขอรับรอง GAP ต้องดำเนินการเพาะปลูกในพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิชัดเจน หรือหนังสือรับรองให้ใช้ประโยชน์ และปฏิบัติตามมาตรฐานการเกษตรที่กำหนด เช่น การจัดการน้ำ ปุ๋ย สารเคมี การเก็บเกี่ยวและการจัดเก็บผลผลิต

ข้อดีของการได้รับการรับรอง GAP

การได้รับการรับรอง GAP สำหรับการปลูกกาแฟในพื้นที่ป่ามีข้อดี ดังนี้

1. คุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิต มาตรฐาน GAP กำหนดแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการเพาะปลูก ทำให้ผลผลิตกาแฟมีคุณภาพสูงและปลอดภัยต่อผู้บริโภค
2. ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การปลูกกาแฟในพื้นที่ป่า เป็นการปลูกได้ร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ ช่วยรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและการชะล้างหน้าดิน เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรดินและป่าไม้ เป็นการสร้างป่าในขณะเดียวกันก็สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน⁹
3. เพิ่มโอกาสทางการตลาดและรายได้ การได้รับการรับรอง GAP ช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงตลาดที่ต้องการสินค้าคุณภาพและปลอดภัยส่งผลให้จำหน่ายผลผลิตในราคาที่สูงขึ้น¹⁰

กล่าวโดยสรุป การได้รับการรับรอง GAP ไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผลผลิตมีคุณภาพและปลอดภัยมากขึ้น แต่ยังช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้น เพิ่มรายได้ ลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและทำให้การทำเกษตรเป็นไปอย่างยั่งยืน

⁹ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, อ้างแล้ว 1.

¹⁰ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, *กาแฟอาราบิก้า พืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ผลผลิตอันดับ 1 ของประเทศสู่การพัฒนาสินค้าอย่างยั่งยืน* (1 กุมภาพันธ์ 2568) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร <<https://www.oae.go.th/view/1/รายละเอียดข่าว/ข่าว%20สศก./43734/TH-TH>>.

มาตรการทางกฎหมายการขอรับรอง GAP กาแฟปลูกในพื้นที่ป่า

การปลูกกาแฟในพื้นที่ป่า จะไปเกี่ยวข้องกับข้อกำหนดและมาตรการทางกฎหมาย ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติกับการส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน จึงต้องดำเนินการภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ป่า

- พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มีบทบัญญัติกำหนดว่าการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าจะต้องได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การใช้พื้นที่ป่าโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มีบทบัญญัติกำหนดไว้ว่าการใช้พื้นที่ป่า ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ การใช้พื้นที่ต้องได้รับอนุญาตจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

- (โครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน ตามนโยบายของรัฐ คทช.) เป็นกรณีที่ทำพื้นที่ป่าอยู่ภายใต้การจัดการของ คทช. การใช้ประโยชน์ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของโครงการ เช่น การใช้พื้นที่ต้องสอดคล้องกับแผนการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์ป่า

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและการรับรอง GAP

- พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มีบทบัญญัติที่กำหนดให้การผลิตสินค้าเกษตร การขอรับรอง GAP ต้องปฏิบัติตามหลักการความปลอดภัยด้านอาหาร การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการจัดการศัตรูพืชอย่างเหมาะสม

- พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 กฎหมายเกี่ยวกับการใช้สารเคมีทางการเกษตร เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ต้องสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และยังห้ามใช้สารเคมีที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพ เช่น สารเคมีที่ไม่ได้รับอนุญาต

- พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 การเลือกใช้พันธุ์พืชต้องไม่ขัดต่อกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพันธุ์พืชและหากพัฒนาพันธุ์พืชในพื้นที่ป่าต้องได้รับการรับรองสิทธิในพันธุ์พืช

3. กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม

- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 การทำการเกษตรในพื้นที่ป่าต้องไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การทำลายหน้าดินหรือการปล่อยสารพิษลงแหล่งน้ำ

- มาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กล่าวถึง มาตรการป้องกันการบุกรุกและทำลายพื้นที่ป่า การทำการเกษตรในพื้นที่ป่าต้องมีแผนการฟื้นฟูและรักษาสมดุลของระบบนิเวศ เช่น การปลูกพืชคลุมดินและการรักษาต้นไม้ใหญ่

บทวิเคราะห์

กระบวนการขอรับรองมาตรฐาน GAP แม้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับมาตรฐาน การเกษตรและคุณภาพสินค้าเกษตร แต่ในทางปฏิบัติในเรื่องการปลูกกาแฟในพื้นที่ป่ายังมีอุปสรรค ในการเข้าถึงระบบการรับรองที่เป็นข้อจำกัดของเกษตรกรรายย่อยเกษตรกรในพื้นที่สูงได้แก่ ข้อจำกัดทาง กฎหมายในเรื่อง “สิทธิในพื้นที่ดิน” ซึ่งเกษตรกรผู้ยื่นขอรับรองต้องแสดงหลักฐานเอกสารสิทธิในพื้นที่ดิน เช่น โฉนด น.ส.3 หนังสืออนุญาตใช้พื้นที่จากหน่วยงานรัฐ หากไม่มีเอกสารสิทธิก็ไม่สามารถขอรับรองได้ ข้อ จำกัดอีกประการคือ แนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่นและความล่าช้าของ เจ้าหน้าที่ กล่าวคือ บางกรณีเจ้าหน้าที่ตีความเคร่งครัดในเรื่อง “หนังสืออนุญาตให้ใช้พื้นที่” แม้กฎหมายจะ เปิดช่องให้ใช้ได้ ในส่วนของความล่าช้าของเจ้าหน้าที่เกิดจากเจ้าหน้าที่มีจำนวนจำกัดในขณะเดียวกันการ ยื่นคำขอมีจำนวนมาก เมื่อเกิดความล่าช้า ส่งผลให้เกษตรกรไม่ได้รับการรับรองทันตามฤดูกาลของผลผลิต ที่จะนำออกจำหน่าย ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรและชุมชน

มาตรการทางกฎหมายในการขอรับรองมาตรฐาน GAP และแนวทางการพัฒนาการปลูกกาแฟใน พื้นที่ป่า วิเคราะห์ได้ครอบคลุมทั้งมิติกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อประเมินความเป็นไป ได้และอุปสรรคตลอดจนแนวทางเสนอแนะ กล่าวคือ มาตรการทางกฎหมาย เช่น การกำหนดเกณฑ์ GAP และการออกเอกสารสิทธิมีบทบาทสำคัญในการสร้างความชัดเจนทางกฎหมายให้กับเกษตรกร เพื่อลดความ ขัดแย้งในเรื่องการใช้พื้นที่ป่าและสนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม แต่การปรับปรุงกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์มาตรฐาน GAP ให้เหมาะสมกับการปลูกกาแฟปลูกในพื้นที่ป่า จะช่วยสนับสนุนการพัฒนา ที่ยั่งยืนและดึงดูดการลงทุนในภาคเหนือ อย่างไรก็ดี หากไม่มีการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ อาจส่งผลให้เกิดการบุกรุกป่าเพิ่มเติมและการผลิตที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ในมิติของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมนั้น กาแฟปลูกพื้นที่ป่าที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จะเพิ่มมูลค่าในตลาด เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรและชุมชน ในขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ลดการทำลายป่าและรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

กล่าวโดยสรุป มาตรการทางกฎหมายในการขอรับรองมาตรฐาน GAP และแนวทางการพัฒนา กาแฟป่าให้มีศักยภาพ จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม อย่างไร ก็ตาม การดำเนินการต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เกษตรกรและภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการสนับสนุนให้เหมาะสมและทันสมัย เพื่อลดข้อจำกัดและ ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

เพื่อช่วยสนับสนุนการพัฒนาการปลูกกาแฟให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือสร้างความเชื่อมั่นในมาตรฐาน GAP ของผลผลิตไทยในระดับสากล จึงขอเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการจัดทำเอกสารสิทธิที่ชัดเจน หน่วยงานภาครัฐควรเร่งดำเนินการจัดทำเอกสารสิทธิการใช้พื้นที่ป่าที่ถูกต้อง เพื่อให้เกษตรกรสามารถขอรับรอง GAP ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย
2. พัฒนาหลักเกณฑ์การขอรับรองมาตรฐาน GAP ให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับการปลูกกาแฟในพื้นที่ป่า โดยยังคงเน้นมาตรฐานความปลอดภัยของผลผลิตและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การจัดอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตตามมาตรฐาน GAP และแนวทางการปลูกกาแฟแบบอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

บรรณานุกรม

ประชา เตชนันท์, *คุณภาพเมล็ดกาแฟอาราบิก้าและคุณสมบัติดินบางประการภายใต้รูปแบบการปลูกแบบต่างๆของชาวเขาชาติพันธุ์อาข่าบ้านใหม่พัฒนาตำบลลาวีอำเภอแม่สรวยจังหวัดเชียงราย* (วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2560).

ปัญญารัตน์ ปัญญาเกียรติศิริ, *การศึกษาคุณภาพผลผลิตกาแฟได้ป่าภายใต้สถานภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาเพื่อเป็นพืชทางเลือกในการใช้ดินเชิงอนุรักษ์* (กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติและพันธุ์พืช, 2564).

พระมหาวิโรศักดิ์ สุรเมธี, “การพัฒนาศักยภาพและยกระดับวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟอินทรีย์บนพื้นที่สูงชุมชนบ้านขุนแม่หยอด จังหวัดเชียงใหม่ ตามศาสตร์พระราชา จังหวัดเชียงใหม่” (2565) 7:10 *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*.

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, *กาแฟสร้างป่า สร้างรายได้* (25 ธันวาคม 2567) อุทยานหลวงราชพฤกษ์ < <https://www.royalparkrajapruek.org/Knowledge/view/371> >.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, *กาแฟอาราบิก้า พืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ผลผลิตอันดับ 1 ของประเทศสู่การพัฒนาสินค้าอย่างยั่งยืน* (1 กุมภาพันธ์ 2568) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร <<https://www.oae.go.th/view/1/รายละเอียดข่าว/ข่าว%20สศก./43734/TH-TH>>.

คำแนะนำในการส่งบทความวารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้กฎหมายและศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย
2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการผลิตผลงานวิชาการของอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้สนใจ

ทั่วไป

ขอบเขต

วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ รับพิจารณาบทความวิชาการ บทความวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ บทความปริทัศน์ (review article) บทความวิจารณ์บทความ (article review) และบทความพิเศษสรุปจากการอภิปราย สัมมนา ที่มีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับกฎหมาย และศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทุกชนิด

แนวปฏิบัติกรนำเสนอบทความ

1. บทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นหรือรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ
2. บทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์จะได้รับการประเมินจากกองบรรณาธิการและผู้ประเมินบทความที่กองบรรณาธิการกำหนด โดยผู้ประเมินไม่ทราบว่าผู้เสนอบทความเป็นผู้ใด (blind review) ผลการพิจารณาจากกองบรรณาธิการถือเป็นสิ้นสุด ทั้งนี้ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ ในการตรวจทานแก้ไขต้นฉบับตามเกณฑ์

การเตรียมต้นฉบับ

1. ความยาวของบทความวิชาการไม่เกิน 15 หน้า และบทความวิจัยไม่เกิน 20 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว (นับรวมรูปภาพ ตาราง เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก)
2. รูปแบบตัวอักษร ให้จัดพิมพ์ด้วยแบบตัวอักษร Angsana New เท่านั้น
3. ชื่อเรื่องบทความ ขนาดตัวอักษร 18 pt. (ตัวหนา) จัดพิมพ์กึ่งกลางหน้ากระดาษ
4. ชื่อผู้เขียนทุกคนต้องระบุหน่วยงานต้นสังกัด สำหรับที่อยู่ทางไปรษณีย์และอีเมล ระบุเฉพาะผู้เขียนที่สามารถติดต่อได้ 1 คน ขนาดตัวอักษร 16 pt. จัดพิมพ์กึ่งกลางหน้ากระดาษ เว้นระยะบรรทัด 1 บรรทัดจากชื่อเรื่อง
5. ชื่อบทความย่อ คำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย เว้นระยะบรรทัด 1 บรรทัดจากอีเมล
6. เจึงอรรถขนาดตัวอักษร 12 pt

7. บทคัดย่อ (Abstract) มีความยาวอย่างละไม่เกิน 200 คำ เนื้อหาบทคัดย่อ ย่อหน้า 1.25 ซม. ให้พิมพ์ชิดขอบซ้ายขวา (กระจายแบบไทย) และคำสำคัญ จัดพิมพ์ต่อจากชื่อคำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 pt. ไม่เว้นระยะบรรทัด

8. ในกรณีบทความภาษาไทยหรือภาษาจีนให้จัดพิมพ์ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ อีเมล บทคัดย่อ และคำสำคัญ เป็นภาษาที่ใช้ในการเขียนบทความและต้องมีภาษาอังกฤษด้วย สำหรับบทความภาษาอังกฤษมีแค่ภาษาเดียวคือภาษาอังกฤษ

9. ชื่อหัวเรื่องใหญ่ ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย ไม่ใส่เลขลำดับที่ เว้นระยะบรรทัด 1 บรรทัด จากเนื้อหาก่อนหน้า

10. ชื่อหัวเรื่องรอง ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) ย่อหน้า 1.25 ซม. ไม่เว้นระยะบรรทัด

11. เนื้อหาบทความ ย่อหน้า 1.25 ซม. ให้พิมพ์ชิดขอบซ้ายขวา (กระจายแบบไทย) ขนาดตัวอักษร 16 pt. ถ้ามีข้อย่อที่ไม่ใช่ตัวเลข ให้ใช้เครื่องหมายยัติภังค์ (-) เนื้อหาบทความเดียวกับหัวเรื่องใหญ่ ไม่เว้นระยะบรรทัด

12. ชื่อและเลขกำกับ ตาราง ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) ให้ระบุไว้บนตารางจัดชิดซ้าย เช่น ตารางที่ 1 เปรียบเทียบต้นทุน เว้นระยะบรรทัด 1 บรรทัดจากเนื้อหาก่อนตาราง และได้ตารางให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย ไม่เว้นระยะบรรทัด

13. การจัดพิมพ์ตารางตามรูปแบบ APA (ไม่มีเส้นแนวดิ่ง เส้นแนวนอน มีแค่หัวตาราง 2 เส้น คือเหนือรายละเอียดตาราง 1 เส้น ใต้รายละเอียดตาราง 1 เส้น และเส้นปิดท้ายตาราง 1 เส้น ถ้าเป็นตารางต่อเนื่องหน้าถัดไปไม่ต้องมีเส้นปิดตาราง และในหน้าถัดไปให้ใส่หัวตาราง (ต่อ)

14. ชื่อและเลขกำกับภาพ แผนภูมิ ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) ให้ระบุไว้ใต้ภาพหรือแผนภูมิ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ เช่น ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย ใต้ภาพ แผนภูมิให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย ไม่เว้นระยะบรรทัด

15. ระยะขอบกระดาษ บน 2.54 ซม. ล่าง 2.54 ซม. ซ้าย 2.54 ซม. ขวา 2.54 ซม.

16. หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านล่างขวาตั้งแต่ต้นจนจบบทความ

17. ผู้เขียนต้องส่งผลตรวจอักษรวิสุทธิ์แนบมาพร้อมกับบทความ (การลอกเลียนแบบวรรณกรรมทางวิชาการไม่เกิน 20%)

18. ชื่อรายการบรรณานุกรม ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย

19. เนื้อหารายการบรรณานุกรม ขนาดตัวอักษร 16 pt.

20. การตัดสินใจของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด

ส่วนประกอบของบทความ

1. ชื่อเรื่องบทความภาษาไทยหรือภาษาจีนขึ้นอยู่กับภาษาที่เขียนและต้องมีภาษาอังกฤษด้วย สำหรับชื่อเรื่องบทความภาษาอังกฤษมีแค่ภาษาอังกฤษเดียว
2. ชื่อผู้เขียนทุกคนต้องระบุหน่วยงานต้นสังกัด สำหรับที่อยู่ทางไปรษณีย์และอีเมล ระบุเฉพาะผู้เขียนที่สามารถติดต่อได้ 1 คน (ชื่อผู้เขียนภาษาไทยหรือภาษาจีนขึ้นอยู่กับที่เขียนและต้องมีภาษาอังกฤษด้วย สำหรับบทความภาษาอังกฤษมีแค่ภาษาอังกฤษ)
3. บทคัดย่อ (Abstract) ในบทความวิชาการและบทความวิจัยมีความยาวไม่เกิน 200 คำ และคำสำคัญ (Keyword) 3-5 คำ (บทคัดย่อและคำสำคัญภาษาไทยหรือภาษาจีนขึ้นอยู่กับที่เขียนและต้องมีภาษาอังกฤษด้วย สำหรับบทความภาษาอังกฤษมีแค่ภาษาอังกฤษ)
4. เนื้อเรื่อง
  - 4.1 บทความวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา สรุป และวิเคราะห์
  - 4.2 บทความวิจัย ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์การวิจัย ทบทวนวรรณกรรม วิธีการวิจัย กรอบแนวคิด ผลการวิจัยและการทดสอบสมมติฐาน สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
5. เอกสารอ้างอิง
6. ถ้ามีรูป แผนภูมิ ตารางประกอบ หรืออื่น ๆ ต้องมีหมายเลขกำกับในบทความ อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น หากมีรูปภาพควรใช้รูปภาพสีหรือขาว-ดำที่มีความชัดเจน

การส่งต้นฉบับ

ส่งต้นฉบับทางเว็บไซต์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/lawhcu/index> หัวข้อการส่งบทความออนไลน์

การอ้างอิงเชิงบรรณ (Footnote)

1. หนังสือ/ตำรา (Books)

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง,	ชื่อเรื่อง	(สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ครั้งที่พิมพ์, ปีที่พิมพ์)	หน้า.
ตัวอย่าง	ประสิทธิ์ โนวิไลกุล,	คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล	(กรุงเทพฯ: นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2543)	183.
	Malcome N Shaw,	<i>International Law</i>	(London: Cambridge University Press, 2008)	578.

2. บทความวารสาร (Journal Articles)

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง,	“ชื่อเรื่อง”	(ปีที่พิมพ์)	ปีที่ฉบับที่	ชื่อวารสาร	หน้าเริ่มต้นบทความ,	หน้า.
ตัวอย่าง	ศันันท์กรณ์ โสคติพันธ์,	“หลักความสำคัญผิด”	(2553)	39:4	วารสารนิติศาสตร์	788,	797.
	Christopher C. Miller,	“To The Moon & Beyond: The United States and The Future of International Space Law”	(2011)	35:1	<i>Suffolk Transnational Law Review</i>	101,	113.

3. บทความในหนังสือ (Chapter in Edited Books)

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง,	“ชื่อบทความ”	ใน	ชื่อบรรณาธิการ หรือผู้รวบรวม,	ชื่อหนังสือ	(สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์, ครั้งที่พิมพ์, ปีที่พิมพ์)	หน้าเริ่มต้น บทความ,	หน้า.
ตัวอย่าง	พะยอม แก้วกำเนิด,	“ความหมาย ของวัฒนธรรม”	ใน	ฉัตรชัย สุกรกาญจน์ (บรรณาธิการ),	ห้องสมุด วัฒนธรรม	(นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรม ภาคใต้, 2525)	1,	4.
	Richard J. McNeil	“International Parks for Peace”	In	Jim Thorsell (ed.),	<i>Parks on the Borderline: Experience in Transfrontier Conservation</i>	(Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN, 1990)	23,	35.

4. วิทยานิพนธ์ (Theses)

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง,	ชื่อเรื่อง	(หลักสูตร, สถาบัน, ปี)	หน้า.
ตัวอย่าง	นิก สุนทรชัย,	มาตรการทางกฎหมายในการเรียกคืนทรัพย์สินทางวัฒนธรรม	(นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534)	53.
	Chloe Sage Castro,	<i>Over the Moon: Lunar Heritage Protection</i>	(Master of Fine Arts Thesis, Savannah College of Art and Design, 2011)	44.

5. เอกสารประกอบการประชุม (Conference Proceedings)

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน,	“ชื่อเรื่อง”	(นำเสนอที่ ชื่อการประชุม, สถานที่, ว/ด/ป)	หน้า.
ตัวอย่าง	Anne Orford	“Roman Law and the Godly Imperium in England’s New Worlds ”	(Paper presented at the Workshop on the Theo-Political Renaissance, Department of English, Cornell University, 25 April 2008)	12.

6. เว็บไซต์ (Website/Electronic Materials)

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน,	ชื่อเอกสาร	(ว/ด/ป ที่เข้าถึงข้อมูล)	ชื่อเว็บไซต์	<URL>.
ตัวอย่าง	Apichai Sunchindah,	<i>The ASEAN Approach to Regional Environmental Management</i>	(24 Aug 2013)	ASEAN Environment Cooperation	< http://www.aseansec.org/2838.htm >.

7. กฎหมายภายใน (Domestic Laws)

รูปแบบ	เลขมาตรา,	ชื่อกฎหมาย
ตัวอย่าง	มาตรา 15,	พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔
	Section 17,	Land and Environment Court Act 1979

8. ตราสารระหว่างประเทศ (Treaties, Conventions, Protocol)

รูปแบบ	ชื่อตราสาร,	วันที่เปิดลงนาม,	Treaty Series	(วันเริ่มต้นมีผลผูกพัน) (Enter into Force)	มาตรา.
ตัวอย่าง	United Nations Convention on the Law of the Sea,	opened for signature 10 December 1982,	21 ILM 1261	(entered into force 16 November 1994)	art 2.

หลักการอ้างอิงเอกสารที่เคยอ้างมาแล้ว (Subsequent References)

- กรณีการใช้ “เพ็งอ้าง” หรือ “Ibid” กรณีอ้างอิงเอกสารเดิมที่อยู่ก่อนหน้าทันที เช่น
  - 16 ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2543) 183.
  - 17 เพ็งอ้าง, 184.
  - 18 Eric Barendt, *Freedom of Speech* (Oxford University Press, 2nd ed, 2005) 163.
  - 19 Ibid.
  - 20 Ibid, 170.
- กรณีการใช้ “อ้างแล้ว” หรือ “Above n” กรณีอ้างอิงเอกสารเดิมที่อยู่ก่อนหน้า แต่มีเอกสารอื่นมาก่อน เช่น
  - 9 Catharine MacMillan, *Mistakes in Contract Law* (Hart Publishing, 2010) 38.
  - .....
  - 20 Catharine MacMillan, above n 9.
  - 21 Catharine MacMillan, above n 9, 40.
  - 22 ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2543) 183.
  - .....
  - 24 ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, อ้างแล้ว 22, 185.

*****

การอ้างอิงบรรณานุกรม (Bibliography)

มีหลักการเขียนดังนี้

- (1) รูปแบบเดียวกับ กรณีการอ้างอิงเชิงอรรถ (Footnote) ขึ้นอยู่กับประเภทของแหล่งอ้างอิง
- (2) ตัดหน้าเอกสารที่อ้างอิงออก และไม่ใส่จุด full stop (.) กรณีเอกสารที่อ้างเป็นบทความ (Journal Articles) ให้ตัดแต่เลขหน้าที่ย่อออก ให้ใส่หน้าเริ่มต้นบทความเอาไว้
- (3) กรณีผู้แต่งเป็นชาวต่างชาติ ให้สลับที่ ชื่อแรก และ นามสกุล โดยคั่นด้วย comma (,) เช่น Christopher C. Miller เปลี่ยนเป็น Miller, Christopher C.
- (4) การเรียงลำดับเอกสาร ให้เรียงตามอักษรตัวแรกของชื่อผู้เขียน จาก ก-ฮ หรือ A-Z

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

ผู้ที่จะตีพิมพ์บทความลงวารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ต้องเสียค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ เรื่องละ 6,000 บาท เพื่อเป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer review) และค่าดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถชำระโดยโอนเงินเข้าบัญชี มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ธนาคารกสิกรไทย สาขานนนาบนา-ตราด ประเภท ออมทรัพย์

เลขที่บัญชี 450-2-05411-8

ส่ง ใบ PAY IN ธนาคาร

ที่ E-Mail : faclaw120hcu@gmail.com

*****

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ได้รับรองหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต

จาก

สำนักฝึกอบรมกฎหมายแห่งสหภาพนายความ

เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2552

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2552

และ สำนักงาน ก.พ. เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2560

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

เลขที่ 18/18 ถนนเทพรัตน (บางนา-ตราด) กม.ที่ 18
ต.บางโหลง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540

✉ E-mail : faclaw120hcu@gmail.com

คณะนิติศาสตร์

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (ภาคปกติ)

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (ภาคสมทบ)

Bachelor of Laws Program

(หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564)

- สาขาวิชา นิติศาสตรบัณฑิต (บ.บ.)
Bachelor of Laws (LL.B.)

คณะนิติศาสตร์

โทรศัพท์ 02-312-6300 #1689

ตรง 02-713-8160

website : www.law.hcu.ac.th

